

Paikallisten toimijuutta tukemassa?

Tapaustutkimus keskivedenkorkeuden
nostohankkeista ja niiden ongelmista

Hanna Suhonen

Ympäristöpolitiikan ja aluetieteen

pro gradu -tutkielma

Johtamiskorkeakoulu

Tampereen yliopisto

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

SUHONEN, HANNA: Paikallisten toimijuutta tukemassa? Tapaustudkimus keskivedenkorkeuden nostohankkeista ja niiden ongelmista

Pro gradu -tutkielma, ympäristöpolitiikka ja aluetiede

78 sivua, 1 liitesivu

Joulukuu 2015

Tutkimus käsittelee järven keskivedenkorkeuden nostohankkeita ja niissä ilmenneitä ongelmia. Tarkastelen nostohankkeita neljän esimerkkihankkeen kautta, jotka on toteutettu tai tullaan toteuttamaan paikallisten asukkaiden toimesta. Tutkin siis, millaisia ongelmia näissä nostohankkeissa on havaittu ja mistä ne johtuvat. Ongelmien kartoittamisen lisäksi halusin tutkia hankkeiden kehittämisen mahdollisuuksia. Tutkimusta varten on haastateltu hankkeissa mukana olleita toimijoita, jonka jälkeen aineisto on analysoitu teorialähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen. Käytän työssäni käsitteellisenä taustana toimijuuden ja sosiaalisen pääoman käsitteitä, joiden avulla pääsen kiinni siihen, kuka on nostohankkeessa toimija ja miten se ilmenee sekä millaista vuorovaikutusta ja yhteistyötä sosiaalisen pääoman näkökulmasta katsottuna hankkeissa esiintyi.

Aineisto osoitti, että nostohankkeissa on ollut monenlaisia ongelmia. Jäsensin ongelmia neljän teeman kautta ja tarkastelin niitä toimijuuden ja sosiaalisen pääoman käsitteiden kautta. Ongelmien hahmottamisen jälkeen kiinnitin huomion hankkeen kehittämiseen. Kehittämisen kannalta nostin esille kolme teemaa, joihin tulisi kiinnittää huomiota hankkeen aikana. Nämä olivat aktiivin toimijuus, vuorovaikutus ja luottamus.

Onnistunut keskivedenkorkeuden nostohanke vaatii paljon toteutuakseen. Paikallisten aktiivien toimijuus ja sitä kautta syntynyt vuorovaikutus kaikkien toimijoiden välille olivat merkittäviä tekijöitä onnistuneessa hankkeessa. Näiden kahden avulla syntyy myös luottamus toisia toimijoita ja hanketta kohtaa, joka auttaa hankkeen toteuttamisessa.

Muutokset valtion resursseissa vain lisäävät paikallisten toimijoiden merkitystä vesistöjen kunnostushankkeissa ja sitä kautta myös keskivedenkorkeuden nostohankkeissa. Tämän vuoksi paikallisten toimijoiden tukeminen on ja tulee olemaan tärkeä osa tulevaisuuden vesistöjen kunnostushankkeissa.

Asiasanat: keskivedenkorkeuden pysyvä muuttaminen, vesilaki, toimijuus, sosiaalinen pääoma

Sisällys

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimusasetelma ja -kysymykset	2
2 Tutkimuksen konteksti	6
2.1 Vesienkäytön historia	6
2.2 Vesienhoito	7
2.3 Vesilupaprosessi	11
2.4 Vesilaki	12
2.4.1 Keskivedenkorkeuden pysyvä muuttaminen	14
2.4.2 Vesioikeudellinen yhteisö	16
3 Aineisto, menetelmät ja esimerkkihankkeet	18
3.1 Tapaustutkimus	18
3.2 Aineisto	20
3.3 Sisällönanalyysi ja teemoittelu	22
3.4 Esimerkkihankkeet	23
3.4.1 Mustialanlammi	24
3.4.2 Tarkeelanjärvi ja Niemilampi	24
3.4.3 Lastujärvi	25
3.4.4 Iso Kortejärvi	25
4 Keskeiset käsitteet	27
4.1 Toimijuus	28
4.2 Sosiaalinen pääoma	29
5 Monenlaisia ongelmia	33
5.1 Käytännön työ	33
5.2 Hakijan asiantuntemus	39
5.3 Taloudelliset asiat	41
5.4 Vesilain tulkinta	46
6 Ongelmat toimijuuden ja sosiaalisen pääoman näkökulmasta	52
7 Onnistuneen hankkeen tekijät	55
7.1 Aktiivin toimijuus	55
7.2 Vuorovaikutus	57
7.3 Luottamus	60
8 Kehittäminen	64
9 Johtopäätökset	68
Lähteet	71
Liitteet	79

1 Johdanto

Suomessa vesistöjen suojelemiseksi on tehty pitkäjänteistä työtä jo 1960-luvulta alkaen (Nyroos ym. 2006, 7). Kunnostustoiminta on kehittynyt ja monipuolistunut vuosien saatossa samalla kun vesistöjen käyttötarve on muuttunut. Lisääntynyt virkistyskäyttö on kiinnittänyt ranta-asukkaiden huomion kotijärven tilaan ja sen mahdolliseen kunnostamiseen. Kunnostuksien tavoitteina on usein ollut käyttäjien intressi parantaa järven veden laatua ja sen käyttökelpoisuutta. Tämä työ kiinnittyy suomalaisen vesienkunnostuksen toimintaympäristöön, keskittyen erityisesti yhteen käyttökelpoisuutta parantavaan toimintaan. Pysyvä keskivedenkorkeuden nostaminen tuli uutena hankkeena uudistuneeseen vesilakiin 2012.

Uuden vesilain yhtenä tavoitteena oli lisätä vesistöjen kunnostusmahdollisuuksia ja yksi keino tähän oli lakiin tehty uudistus, joka helpottaa järven keskivedenkorkeuden pysyvää muuttamista. Pysyvä muuttaminen voi olla keskivedenkorkeuden nostaminen tai laskeminen, vaikkakin laskut ovat nykyään hyvin harvinaisia. Keskivedenkorkeuden nostot ovat yleisempiä ja tässä työssä huomio on kiinnitetty juuri nostoihin. Keskivedenkorkeuden nostossa voi toimia luvanhakijana hyötyä saava kiinteistön omistaja, vesioikeudellinen yhteisö, yhteisen vesialueen osakas tai osakaskunta, valtio tai kunta. Tässä työssä on tarkasteltu neljää keskivedenkorkeuden nostohanketta, joissa hakijana toimi paikallisten muodostama vesioikeudellinen yhteisö tai yhteisen vesialueen osakaskunta.

Keskivedenkorkeuden nostohankkeissa tavoitteena on usein estää järven umpeenkasvu. Myös virkistyskäytön edistäminen ja järvimaiseman parantaminen ovat merkittäviä tekijöitä. Nostolla pyritään palauttamaan tai säilyttämään kasvustosta vapaa avovesialue sekä lisäämään vesisyvyyttä, jolloin uinti, veneily ja kalastus ovat helpompia toteuttaa. (Lakso 2005, 227.) Vedenpinnan nosto toteutetaan useimmiten padolla, joka rakennetaan järven luusuaan eli kohtaan, josta järven vesi purkautuu alavirtaan. Yleisimmin käytetään kiinteää pohjapatoa, jonka harjan muotoilulla voidaan vaikuttaa vedenkorkeuden vaihteluihin sekä virtaamiin. (Lakso 2005, 230.)

Juridisesta näkökulmasta katsottuna vedenkorkeus ja vesiraja määräytyvät vakiintuneen keskivedenkorkeuden mukaan. Se, että vedenkorkeus saattaa vaihdella tilapäisistä syistä, ei ole merkityksellistä. Jos vedenkorkeus kuitenkin vakiintuu, tällaisten tilapäisten muutosten seurauksena, voi olla tarpeellista määritellä keskivedenkorkeus uudelleen. (Hollo 2014, 221.)

Vesien kunnostus ei onnistu ilman hyvää yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Kunnostaminen koskettaa monia toimijoita aina viranomaisista vesistöä käyttäviin paikallisiin asukkaisiin.

(Lähteenmäki & Rotko 2005, 7.) Vuorovaikutuksen merkitys keskivedenkorkeuden nostohankkeissa on merkittävä hankkeen sujuvuuden kannalta. Vuorovaikutus sekä eri toimijoiden välillä, että paikallisten keskuudessa, parantavat hankkeen onnistumismahdollisuuksia.

Tämän pro gradu -tutkielman aihe on saatu Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta. Tutkimuksessani tarkastelen siis uuden vesilain aikana toteutettuja keskivedenkorkeuden nostohankkeita. Työhön lähdettäessä oli tiedossa, että nostohankkeissa on esiintynyt paljon ongelmia, joten lähdin selvittämään mitä nämä ongelmat ovat ja mistä ne johtuvat. Uuden vesilain aikana loppuun asti toteutettuja keskivedenkorkeuden nostohankkeita on tehty vasta muutamia. Tällä hetkellä vireillä olevia hankkeita on kuitenkin useampia ja näyttäisi siltä, että keskivedenkorkeuden nostot ovat tulevaisuudessa haluttuja vesistöjen kunnostamiskeinoja. Tässä mielessä aihe on erittäin ajankohtainen.

Työn rakenne etenee seuraavanlaisesti. Johdannossa esittelen työn tutkimusasetelmaa ja tutkimuskysymykset. 2 luvussa esitellään työn konteksti eli ne asiat, jotka vaikuttavat yleisesti keskivedenkorkeuden nostohankkeiden taustalla. 3 luvussa esitellään työn aineisto, menetelmät sekä neljä esimerkkihanketta, jota tässä työssä on tutkittu. 4 luvussa esittelen työn käsitteellisen taustan, joka muodostuu toimijuuden ja sosiaalisen pääoman käsitteistä. Luvussa 5 eritellään ja analysoidaan haastatteluista esiin tulleita ongelmia. 6 luvussa pureudutaan siihen, mistä ongelmat johtuvat ja miten niitä voidaan jäsentää käsitteiden kautta. Luvussa 7 esitellään onnistuneen hankkeen ainesosia ja 8 luvussa tarkastellaan, miten tulevaisuudessa hanketta voisi helpottaa. Luvussa 9 teen yhteenvedon tutkimuksen johtopäätöksistä.

1.1 Tutkimusasetelma ja -kysymykset

Keskivedenkorkeuden nostohankkeet ovat nousseet ajankohtaiseksi aiheeksi monesta syystä. Uusi vesilaki ja sen myötä keskivedenkorkeuden nostohankkeissa paljastuneet ongelmat ovat ehkä merkittävin syy, mutta muitakin syitä taustalta löytyy. Yksi merkittävä syy sille, että vedenpinnan nostot ovat haluttuja toimenpiteitä, on vesistöjen käyttötarkoituksen oleellinen muuttuminen. Vesistöjen kuivatustarve on väistynyt ja tilalle on noussut lisääntynyt virkistyskäyttö ja sen suuri merkitys ranta-asukkaille. Suomessa on myös poikkeuksellisen laaja mökkikulttuuri, joka erityisesti korostaa virkistyskäytön merkitystä. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2014 Suomessa oli 500 400 kesämökkiä (Tilastokeskus). Kiinnostus omaa mökkijärveä ja sen tilaa kohtaan on kasvanut, koska iso osa vapaa-ajasta vietetään mökkijärven äärellä. Mökkeilykulttuuri onkin osaltaan lisännyt järvien virkistyskäyttöä ja toisaalta myös tietoisuutta järvien mahdollisista muutoksista. (Lehtoranta 2005.)

Paikallisten kiinnostus omaa lähijärveä kohtaan saattaa laittaa liikkeelle jopa kokonaisen kunnostushankkeen. Kaiken kaikkiaan omaehtoisesti käynnistettyjen kunnostushankkeiden määrä on kasvanut. Paikallisten asukkaiden aktiivinen panostus vesistön hoitoa ja kunnostusta kohtaan on hankkeen toteutuksen kannalta tärkeää. Silti pelkällä paikallisten asukkaiden toiminnalla ei hanketta läpi viedä, vaan tarvitaan yhteistyötä ja vuorovaikutusta muiden toimijoiden kanssa. Kuitenkin merkittävää on, että hanke olisi lähtenyt liikkeelle paikallisten aloitteesta. Tällöin sen toteuttaminen on usein helpompaa. (Lähteenmäki 2005, 51.)

On yleistä, että epätavalliset vedenpinnan korkeudet herättävät paikallisten huomion. Vaikka ilmastonmuutoksen tarkkoja vaikutuksia on vaikea arvioida, voidaan kuitenkin sanoa, että 2000-luvun vuodet ovat olleet mallinnettujen ilmastonmuutosskenaarioiden suuntaisia. Useat talvet ovat varsinkin Etelä-Suomessa olleet vähälumisia, minkä vuoksi kevättulva on jäänyt pieneksi. Lumet ovat sulaneet totuttua aiemmin, mikä on aikaistanut kevättulvaa. ("Vaihtelevat virtaamat, hupenevat hanget - ilmastonmuutos sekoittaa Suomen vesipalettia" Ilmasto-opiaan [www-sivusto](#).) Myös lisääntynyt haihdunta on laskenut vedenkorkeuksia kesäisin, jolloin taas virkistyskäyttö on usein suurimmillaan (Mäenpää & Tolonen 2011, 96).

Loppukesällä ja syksyllä järvien vedenpinnat ovat laskeneet totuttua alemmas. Kevättulvien sijaan useana vuonna on ollut runsaista sateista aiheutuvia syystulvia ja jokien jäätyessä virtaaman ollessa vielä suuri, on myös hyydetulvariski ollut aiempaa suurempi. Jos ilmastonmuutoksen vaikutukset voimistuvat nykyisestään, on järvien virkistyskäytön turvaamiseksi etenkin alimpien vedenkorkeuksien ja keskivedenkorkeuden nosto usein tarpeen. ("Vaihtelevat virtaamat, hupenevat hanget - ilmastonmuutos sekoittaa Suomen vesipalettia" Ilmasto-opiaan [www-sivusto](#).)

Aikaisempaa tutkimusta nostohankkeiden toteutumisesta on tehty jonkin verran, mutta työt ovat keskittyneet enemmän joko hankkeiden tekniseen puoleen tai lain tulkintaan (ks. Soininen 2012a & Järvelä 2012). Suomen ympäristökeskus toteutti vanhan vesilain aikana vuonna 2005 kyselytutkimuksen, joka sivusi vedennostohankkeita. Kyselytutkimus koski vesistöjen säännöstelyn kehittämistä ja se oli suunnattu vesiviranomaisille, vesivoimatuotannon edustajille sekä kalatalouden edustajille. Kysymykseen: onko vesilain mukainen käytäntö vedenpinnan noston toteuttamiseen sopiva, vastasi yhteensä 22 vastaajaa. Näistä vastaajista vain kolme oli sitä mieltä, että käytäntö oli sopiva, kun taas 16 vastaajaa piti käytäntöä sopimattomana. Yhteenvedona todettiin, että vanhan vesilain aikana keskivedenkorkeuden nostohankkeet eivät olleet toimivia. Erityisesti ongelmallisina asioina koettiin tilakohtaisen rajatiedon epäselvyys sekä hyöty- ja

haittavertailu. (Marttunen, Saarinen, Keto & Verta 2005, 58.) Nämä kaksi ongelmaa ovat nousseet esille myös tässä työssä.

Tämän työn tavoitteena on selvittää, millaisia ongelmia erilaiset toimijat näkevät uuden vesilain mukaisissa keskivedenkorkeuden nostohankkeissa ja mistä nämä ongelmat johtuvat. Haastattelemalla erilaisia toimijoita, on tarkoitus saada selville, miten nämä neljä esimerkkihanketta ovat toteutuneet käytännössä.

Työssä tarkastellaan siis käytännön esimerkkien kautta neljän järven tai lammen keskivedenkorkeuden nostohankkeita ja miten niihin osallistuneet toimijat ovat kokeneet hankkeiden onnistumiset. Mukana on jo valmistuneita hankkeita sekä samanaikaisesti käynnissä olevia hankkeita. Työssä mukana olevat hankkeet ovat Janakkalassa sijaitseva Lastujärvi, Tammelassa sijaitseva Mustialanlammi, Kouvolassa sijaitseva Iso Kortejärvi sekä Lohjalla sijaitsevat Tarkeelanjärvi ja Niemilampi. Lastujärven tapauksessa luvanhakijana toimii osakaskunta, mutta kolmessa muussa tapauksessa on nostohanketta varten perustettu vesioikeudellinen yhteisö. Iso Kortejärven tapauksessa ei ole kyse varsinaisesta fyysisestä nostosta, vaan ennemminkin juridisesta nostohankkeesta, jossa nykyinen luvan vastainen vedenkorkeus pyritään laillistamaan. Samankaltainen tilanne oli myös Mustialanlammin jo toteutuneessa nostohankkeessa.

Keräämällä kokemuksia hankkeista saadaan tietoa, joka mahdollisesti auttaa tulevaisuuden keskivedenkorkeuden nostohankkeissa. Lähtökohtana tässä työssä oli ongelmakeskeisyys. Tämä näkökulma tuntui luontevalta, koska jo entuudestaan oli tiedossa, että keskivedenkorkeuden nostohankkeissa on ilmennyt monenlaisia ongelmia. Ongelmien merkityksellisyys nousi myös haastatteluista esille, mikä vahvisti entuudestaan näkökulman valintaa. Määrittelemällä, mistä nämä ongelmat johtuvat, saadaan kiinnitettyä huomio hankkeiden onnistumisten kannalta tärkeisiin asioihin. Esimerkkihankkeissa esille tulleita ongelmia peilataan myös Kyyveden ja Onkamojärven nostohankkeisiin, jotka jäivät toteutumatta. Nämä kaksi hanketta eivät olleet työn varsinaisina esimerkkihankkeina, vaan tarkoituksena on, että näiden avulla voidaan havainnollistaa, miten ongelmat voivat vaikuttaa hankkeen toteutukseen.

Onnistuneen hankkeen toteuttamiseen vaaditaan hakijalta paljon. Hakijan oman aktiivisuuden lisäksi vuorovaikutus ja yhteistyö eri toimijoiden välillä ovat pakollinen osa hanketta, jotta se saadaan vietyä läpi. Kehittämällä tätä vuorovaikutusta ja yhteistyön mahdollisuuksia eri toimijoiden

välillä, voidaan helpottaa hankkeen toteuttamista. Tämän takia lähestyn keskivedenkorkeuden nostohankkeita toimijuuden ja sosiaalisen pääoman käsitteiden kautta.

Tarkoituksena on jäsentää keskivedenkorkeuden nostohankkeita toimijuuden ja sosiaalisen pääoman käsitteiden kautta. Kun ongelmat on saatu paikallistettua, osataan niihin keskittää tarvittavaa huomiota, jotta samoja ongelmia pystyttäisiin tulevaisuudessa välttämään. Tätä kautta on luontevaa, että pohditaan myös, miten keskivedenkorkeuden nostohankkeiden toteuttamista voitaisiin tulevaisuudessa kehittää. Työn tutkimuskysymykset ovat:

- Miten toimijat kokivat keskivedenkorkeuden nostohankkeiden ongelmat ja niiden vaikutukset?
- Miten keskivedenkorkeuden nostohankkeita ja niiden kehittämistä voidaan tarkastella toimijuuden ja sosiaalisen pääoman käsitteiden kautta?

2 Tutkimuksen konteksti

Tutkimuksen konteksti koostuu keskivedenkorkeuden nostohankkeisiin vaikuttavista taustatekijöiksi. Seuraavaksi on tarkoituksena avata Suomen vesienkäytön historiaa sekä nykyistä vesienhoitoa. Kappaleessa avataan lisäksi vesilupaprosessia ja käydään lyhyesti läpi vesilain muutoksia sekä niitä vesilain kohtia, jotka liittyvät keskivedenkorkeuden pysyvään muuttamiseen.

2.1 Vesienkäytön historia

Suomessa on jo melko varhain kokeiltu järvien laskuja siinä toivossa, että sillä saataisiin lisää uutta viljelysmaata. Järvien lasketut vesijätöt kasvoivat hyvin luonnonheinää ja toimivat hyvänä tuotantotapana siihen aikaan. Laskemiset olivat aluksi hyvin sattumanvaraisia ja usein niillä aiheutettiin enemmän tuhoa kuin mitä niistä saatiin hyötyä. Varsinainen innostus järvenlaskuihin alkoi 1700-luvulla ja se koki huippunsa 1800-luvun puolivälissä. Kaiken kaikkiaan järvenlaskuja ja niiden aloitteita tehtiin 1800-luvulla 1344. (Hooli 2002.) Esimerkiksi Hämeessä järviä kuivatettiin karjatalouden tarvitsemia luonnonniittyjä varten. 1600–1800-luvuilla monet matalat ja pienet järvet hävisivät kokonaan kuivatusten ja ojitusten myötä. (Ahola, Tulonen & Utriainen 2007, 17.)

1700-luvulla vesistöt katsottiin joutomaaksi ja niiden viljelyksi muuttaminen oli verrattavissa soiden vastaavaan tilanteeseen. Onnistuessa järvenlaskut saattoivat tuottaa tuhansia hehtaareja uutta viljelysmaata, mutta useissa tapauksissa tulokset eivät vastanneet ennako-oletuksia. Vuonna 1867 tehtiin tutkimus järvien laskuista, jossa todettiin, että vain viidesosa tutkituista laskuista vastasi tarkoitustaan. Tulosten jälkeen järvenlaskuihin alettiin suhtautumaan varauksellisesti. (Hooli 2002.)

Järvien laskemiset suoritettiin usein valtion aloitteesta ja avustuksella, vaikka myös paikallinen väestö joutui osallistumaan hankkeisiin, vaikkei niistä aina ollut heille suoranaista hyötyä. Monet laskuhankkeet toteutettiin, vaikka niistä ei aina saatu tavoiteltuja hyötyjä. Vasta vuonna 1868 astui voimaan asetus, joka rajoitti järvenlaskuja tapauksiin, joista saisi varmimmin taloudellista etua. (Anttila 1967, 17–18.)

Suoalueiden kuivattaminen, perkaukset, järvien laskut ja maatalousmaan raivaaminen ovat olleet merkittävä osa suomalaisen yhteiskunnan kehitystä ja asutusta. Tämän päivän useiden järvien matalat vedenkorkeudet ovat kuitenkin osittain seurausta näistä toimenpiteistä, vaikka toisaalta myös monia laskettuja ja kuivatettuja järviä on jo palautettu takaisin. Valtion osallisuus näissä laskuhankkeissa on ollut kuitenkin kiistan.

Keskivedenkorkeuden nostohankkeisiin liittyy hieman ristiriitaisuutta juuri järvenlaskujen historian takia. Vanhat lasketut järvet vaativat kunnostustoimenpiteitä, kuten keskivedenkorkeuden nostoa. Jos keskivedenkorkeuden nostohankkeen hakijana toimii vesioikeudellinen yhteisö tai osakaskunta, hanke on pääsääntöisesti asukkaiden toiminnan varassa. Hankkeen kustannukset tulee myös melkein kokonaan asukkaiden maksettavaksi, vaikka monissa tapauksissa rahoitusta voidaan saada muualtakin. Aikaisemmin toteutetut järvien laskut ja niistä seuranneet muutokset vesistöissä tulevat väkisinkin osittain nykypäivän vesistöjen käyttäjien maksettaviksi.

Koko Suomessa järvien laskujen vuoksi noin 3000 järveä on kuivunut osittain tai kokonaan. Luontainen mataluus ja ulkoinen kuormitus yhdistettynä järvenlaskuun ovat aiheuttaneet järvenlahtien ja jopa kokonaisten järvien mataloitumista sekä rehevöitymistä, mikä osaltaan on synnyttänyt tarpeita järvien kunnostamiselle. (Mäenpää & Tolonen 2011, 38.) Nyt, kun vesistöjen virkistyskäyttö on koettu yhä tärkeämmäksi, ovat myös virkistyskäyttömahdollisuuksia lisäävät toimenpiteet toivottuja. Vesistöjen kunnostamiset auttavat usein myös parantamaan virkistyskäyttömahdollisuuksia. Yksi tavoite hallituksen eduskunnalle esittämässä uudessa vesilaissa olikin, että vesistökuunnostushankkeita pyritään edistämään.

2.2 Vesienhoito

Suomessa järvien kunnostamisten katsotaan alkaneen 1960-luvulla. Kuitenkin jo 1950-luvulla tehtiin yksittäisiä kunnostushankkeita, muun muassa Lempäälän Mäyhäjärvellä ja Pieksämäen Pieksäjärvellä. 1960- ja 1970-luvuilla erityisesti vedenpinnannostot ja ilmastamiset olivat käytettyjä kunnostusmenetelmiä. Vesistöjen kunnostamisiin herättiin varsinkin kesällä 1997, jolloin esiintyi suuria leväkukintoja. (Lehtoranta 2005.)

Vesien hoidolla ja kunnostamisella tarkoitetaan sekä valuma-alueella tapahtuvia että suoraan vesiin kohdistettavia toimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan vesien ekologista tilaa sekä edistämään virkistyskäytön, kalastuksen ja luonnonsuojelun tavoitteiden saavuttamista (Olin 2013, 12). Kunnostamiseen ryhtyessä on tarkoin harkittava, milloin kunnostaminen on perusteltua. Sameasta humuspitoisesta järvestä ei saa kirkasvetistä ja väärin kohdennetut kunnostukset saattavat jopa aiheuttaa haittaa vesistölle. Jos vesistön tila muuttuu kuitenkin nopeasti tai sen käyttötarkoitus muuttuu totutusta, voidaan kunnostuksia harkita. Kunnostaminen auttaa pitämään yllä vesistön ekologista tilaa, parantaa virkistyskäyttömahdollisuuksia ja asuinviihtyvyyttä sekä edistää kalataloudellisia edellytyksiä. Oikein tehdyt kunnostukset ja toimenpiteet nostavat myös rantakiinteistöjen arvoa. (Sammalkorpi & Sarvilinna 2010, 12–13.)

Rantakiinteistön arvoon vaikuttaa merkittävästi sen sijainti vesistön rannalla. Maanmittauslaitos tekee vuosittain julkaisun kiinteistöjen kauppahintatilastoista, joista käy ilmi muun muassa lomakiinteistöjen hinnat. Vuonna 2014 alle kahden hehtaarin rakennetun lomakiinteistön, joka rajoittuu rantaan ja on yleis- tai asemakaava-alueella, keskiarvollinen kokonaiskauppahinta oli 123 931 euroa. Kun taas ilman omaa rantaa olevan lomakiinteistön keskiarvollinen kokonaiskauppahinta 86 721 euroa.

Kunnostamisessa on merkittävä rooli asukkaiden omalla toiminnalla ja paikallisella yhteistyöllä. Paikallisten roolin korostuminen on tullut enemmän esille, kun valtion rooli kunnostushankkeissa on pienentynyt. Usein kunnostustarve syntyykin juuri käyttäjien kokemien haittojen kautta. Varsinkin virkistyskäyttöä haittaavat tekijät kuten vedenlaatu, leväkukinnat, suuret vedenpinnan vaihtelut ja mataluus koetaan usein ongelmallisiksi rannankäyttäjien mielestä. (Lehtinen, Sammalkorpi, Harjula & Ulvi 2002.)

Kaikissa kunnostushankkeissa tarvitaan innostunutta vetäjää, suunnitelmallisuutta ja yhteistyötä. Hankkeen suunnitteluun kannattaa kiinnittää paljon huomioita, koska se on usein kriittisin vaihe onnistumisen kannalta. Järvien kunnostamiset ovat usein monen vuoden projekteja, joten myös pitkäjänteisyyttä hankkeen toteuttamiseen vaaditaan. Kunnostustoimintaa ei kannata suunnata vain huonokuntoisiin järviin, vaan myös hyvää tilaa turvaava toiminta on tärkeää ja usein kustannuksiltaan kohtuullisempaa. (Vääriskoski & Ulvi 2005.)

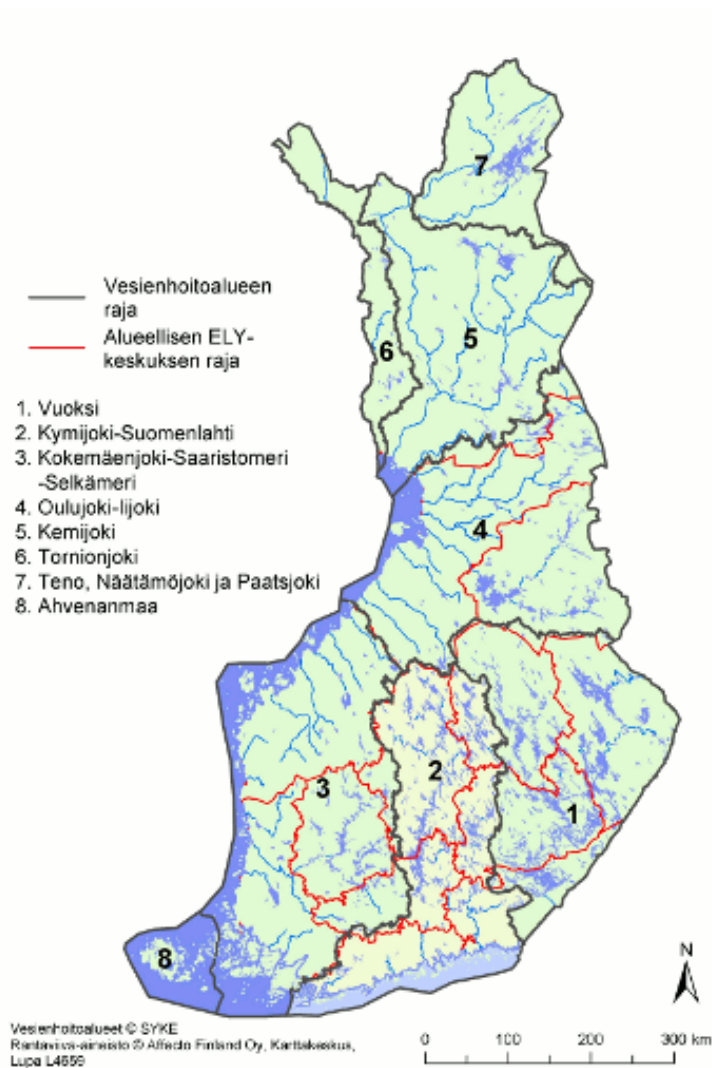
Vuonna 2000 tuli voimaan Euroopan unionin vesipolitiikan puitedirektiivi, joka tuotiin Suomen kansalliseen lainsäädäntöön lakina vesien- ja merenhoidon suunnittelusta (Mäenpää & Tolonen 2011, 11). Käytän tästä jatkossa nimitystä vesienhoitolaki. Vesienhoitolain yleisenä tavoitteena on saavuttaa vähintään hyvä tila pohja- ja pintavesiin sekä estää niiden tilojen heikkeneminen. Myös tulvien ja kuivuuden haitallisia vaikutuksia sekä haitallisten aineiden pääsyä vesiin pyritään vähentämään. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi Suomen tuli laatia vesienhoitosuunnitelmat, joiden avulla vesien hyvä tila tullaan saavuttamaan vuoteen 2015 mennessä. (Mäenpää & Tolonen 2011, 7.)

Vesienhoitolain keskeinen sisältö liittyy vesimuodostumien kartoittamiseen, tilan määrittämiseen yhteisin kriteerin sekä laatutavoitteiden asettamiseen. Huonolaatuisten vesistöjen tilaa on parannettava ja hyvälaatuisten tilaa on pyrittävä ylläpitämään. (Hollo 2009, 329.) Vesienhoidon suunnittelu etenee kuuden vuoden jaksoissa ja suunnittelua varten Suomi on jaettu kahdeksaan

vesihoitoalueisiin (kuva 1) (Mäenpää & Tolonen 2011, 7). Vesienhoitoalue koostuu yhdestä tai useammasta vesistöalueesta. Vesistöalue määritellään vesienhoitolaissa alueeksi, josta kaikki pintavalunta virtaa puron, järven tai joen kautta mereen yksittäisen jokisuun, joen suualueen tai suistoalueen kautta (Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä 1:2).

Vesienhoitoalueille laaditaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskusten) toimesta vesienhoitosuunnitelma ja toimenpideohjelmia, joiden avulla pyritään saavuttamaan vesien hyvä tila. Vesienhoitosuunnitelmassa esitetään muun muassa tiedot vesienhoitoalueista ja siellä laadituista vesimuodostumien ominaispiirteiden tarkasteluista, luokitteluista, ympäristötavoitteista sekä vesien tilaan ja käyttöön liittyvät seikat. Myös jo toteutettuja toimenpiteitä, suunnitelmia ja mahdollisia kannanottoja esitellään. (Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä.) Vesienhoitosuunnitelma on siis eräänlainen yhteenveto, joka on hyvin laaja ja yleistasoinen.

Vesienhoitosuunnitelmien suunnittelua ja toteutumista valvovat ELY-keskukset yhdessä alueellisten yhteistyöryhmien kanssa. Hoitosuunnitelmista ja toimenpideohjelmista löytyy myös tietoa konkreettisista toimista, joilla vesien hyvä tila aiotaan saavuttaa vuoteen 2015 mennessä. Useiden vesistöjen kohdalla tämä on osoittautunut kuitenkin mahdottomaksi, esimerkiksi luonnonolojen tai taloudellisten syiden vuoksi. Tämän vuoksi hyvän tilan tavoitteeseen voidaan antaa lisäaikaa aina vuoteen 2027 asti. Ensimmäiset vesienhoitosuunnitelmat tehtiin vuosille 2010–2015. Toisella kierroksella vesienhoitosuunnitelmat valmisteltiin vuosille 2016–2021. (Mäenpää & Tolonen 2011,7.) Samassa aikataulussa laadittiin merkittävälle tulvariskialueille ensimmäistä kertaa tulvariskilain (620/2010) mukaiset tulvariskien hallintasuunnitelmat, joiden avulla pyritään vähentämään tulvariskejä, ehkäisemään ja lieventämään tulvista aiheutuvia vahingollisia seurauksia ja edistämään varautumista tulviin (Laki tulvariskien hallinnasta). Vuoden 2015 lopussa valtioneuvosto hyväksyy uudet vesienhoitosuunnitelmat ja maa- ja metsätalousministeriö tulvariskien hallintasuunnitelmat.

Kuva 1. Vesienhoitoalueet ("Vesienhoitoalueet" Ympäristöhallinnon yhteinen www-sivusto)

Vesienhoitolain myötä vesistöjen tilan ja seurannan arviointi muuttui. Uutena pääkriteerinä toimii nyt koko vesistyneen tila vesistötyypeittäin, eikä enää veden käyttökelpoisuus ihmisten kannalta määritä vesistön tilaa. Laissa huomioidaan vesiluonto myös entistä enemmän kokonaisuutena. (Sammalkorpi & Sarvilinna 2010, 14.) Suomen pintavedet tyypitellään, jotta jokaiselle vesistölle voidaan asettaa sen omaa tilaa koskevat tavoitteet ja ekologisen luokituksen luokkarajat vesistön luontaisten ominaisuuksien mukaan. Tyypittelyllä vältetään toisistaan luonnonmaantieteellisiltä olosuhteilta erilaisten vesistöjen luokittelu samoilla kriteereillä. Tyypittelyt on tehty erikseen joille, järville ja rannikkovesille. (Pilke 2012, 3-4.) Tyypittelyyn vaikuttaa muun muassa valuma-alueen maaperä sekä vesistön koko, syvyys ja viipymät.

Suomessa pintavesien tilaa arvioidaan sen mukaan kuinka suuria muutoksia ihmiset on tehnyt vesistön ekologiseen ja kemialliseen tilaan. Arviointi tehdään vertailemalla vedenlaatumuuttujia

sekä biologisia muuttujia arvoja vastaavaan luonnontilaa kuvaavaan vesistöön sekä huomioimalla vesistöön kohdistuvat paineet. (Mäenpää & Tolonen 2011, 52.) Ekologinen luokka kertoo siitä, kuinka paljon ihmistoiminta on muuttanut vesistön luonnollista tilaa. Arviointi ottaa myös huomioon vedenlaadun ja hydromorfologiset tekijät. Ekologisia luokkia on viisi: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä ja huono. Luokittelu tehdään vesistöjen tyypittelyn perusteella ja niin, että tila-arvio on sitä parempi, mitä lähempänä vesistö on luonnontilaa (Sammalkorpi & Sarvilinna 2010, 14). Vuonna 2013 Suomen luokitelluista järvistä noin 85 prosenttia ja jokivesistä noin 65 prosenttia oli hyvässä tai erinomaisessa ekologisessa tilassa. (Putkuri, Lindholm & Peltonen 2013, 73.) Ekologisen luokittelun lisäksi luokitellaan kemiallinen tila. Kemiallinen tila määritellään joko hyväksi tai sitä huonommaksi. Kemialliseen tilaan vaikuttaa vaarallisten tai haitallisten aineiden pitoisuudet, joita verrataan laissa määrättyihin ympäristölaatumormeihin (Mäenpää & Tolonen 2011, 52–53).

2.3 Vesilupaprosessi

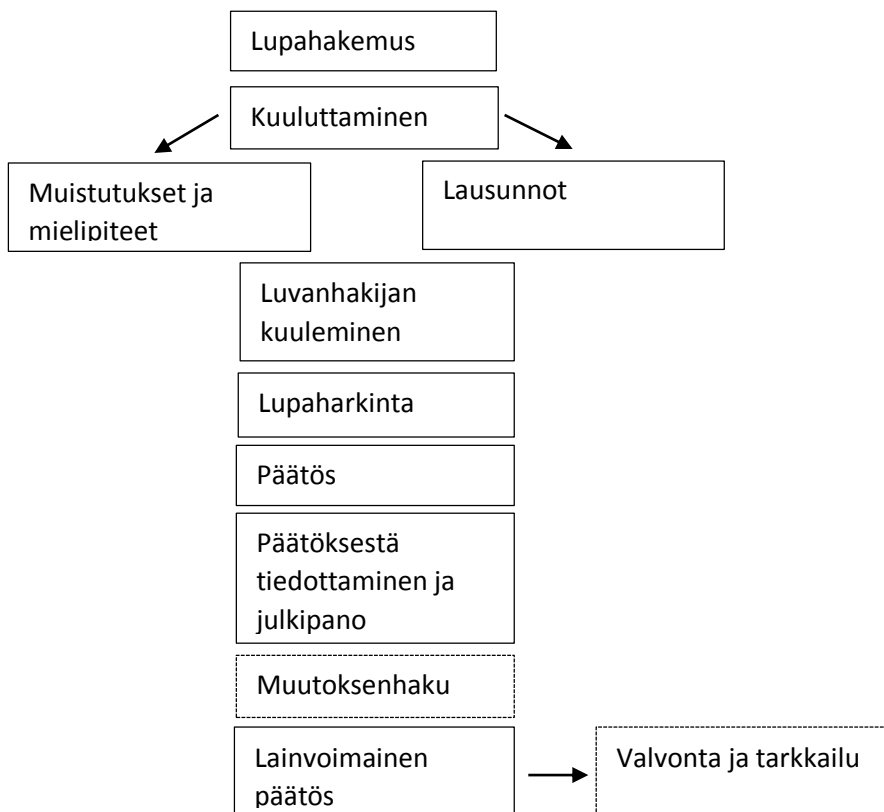
Keskivedenkorkeuden pysyvään muuttamiseen tarvitsee aina hakea vesilain mukainen lupa (Vesilaki 3:2). Kerron seuraavaksi yleisesti vesilupaprosessista, jotta on helpompi hahmottaa millaisesta tapahtumasta on kyse, kun keskivedenkorkeuden nostolupaa lähdetään hakemaan (kuva 2).

Vesilain mukaisena lupaviranomaisena toimii aluehallintovirasto (AVI) (Ympäristöministeriö 2012, 12). Vesilupaprosessi lähtee liikkeelle luvan hakemisesta. Hakemus tulee vireille kirjallisena hakemuksena, joka voi olla myös sähköisesti toimitettu (Ympäristöministeriö 2012, 77). Jos tarkastettuaan hakemuksen, lupaviranomainen toteaa sen olevan puutteellinen, hän pyytää hakijaa täydentämään hakemusta (Hollo 2014, 315). Tämän jälkeen lupa-asiasta julkaistaan kuulutus, joka on nähtävillä kunnan ja asiaa käsittelevän viranomaisen ilmoitustaululla. Tarvittaessa asiasta ilmoitetaan myös sanomalehdessä sekä tieto lähetetään niille, keitä asia erityisesti koskee. Kuulutuksessa kerrotaan kuinka pitkän ajan sisällä mahdolliset muistutukset ja mielipiteet tulee olla esitettynä viranomaiselle. Muistutuksia voi esittää asianosaiset, joiden etuja ja oikeuksia asia saattaa koskettaa. Mielipiteen saa esittää, vaikka ei olisi asianosainen. Lisäksi lupaviranomainen pyytää lausunnot viranomaisilta. ("Vesilain mukainen lupa eli vesilupa" Ympäristöhallinnon yhteinen www-sivusto.) Luvanhakijalle varataan myös mahdollisuus antaa selitys muistutuksista, mielipiteistä ja lausunnoista (Ympäristöministeriö 2012, 79).

Lupaharkinta tehdään sen mukaan mitä lainsäädännössä on säädetty. Pienemmissä tapauksissa käsittelijöinä voi olla asian esittelijä ja ratkaisija, mutta laajemmissa tapauksissa ratkaisijoita voi olla useampikin. Päätös annetaan kirjallisena ja siinä selostetaan asia sekä asianomaisten vaatimukset.

Päätökset ovat julkisia ja ne julkaistaan aluehallintoviraston nettisivuilla. Päätöksen liitteenä ovat myös ohjeet siitä, miten päätöksestä voi valittaa. Vesilakiin perustuviin päätöksiin haetaan muutosta Vaasan hallinto-oikeudesta. Jos on tyytymätön Vaasan hallinto-oikeuden päätökseen, voi valittaa edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. ("Vesiluvan päätöksenteko" Ympäristöhallinnon yhteinen www-sivusto.)

Luvanhaltijan on usein seurattava hankkeensa vaikutuksia. Luvansaajalle lain tai lupapäätöksen nojalla asetettua velvoitetta kutsutaan tarkkailuksi. Luvanhaltija voidaan määrätä tarkkailemaan hankkeen toteuttamista ja siitä aiheutuvia vaikutuksia. (Hollo 2014, 150.) Lupaviranomainen voi määrätä myös luvanhakijat yhdessä tarkkailemaan hankkeen vaikutuksia tai määrätä valtion valvontaviranomaisen tai kalatalousviranomaisen osallistumaan alueella tehtävään seurantaan (Vesilaki 3:11).

Kuva 2. Vesiluvan vaiheet ("Vesilain mukainen lupa eli vesilupa" Ympäristöhallinnon yhteinen www-sivusto)

2.4 Vesilaki

Suomen vesioikeuden aluksi voidaan katsoa jo Ruotsi-Suomen keskiaikaiset maakuntalait. Myöhemmin, 1868 annettu vesilaitosasetus oli jo luonteeltaan kokonaisvaltaisesti vesien käyttöä ohjaava normisto, jossa oli mukana yleiskiellot ja vesien käyttömuodot. Hyötyä tuottavat

käyttömuodot olivat tuolloin huomattavasti merkittävämpiä kuin vesien suojelun toimenpiteet. Vuonna 1902 säädetty vesioikeuslaki on merkittävä osa Suomen ympäristöoikeuden kehittymisessä. Vesioikeuslaki pysyi muuttamattomana useiden vuosikymmenten ajan, kunnes vuonna 1934 tehtiin lain muutos koskien vesistöjen säännöstelyä kokevaan sääntelyyn. Samalla perustettiin myös vesistötoimikunnat, jotta saatiin käsiteltäviä kiireellisiä vesiasioita nopeammin. (Hallberg 2002.)

Vesistötoimikunta aloitti toimintansa 1. huhtikuuta vuonna 1934. Vesistötoimikunta vastasi vesien rakentamisesta ja sen käyttöön liittyvästä toiminnasta. Vesistötoimikunnan nopeammat vesiasioiden käsittelyajat korostuivat erityisesti sodanjälkeisessä Suomessa, kun vesistötoimikunnat myönsivät väliaikaisia voimalaitoslupia. Vesistötoimikunnan 30 vuotta kestäneellä toimintakaudella käsiteltiin 363 asiaa, jotka koskivat vesistön laskemisia. Joen perkauksia tai pengerryksiä käsiteltäviä asioita oli 191. Näiden kahden asian kokonaisuus kaikista päätöksistä oli 30 %. (Saukko 1984, 313–317.)

Uusi vesilaki tuli voimaan 1.1.2012. Uusi laki korvasi aiemman, vuodesta 1962 voimassa olleen vesilain. (Hollo 2014, 12–13.) Vanha vesilaki oli aikoinaan Suomen ensimmäinen varsinainen ympäristölaki ja sen myötä perustetut vesioikeudet olivat maan ensimmäisiä ympäristöoikeuksia ja vesihallitus oli ensimmäinen valtiollinen ympäristövalvontaviranomainen. Vesilain voidaan katsoa toimineen merkittävänä osana siinä, että vesiensuojelu muuttui paikalliselta tasolta kansalliseksi ja lopulta kansainväliseksi Itämeren suojeluksi. Vesiensuojelu on toiminut myös monin paikoin ympäristönsuojelun edelläkävijänä. (Laakkonen 1999.) Vanhan vesilain periaatteet jäivät voimaan, mutta muuten koko vesilain rakenne ja kirjoitustapa uusittiin. Erityisesti muutokset vesivarojen käytössä, kansallisessa lainsäädännössä ja yhteisöoikeuslainsäädännössä sekä yhteiskunnassa yleisesti vaativat lain ajanmukaistamista. (Ympäristöministeriö 2012, 10.)

Vesilain mukaiset viranomaisten tehtävät on jaettu aluehallintoviraston, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sekä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen kesken. Aluehallintovirasto toimii vesilain tarkoittamana lupaviranomaisena. Aluehallintoviraston ympäristöluvut -vastuualue käsittelee vesilain mukaiset asiat. Suomessa on kuusi aluehallintovirastoa, joista neljässä käsitellään vesilain mukaisia tehtäviä. Vesilain valvonnasta vastaavat rinnakkain ja toisistaan riippumatta ELY-keskukset ja kuntien ympäristönsuojeluviranomaiset. (Ympäristöministeriö 2012, 12.) Suomen 15:sta ELY-keskuksesta 13:ssa käsitellään vesilain valvontaa.

Suurimmat muutokset 1962 vuoden vesilakiin verrattuna ovat yhdenmukaistaminen vesitaloushankkeita koskevassa sääntelyssä ja kaikkien hankkeiden säännökset, jotka on uudessa laissa koottu selkeämmin 2 ja 3 lukuihin. Myös ilmoittamisvelvollisuutta on laajennettu koskemaan vähäistä suurempaa ojitusta ja vedenottoa. Ilmoitukset tulee toimittaa ELY-keskukselle, joka tarvittaessa ohjaa hakemaan lupaa. Luvanvaraisuus jakautuu yleiseen luvanvaraisuuteen ja hankkeisiin, joihin on aina haettava lupa. Merkittävin muutos aina luvanvaraisiin hankkeisiin on ruoppaus, jos ruoppausmassan määrä ylittää 500 m³. Luvan myöntämiseen ei ole tullut suuria muutoksia. Lupa myönnetään edelleen pääasiassa intressivertailun perusteella, jossa arvioidaan hankkeen yleisiä ja yksityisiä etuja hyötyjen ja menetysten avulla. Intressivertailun lisäksi tulee ottaa huomioon luvan myöntämisen ehdottomat esteet. (Ympäristöministeriö 2012, 10–11.) Luvanmyöntämisesteeksi kutsutaan sellaista kynnystä, jonka ylittäminen muodostuu aina luvan saamisen esteeksi (Hollo 2014, 142).

Hankkeissa muutoksia on tullut vesistön järjestelyyn, joka on uudessa laissa korvattu keskivedenkorkeuden laskemista koskevalla sääntelyllä. Lupien käsittelymenettelyssä muutoksia on tullut katselmustoimitukseen ja lopputarkastukseen, sillä näistä molemmista on luovuttu uudessa vesilaissa. Aikaisemmat ojitus-, järjestely- ja säännöstely-yhtiöt sekä uittoyhdistykset on muutettu vesioikeudellisiksi yhteisöiksi ja niitä koskevat säännökset on koottu uudessa laissa 12 lukuun. (Ympäristöministeriö 2012, 10–11.)

Uudessa laissa on mahdollistettu yhteisön perustaminen myös vesistön kunnostushankkeita varten. Ensimmäistä kertaa yhteisö voidaan perustaa myös keskivedenkorkeuden nostoa varten. Jos hankkeessa on hakijoita enemmän kuin yksi, ei vesioikeudellisen yhteisön perustaminen ole vain mahdollisuus, vaan vesilain mukainen velvollisuus. (Soininen 2012a, 16.)

2.4.1 Keskivedenkorkeuden pysyvä muuttaminen

Uutena hanketyyppinä vesilakiin tullut keskivedenkorkeuden pysyvä muuttaminen sisältää sekä keskivedenkorkeuden pysyvän alentamisen että pysyvän nostamisen. Keskivedenkorkeuden pysyvään alentamiseen ei tullut merkittäviä muutoksia muutoin kuin, että vanhassa laissa se tunnettiin nimellä vesistön järjestely. Täysin uutena omana hankemuotona lakiin tuli kuitenkin keskivedenkorkeuden pysyvä nostaminen. Keskivedenkorkeuden nostamisella voidaan pyrkiä parantamaan muun muassa rantakiinteistön virkistyskäyttöä, vesitilavuutta, kalastusta sekä vesienkäytön edellytyksiä.

Keskivedenkorkeuden nostolupaa voi hakea hankkeesta yksityistä hyötyä saava kiinteistön omistaja, hyödynsaajien muodostama yhteisö, yhteisen vesialueen osakas tai osakaskunta, valtionviranomainen tai kunta. Julkinen taho voi käytännössä toimia luvan hakijana vain, jos hanke on yleisen edun mukainen. Lupaharkinta tehdään vesilain 3 luvun yleisten säännösten mukaan intressivertailuna tai luvanmyöntämisesteettömyyden mukaan. Erityisinä edellytyksinä keskivedenkorkeuden nostoissa tulee arvioida myös suostumusedellytys ja käyttöoikeus selvitys. (Hollo 2014, 253–254.)

Hankkeen kohteeksi joutuvien maa-alueiden omistajista riittävän määrän on tuettava hanketta, jotta suostumusedellytys täyttyy. Käyttöoikeus tulee hankkeesta vastaavalle, joka saa käyttöoikeuden veden alle jäävään maa-alueeseen. Käyttöoikeus tulee saman luvan perusteella, jolla lupaviranomainen myöntää luvan keskivedenkorkeuden nostamiseen. (Hollo 2014, 257—258.)

Kustannusten jakautuminen tapahtuu käytännössä hankkeesta hyötyä saavien kesken. Lupaviranomainen voi tarvittaessa velvoittaa yksityistä hyötyä saavan osallistumaan kustannuksiin, mutta vain hankkeen toteuttamiskustannuksiin ja kertaluontoisesti. (Hollo 2014, 259—260.) Yksityiseksi hyödyksi katsotaan esimerkiksi vesialueen tai rantakiinteistön käyttöarvon nousu. Kustannusten tulee vastata hyödynsaajan osuutta hankkeen kokonaishyödystä, mutta määrä ei saa ylittää hyödynsaajan saamaa yksityistä hyötyä. Kustannuksiin osallistuminen määrätään hankkeen lupapäätöksen yhteydessä. Määräystä ei voi siis hakea jälkikäteen. (Ympäristöministeriö 2012, 56.)

Keskivedenkorkeuden nostamisessa tulee myös huomioida veden alle jäävä maa-alue, koska se tulee liittää osaksi yhteistä vesialuetta, jos veden alle jäävään maa-alueeseen on myönnetty pysyvä käyttöoikeus. Käytännössä käyttöoikeus saadaan samalla kun hankkeelle myönnetään lupa. Käyttöoikeus tulee perustaa niihin veden alle jääviin alueisiin, joita hakija ei omista tai joihin hänellä ei ole ennestään pysyvää käyttöoikeutta. Se, onko kiinteistön haltijalta saatu suostumus veden alle jäävään alueeseen vai ei, ei ole merkityksellistä käyttöoikeuden perustamisessa. (Ympäristöministeriö 2012, 57.)

Veden nostamisesta aiheutuu usein kiinteistöolojen muutos, jotka tulisi merkitä kiinteistötietojärjestelmään. Tämä tapahtuu kiinteistötoimituksen kautta. (Soininen 2012a, 22.) Kiinteistötietojärjestelmä on tietopalvelujärjestelmä, joka sisältää kiinnitys- ja lainhuutorekisterin sekä kiinteistörekisterin tiedot. Merkintä voidaan jättää tekemättä, jos katsotaan, että tehdyt muutokset ovat vähäisiä. Vähäisyys arvioidaan pääasiassa vaikutusalueen laajuuden ja vaikutusten

perusteella. (Hollo 2014, 373–374.) Poikkeuksena on kuitenkin 6 luvun 6 pykälä, joka koskee keskivedenkorkeuden nostohankkeen myötä saatua käyttöoikeutta. Näissä tapauksissa käyttöoikeus on aina ilmoitettava.

2.4.2 Vesioikeudellinen yhteisö

Uudessa vesilaissa yhteisöjä koskevat säännökset on koottu yhteen 12 lukuun. Tämä sisältää kuitenkin vain yhteisöjen muodolliseen asemaan ja toiminnan hallinnointiin liittyvät asiat. Yksityiskohtaisemmat yhteisön tehtäviin ja jäsenten asemaa lupamenettelyssä koskevat asiat löytyvät hankekohtaisesti. (Hollo 2014, 363–364.) Keskivedenkorkeuden pysyvää muuttamista koskevat tiedot löytyvät vesilain 6 luvusta.

Keskivedenkorkeuden pysyvää muuttamista varten on aina perustettava yhteisö, jos hakijoita on enemmän kuin yksi. Yhteisö voidaan kuitenkin perustaa myös muita kunnostushankkeita varten, vaikka näitä varten yhteisön perustaminen ei olekaan pakollista. Yhteisön perustaminen on ajankohtaista viimeistään silloin, kun hankkeen lupahakemus jätetään aluehallintoviraston käsittelyyn. Käytännössä yhteisön muodostaminen tapahtuu perustamiskokouksessa. Kokouksesta tulee ilmoittaa kirjallisesti vähintään 14 päivää ennen kokousta ja kuuluttaa vähintään yhdessä paikkakunnalla yleisesti leviävässä sanomalehdessä. Kuka tahansa yhteisön mahdollisista jäsenistä voi kutsua koolle yhteisön. Mahdollinen yhteisön jäsenyys on riippuvainen hankkeesta saatavaan hyötyyn, jossa huomioidaan esimerkiksi rantakiinteistön tai vesialueen käyttöarvon nousu. Ensimmäisessä kokouksessa yhteisölle valitaan yksi tai useampia toimitsijoita ja hallitus. Myös yhteisön säännöt hyväksytään kokouksessa. (Soininen 2012a.)

Yhteisöön liittymisestä tai jäsenyyden lakkaamisesta päätetään myös yhteisön kokouksessa (Vesilaki 12:11). Yhteisön jäsenyydessä tulisi lisäksi ottaa huomioon se seikka, että yhteisön jäsenyys on sidottu kiinteistöön. Tämä tarkoittaa sitä, että kiinteistön myynnin yhteydessä tulisi huomioida, että myös yhteisön jäsenyys siirtyy uudelle omistajalle.

Yhteisön säännöistä on annettu tarkat vaatimukset vesilain 12 luvun 4 pykälässä. Sääntöihin tulee hakea vielä lupaviranomaisen vahvistus, jotta säännöt täyttävät lain niille asettamat vaatimukset. Yhteisö merkitään vesiyhteisörekisteriin, joka toimii sekä yhteisön julkisena tietokantana, että lupa- ja valvontaviranomaisten päätöksenteon perustana. Vesiyhteisörekisteriä pitää yllä ympäristöministeriö ja se on osa ympäristönsuojelun tietojärjestelmää. Yhteisö saa oikeustoimikelpoisuutensa kun se on merkitty rekisteriin. Tämän jälkeen yhteisö voi saada nimiinsä oikeuksia ja tehdä sitoumuksia tehtäviensä hoitamiseksi. (Hollo 2014, 365–366.)

Yhteisöllä tulee olla hallitus sekä yksi tai useampia toimitsijoita. Yhteisön päätösten valmistelu ja toimeenpano sekä muu käytännön toiminta on heidän vastuullaan. Vesioikeudellisen yhteisön päätösvaltaa käyttää yhteisön kokous. Päätökset tehdään kokouksissa yksinkertaisella äänen enemmistöllä. (Hollo 2014, 367.) Hyödynsaaja saa valita, liittykö hän osaksi yhteisöä vai maksaako hän mahdollisesti veloitteen perusteella oman osuutensa kertaeränä. Jos hyödynsaaja päättää liittyä osaksi yhteisöä, hän sitoutuu myös toteuttamiskustannuksiin, jotka saattavat nousta kertamaksua suuremmiksi. (Soininen 2012a.)

Yhteisön tarkoituksena on taata, että hankkeesta löytyy aina vastaava taho. Tämän takia yhteisö ei voi purkautua, jos sillä on vesilain lupaan perustuvia velvoitteita tai vastuita. Kun veloitteet ja vastuut on suoritettu, voi yhteisö tehdä purkautumisilmoituksen aluehallintovirastolle. Ilmoitus tulee tehdä 45 päivän kuluessa siitä, kun kaikki suoritteet on tehty. (Soininen 2012a.)

3 Aineisto, menetelmät ja esimerkkihankkeet

Tämä työ on tehty laadullisella otteella hyödyntäen tapaustutkimuksen lähestymistapoja. Laadullisen tutkimuksen tavoin tässä työssä pyritään kokonaisvaltaisesti tutkimaan kohdetta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Tässä työssä se tarkoittaa keskivedenkorkeuden nostohankkeita ja niissä ilmenneitä ongelmia. Työn ongelmanäkökulman kautta päästään käsiksi ongelmien määrittelyyn, jonka avulla päästään käsiksi siihen, mistä nämä ongelmat johtuvat. Koska työn tarkoituksena on antaa välineitä hankkeiden helpottamiseen tulevaisuudessa, on mielestäni ongelmien määrittely ja ratkaisujen etsiminen perusteltu lähestymistapa.

Seuraavaksi esittelen tapaustutkimuksen periaatteita, työn aineiston sekä millä menetelmillä aineisto on analysoitu. Tämän kappaleen viimeisessä osiossa kerron myös työn esimerkkihankkeista. Tarkoituksena ei ole käydä esimerkkihankkeiden toteutumista yksityiskohtaisesti läpi, vaan ne toimivat esimerkkeinä siitä, millaisista hankkeissa voi olla kyse, kun keskivedenkorkeuden nostohankkeita lähdetään toteuttamaan.

Ongelmalähtöisyyden takia olen tutustunut työn esimerkkihankkeiden lisäksi kahteen nostohankkeeseen, jotka eivät toteutuneet. Nämä hankkeet ovat Kyyveden ja Onkamojärven nostohankkeet. Nämä eivät olet työn varsinaista aineistoa, mutta niitä on käytetty tuomaan esiin, mitä tietyt ongelmat voivat pahimmillaan hankkeelle aiheuttaa. En käsittele Kyyveden ja Onkamojärven hankkeiden kaikkia ongelmia, vaan vain niitä, jotka tulivat myös tämän työn esimerkkihankkeissa esille.

3.1 Tapaustutkimus

Tapaustutkimus ei ole menetelmä vaan pikemminkin lähestymistapa. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2015, 189.) Eriksson & Koistinen (2014) toteavat, että tapaustutkimuksen keskeisin tavoite on tapauksia tarkastelemalla määrittellä, analysoida ja ratkaista ne. Tärkeää on myös määrittellä se, mistä tapaus on tapaus ja miksi sen määrittely on järkevää ja hyödyllistä.

Tässä työssä tapaukseksi on määritelty paikallisten toimijoiden toteuttama keskivedenkorkeuden nostohanke. Vaikka kaikki työn neljä esimerkkihanketta eivät ole samankaltaisia keskenään, täyttävät ne tietyt kriteerit. Merkittävimpinä kriteereinä on ollut hankkeen sijoittuminen uuden vesilain ajalle eli vuoden 2012 jälkeiselle ajalle sekä se, kuka on toiminut luvanhakijana. Kaikissa hankkeissa on luvanhakijana toiminut enemmän kuin yhden ihmisen muodostama yhteisö, on se sitten ollut hanketta varten perustettu vesioikeudellinen yhteisö tai yhteisen vesialueen

osakaskunta. Kyseessä on siis ollut paikallisten muodostama yhteisö, joka on päättänyt lähteä toteuttamaan järven tai lammen nostohanketta.

Merkittävänä tekijänä toimii myös tapausten ongelmallisuus. Työssä mukana olevat esimerkkihankkeet ovat jo toteutuneet tai ovat juuri toteutuksessa. Olisi ollut mahdollista tutkia myös toteutumatta jääneitä nostohankkeita, mutta valitsin kohderyhmäksi kuitenkin sellaiset hankkeet, jotka ovat edenneet toteutukseen. Vertailun vuoksi ja ongelmien hahmottamiseksi käytän kuitenkin esimerkkinä Kyyveden ja Onkamojärven nostohankkeita, jotka eivät toteutuneet.

Tapausten määrittely niissä esiintyvien ongelmien kautta on hyödyllistä, jotta myöhempien hankkeiden toteuttaminen olisi helpompaa ja samat ongelmat voitaisiin välttää tulevaisuudessa. Tapaustutkimuksessa tärkein tapausten valintaan vaikuttava kysymys onkin, mitä voimme oppia tästä tapauksesta? (Eriksson & Koistinen 2014). Tämän työn tärkein tavoite onkin tuoda tietoisuuteen esimerkkihankkeissa ilmenneitä ongelmia, jotta tulevat hankkeet olisi helpompi toteuttaa.

Tapaustutkimus tarjoaa myös mielenkiintoisen mahdollisuuden tutkia monia toimijaryhmiä kiinnostavia ja yhdistäviä prosesseja (Kurunmäki 2007,92). Tässä työssä se tarkoittaa mahdollisuutta tarkkailla erilaisia toimijoita, jotka toimivat osana nostohanketta. Erilaisista taustoista johtuen mukana olevat toimijat näkevät keskivedenkorkeuden nostojen haasteet ja onnistumiset eri tavoin. Erytisesti minua kiinnostaa se, että mitkä haasteet ovat niitä, jotka toimijoiden mielestä voivat pahimmassa tapauksessa kaataa koko hankkeen ja toisaalta myös, mitkä onnistumiset auttavat hankkeen toteutumisessa.

Tapaustutkimuksessa monenlaisten aineistojen käyttäminen rinnakkain on usein tavallista (Eriksson & Koistinen 2014). Tässäkin työssä haastattelujen rinnalla on käytetty erilaisia dokumentteja, joita esimerkkinostohankkeista on entuudestaan laadittu. Osalla hankkeilla on esimerkiksi nettisivut, joita on hyödynnetty työssä. Olen myös saanut haasteltavilta muistiinpanoja ja asiakirjoja, jotka he ovat aikanaan tehneet koskien heidän hankkeitaan.

Tapaustutkimuksesta sanotaan usein, ettei se tarjoa mahdollisuutta yleistämiselle, mutta on kuitenkin mahdollista, että hyvällä analyysillä yksittäisestä tapauksesta voidaan nostaa esiin uusia näkökulmia ja teemoja, jotka palvelevat yleisempää tasoa. (Leino 2007, 214.) Vaikkakin tämä työ käsittelee yksinomaan keskivedenkorkeuden nostohankkeita ja niissä esiintyviä ongelmia, voidaan samankaltaisia ongelmia löytää mahdollisesti muista tapauksista, joissa paikalliset asukkaat lähtevät

toteuttamaan yhdessä hankkeita. Samankaltaisuuksia voisi löytyä myös tapauksista, joissa uusi lainsäädäntö on otettu käyttöön, mutta se ei vielä ole ehtinyt muotoutumaan käytännön kokemusten kautta.

3.2 Aineisto

Pääaineistona tässä työssä toimivat haastattelut. Valitsin haastattelut aineistoksi, koska halusin, että keskivedenkorkeuden nostohankkeissa mukana olleilla ihmisillä on mahdollisuus itse kertoa hankkeesta mahdollisimman vapaasti. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Valitsin teemahaastattelun haastattelumuodoksi, koska haastateltavien taustat poikkesivat toisistaan melko paljon, joten yksityiskohtaisten kysymysten tekeminen ei olisi palvellut työn tarkoitusta. Keskustelin kaikkien haastateltavien kanssa samoista teemoista, mutta halusin, että he voivat puhua asioista omista lähtökohdista käsin. Halusin myös, että haastateltavat saavat puhua juuri niistä asioista, mitkä he kokivat tärkeiksi, joten haastattelurunkoa ei noudatettu orjallisesti, vaan haastattelutilanne eteni melko vapaasti, riippuen siitä, mistä haastateltavat puhuivat. Haastateltavien erilaiset taustat vaikuttivat myös siihen, että haastattelut etenivät toisiinsa nähden usein eritavoilla ja puheenaiheet keskittyivät eri asioihin.

Haastattelut toteutettiin kesällä 2015 ja niitä tehtiin yhteensä kahdeksan kappaletta. Yhtä haastattelua ei ole toteutettu perinteisellä tavalla kasvotusten, vaan haastateltava oli laatinut itse asiakirjan, missä kertoi hankkeesta ja sen ongelmista. Tämän jälkeen täsmensin häneltä vielä muutamia asioita sähköpostitse, jotka eivät olleet tulleet ensimmäisessä asiakirjassa esille. Koin, että koska haastateltava oli jo tehnyt asiakirjan, mikä vastasi suurimmassa osin niitä asioita, mitä olisin häneltä haastattelussa kysynyt, olisi haastattelun tekeminen ollut vain turhaa toistoa. Rinnastan tämän yhdeksi haastatteluksi, vaikka ymmärrän, että se ei tuo esiin välttämättä täysin samoja asioita kuin mitä kasvotusten tehdyssä haastattelussa voisi tulla ilmi.

Haastattelut vaihtelivat kestoiltaan 45 minuutista kahteen tuntiin. Haastateltavien valinnassa käytettiin laadulliselle tutkimukselle tyypillistä harkinnanvaraista otantaa. (Eskola & Suoranta 1998, 18). Tärkeimpänä kriteerinä haastateltavien valinnoissa oli haastateltavien osallisuus uuden vesilain aikaisissa keskivedenkorkeuden nostohankkeissa. Haastateltavat edustavat erilaisia hankkeissa mukana olevia toimijoita. Toimijoita oli luvanhakija puolelta, lupaviranomaisen puolelta, valvontaviranomaisen puolelta, vesistöjen kunnostusviranomaisen puolelta, konsulttien puolelta ja Maanmittauslaitoksen puolelta. Kahden haastateltavan voidaan katsoa edustavan kahta toimijatahoa samanaikaisesti. Heidän kohdallaan on katsottu, että riippuen kummasta

näkökulmasta katsottuna he sillä hetkellä puhuvat, sen mukaan heidän puheensa on analysoitu. Se, että henkilö voi edustaa kahta tahoja, ei ole merkittävää. Näiden haastateltavien puhuessa hankkeistaan, oli selvästi erotettavissa, kummasta näkökulmasta he asiaa sillä hetkellä katsoivat.

Haastateltavilla oli taustoistaan johtuen erilaiset roolit hankkeissa. Erilaisten taustojen omaavien ihmisten valitseminen auttaa tuomaan esiin erilaisia näkökulmia aiheeseen liittyen. Kaikki haastattelut äänitettiin ja litteroitiin tekstimuotoon. Litterointi mahdollisti sanatarkkojen sitaattien käytön ja niillä osoitan aineistosta tehtyjä päätelmiä sekä tutkimuksen luotettavuutta.

Seuraavaksi esittelen tarkemmin haastateltavien taustoja. Luvanhakijoilla tarkoitetaan joko hankkeen hakijana toimivan vesioikeudellisen yhteisön jäseniä tai yhteisen vesialueen osakaskunnan jäseniä. Haastateltavista neljän voidaan katsoa toimineen hankkeessa hakijapuolen edustajana. Keskivedenkorkeuden luvanhakijana voi toimia muukin kuin vesioikeudellinen yhteisö tai osakaskunta, mutta tässä työssä keskitytään näihin kahteen hakijatahoon.

Vesilaisissa tarkoitettuna lupaviranomaisena toimii aluehallintovirasto. Aluehallintoviraston puolelta haastateltavia oli yksi. Tämä on mielestäni perusteltua, koska keskivedennostohankkeita on uuden vesilain aikana hyväksytty vasta muutamia joten useamman aluehallintoviraston toimijan haastattelu ei todennäköisesti olisi antanut oleellisesti enempää tietoa. Vesilain mukaisena valvontaviranomaisena toimivat sekä ELY-keskukset että kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Tässä työssä valvontaviranomaisena on yksi haastateltava kunnan valvontapuolelta. Vesistöjen kunnostamisia edistävältä puolelta on haastateltu yhtä ELY-keskuksen edustajaa.

Tämän työn kaikissa hankkeissa on käytetty konsulttia, sen takia on mielestäsi tärkeää, että myös heidän näkökulmansa tulevat tässä työssä esiin. Valitsin haastateltavaksi konsultin, joka on ollut mukana useammassa nostohankkeessa. En nähnyt tarpeelliseksi haastatella useampaa kuin yhtä konsulttia, koska konsultit toimivat lähtökohtaisesti samoista periaatteista käsin.

Maanmittauslaitoksen rooli on merkittävä keskivedenkorkeuden nostohankkeissa, koska vesilain nojalla tehdyistä päätöksistä pitää tarvittaessa siirtää tieto lainhuuto- ja kiinteistörekisteriin sekä kiinteistötietojärjestelmään. Tarvittaessa voidaan joutua tekemään myös kiinteistötoimituksia. Maanmittauslaitoksen rooli tulee esiin myös rantarajan selvittämisessä. Maanmittauslaitoksen puolelta olen haastatellut yhtä henkilöä, joka on ollut tekemisissä keskivedenkorkeuden nostojen kiinteistöoikeudellisten asioiden kanssa.

Haastattelujen lisäksi aineistona on käytetty kirjallisia dokumentteja. Haastateltavat olivat tehneet erilaisia selvityksiä hankkeisiin liittyen, joissa oli paljon tietoa hankkeiden etenemisistä. Nämä dokumentit toimivat yhtenä osana aineistoa. Kahdella hankkeella oli myös nettisivut, joihin oli kerätty tietoa hankkeesta. Näitä on hyödynnetty tämän työn aineistona. Hankkeiden lupahakemukset ja lopulliset lupapäätökset toimivat lisäksi osana aineistoa. Haastattelujen taustoitukseksi olen ollut yhteydessä muutamisiin asiantuntijoihin aiheeseen liittyen, mutta heidän kanssa käytyt puhelin- ja sähköpostikeskustelut toimivat enemmänkin taustoittavana ja aiheeseen tutustava materiaalina, eivätkä ole suoranaisesti osa aineistoa. Tutkimuksen aineisto koostuu siis haastatteluista sekä kirjallisista aineistoista, kuitenkin niin, että haastattelut toimivat ensisijaisena aineistona.

3.3 Sisällönanalyysi ja teemoittelu

Työn teemoittelu on tehty sen mukaan, mitkä asiat haastateltavat kokivat merkityksellisimmiksi ja mitkä asiat heidän mielestään vaikuttivat hankkeiden toteutumiseen. Teemoittelussa on tarkoituksena etsiä pelkistämisen avulla tekstistä olennaisimmat asiat (Moilanen & Räihä 2015, 61). Huomasin, että vaikka haastateltavat puhuivat onnistumisista, he peilasivat näitä kokemuksia usein hankkeissa ilmenneisiin ongelmiin. Tästä johtuen teemoittelu on tehty ongelmalähtöisesti. Aloitin analyysin tekemisen lukemalla haastattelut läpi muutaman kerran, jotta sain käsityksen, mistä kaikista haastateltavat olivat puhuneet. Tämän jälkeen pelkistin asioita ja teemoittelin haastatteluissa usein toistuvat asiat isompien kokonaisuuksien alle.

Analysoidessani haastatteluja etsin aineistosta ensin haastateltavien suurimmiksi kokemia ongelmia. Tämän jälkeen ryhmittelin ongelmat sen mukaan, mitä yhteistä näillä yksittäisillä ongelmilla oli. Tästä muodostui tämän työn neljä teemaa, jotka ovat käytännön työ, hakijan asiantuntijuus, taloudelliset asiat sekä vesilain tulkinta. Näihin neljään kokonaisuuteen liittyi monia erilaisia ongelmia, joten näiden ongelmien löytäminen ja määrittely oli mielestäni hyvä lähtökohta työn analyysiin. En ole pyrkinyt ratkaisemaan kaikkia yksittäisiä ongelmia, joita teemojen sisällä on, vaan etsimään jokaiseen teemaan yhteisiä helpottavia tekijöitä.

Tarkastelin siis ensin teemojen merkityssisältöjä eli millaisia asioita kyseinen teema piti sisällään ja sen jälkeen muodostin niistä laajempia kokonaisuuksia. Pyrin tarkastelemaan teemojen merkityksiä sekä itsenäisinä kokonaisuuksina että toisiinsa suhteessa olevina. Ongelmien teemoittelun jälkeen ryhmittelin ongelmia tyypittelyn avulla. Tyypittelyllä tarkoitetaan aineiston ryhmittelyä, jossa etsitään yhteisiä ominaisuuksia ja näistä muodostetaan yleistyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93).

Etsin ongelmista yhdistäviä tekijöitä, jotta pystyisin muodostamaan käsityksen hankkeen kehittämistarpeista.

Ryhmiteltyäni ongelmat neljään osaan, lähdin pohtimaan teemoissa esiintyneitä ongelmia toimijuuden ja sosiaalisen pääoman käsitteiden kautta. Jäsensin toimijuuden ja sosiaalisen pääoman käsitteiden avulla, millaista toimijuutta eri teemoissa on nähtävissä sekä millaista yhteistyötä ja vuorovaikutusta eri toimijoiden välillä on. Tarkastelin ongelmia myös kahden toteutumatta jääneen nostohankkeen kautta, koska näiden avulla pääsin käsiksi siihen, mitä ongelmista voi seurata hankkeen toteutumiselle.

Jäsennettyäni ongelmat käsitteiden kautta, pohdin hankkeen kehittämistä myös samojen käsitteiden avulla. Kehittämisessä nousi esiin kolme merkityksellistä kokonaisuutta, jotka näyttivät yleisesti helpottavan kaikkia hankkeissa ilmenneitä ongelmia ja vaikuttavan näin merkittävästi hankkeen onnistumiseen. Nämä kolme tekijää ovat aktiivin tukeminen, vuorovaikutus ja luottamus. Pohdin lopuksi, millainen osa niillä on hankkeissa ja miten niiden kehittäminen voisi auttaa koko hankkeen toteuttamista.

Käsitteet toimivat tässä työssä keinona tutkimuksen tekemiseen, niin että niitä käytetään tulkintateorioina, jotka ohjaavat sitä, mitä aineistosta etsin (Eskola ja Suoranta 1998, 82). Käsitteet toimivat siis apukeinoina haastattelujen rakentamiseen ja aineiston analyysiin. Sisällönanalyysi on tehty teoriaohjautuneesti, kuitenkin niin, ettei analyysi testaa teoriaa, vaan etsii niiden avulla uusia ajatuksia keskivedenkorkeuden nostohankkeista. Keskivedenkorkeuden nostohankkeita voisi tarkastella monista mielenkiintoisista näkökulmista käsin. Tähän työhön valittu näkökulma ei ole ainoa oikea, vaan vain yksi valittu tapa.

3.4 Esimerkkihankkeet

Esimerkkihankkeita tässä työssä on neljä. Työn alkaessa näistä neljästä hankkeesta kaksi olivat jo valmiita ja toiset kaksi vielä kesken. Halusin ottaa työhön sekä valmiita että keskeneräisiä hankkeita, koska hankkeisiin osallistuvat kokevat erilaisia asioita hankkeen ollessa vielä kesken, verrattuna siihen, kun hanke on lopullisesti valmis. Kaikissa seuraavissa esimerkkihankkeissa on ollut mukana yksi tai useampi haastateltavista. Kerron seuraavaksi hieman hankkeista, jotta on helpompi hahmottaa, millaisista lähtökohdista ja toimenpiteistä on käytännössä ollut kyse, kun keskivedenkorkeutta on näissä järvissä ja lammissa lähdetty nostamaan.

3.4.1 Mustialanlammi

Mustialanlammi sijaitsee Tammelan kunnassa ja sen pinta-ala on noin 23 hehtaaria. Lammen keskisyvyys on 3,3 metriä ja sen rannalla on 14 kesämökkiä. Nosto toteutettiin osana Euroopan aluekehitysrahaston rahoittamaa hanketta Kaukjärvi kirikkaammaksi ja Mustialanlammille happea! Tässä hankkeessa tavoitteena oli laillistaa lammessa sillä hetkellä voimassa oleva vedenkorkeus. Järveä laskettiin 1960-luvulla, mutta laskun tulokset eivät vastanneet odotuksia. Tämän vuoksi järven vedenpinnan korkeutta on pidetty korkeammalla kuin voimassa oleva lupa määrää. Käytännössä veden pinta nousi vain muutamia senttejä. Korotus luvanlaiseen alivedenkorkeuteen oli 29 senttimetriä ja keskivedenkorkeuteen 40 senttimetriä. Korotus tehtiin luonnonmukaisen pohjapadon avulla, jonka alta vanha rikkinäinen ja vuotava pato purettiin.

Mustialanlammin tila oli hankkeeseen ryhdyttäessä tyydyttävä ja sitä vaivasi rehevyys sekä ajoittaiset sinileväesiintymät. Nostolla tavoiteltiin virkistyskäyttökelpoisuuden parantamista ja pyrittiin estämään matalien alueiden umpeenkasvu. Hanketta varten perustettiin vesioikeudellinen yhteisö, joka sai lainvoimaisuuden tammikuussa 2013. Yhteisö oli Suomen ensimmäisiä uuden vesilain aikana muodostettuja vesioikeudellisia yhteisöjä, joka perustettiin keskivedenkorkeuden nostoa varten. Pohjapadon rakennustyöt valmistuivat syyskuussa 2014. Hankkeen toteuttamiskustannukset olivat yhteensä noin 25 000 euroa ja luvan käsittelymaksu oli 6169,50 euroa. (Alatalo 2012.) Tässä hankkeessa on haastateltavista mukana ollut kaksi henkilöä.

3.4.2 Tarkeelanjärvi ja Niemilampi

Tarkeelanjärvi ja Niemilampi sijaitsevat Lohjan kaupungissa. Tarkeelanjärven pinta-ala on noin 88 hehtaaria ja Niemilammen pinta-ala on noin 17 hehtaaria. Molemmat järvet ovat hyvin matalia ja niiden pohjat ovat mutaisia sekä paksun liejun peitossa. Nostohankkeen tavoitteena oli virkistyskäytön ja järven kunnossapidon parantaminen. Molempien vesistöjen vedenkorkeuksia on muutettu useaan kertaan ihmisten toimesta 1930-luvulta alkaen. Vesistöjen rannoilla sijaitsee yhteensä 123 kiinteistöä. Nostohanke tehtiin pohjapadon avulla, jonka tarkoituksena on turvata riittävä alivedenkorkeus molemmissa järvissä. Hanke nosti alimpia vedenkorkeuksia keskimäärin 31 senttimetriä ja keskivedenkorkeutta noin 17 senttimetriä molemmissa järvissä.

Tarkeelanjärven ja Niemilammen keskivedenkorkeuden nostoa varten perustettiin vesioikeudellinen yhteisö 2013 ja yhteisö aloitti toimintansa 2014, kun Etelä-Suomen aluehallintovirasto hyväksyi yhteisön säännöt ja vedennoston toimenpideluvan. Luvan oikeudelliset edellytykset tulivat suostumuksilla, joita oli yhteensä 95 prosenttia kiinteistöjen yhteismäärästä.

Hankkeen rakentamiskustannukset olivat noin 12 400 euroa, lisäksi haittakorvauksiin ja suunnittelukuluihin arvioitiin kuluvan yhteensä 13 334 euroa. Itse luvan käsittelymaksu oli 7310 euroa. (Saari 2013.) Hankkeen kokonaiskustannukset olivat siis 33 044 euroa. Tässä hankkeessa on haastateltavista ollut mukana kaksi henkilöä.

3.4.3 Lastujärvi

Lastujärvi sijaitsee Janakkalan kunnan alueella. Järven pinta-ala on noin 70 hehtaaria ja keskisyvyys järvessä on 1,06 metriä. Suurin ongelma on ollut järven mataluus ja siitä aiheutuneet haitat virkistyskäytölle. Hankkeen tarkoituksena on nostaa ali- ja keskivedenkorkeuksia. Kaavailtu keskivedenkorkeuden nosto olisi 15 senttimetriä. Tämä tehdään rakentamalla nykyisen 1960-luvulla rakennetun ylisyöksypadon tilalle uusi patokynnys. Järven rannalla on 16 tilaa, joista 10 on asuintai lomarakennuksia. Hankkeessa luvanhakijana toimii yhteisen vesialueen osakaskunta eli tässä tapauksessa Harvialan osakaskunta. Osakaskunnan käyttäminen säästää voimavaroja ja myös kustannuksia, kun vesioikeudellista yhteisöä ei tarvitse perustaa. Usein yhdellä järvellä voi toimia useita osakaskuntia, minkä takia osakaskunnan käyttäminen luvanhakijana ei tällaisissa tapauksissa ole välttämättä mahdollista.

Hanke käynnistettiin vuoden 2012 alussa ja hankkeen lupahakemus jätettiin Etelä-Suomen aluehallintovirastoon 2.7.2015. (Meisalmi 2014.) Lastujärven hanke on edennyt siihen vaiheeseen, että aluehallintovirasto on kuuluttanut hankkeen. Hankkeen kokonaiskustannuksiksi arvioitiin 20 000 – 30 000 euroa. Tämä arvio sisältää lupamaksun, mahdolliset korvaukset ja uuden padon rakentamisen. Lastujärven hankkeessa on ollut mukana neljä haastateltavaa. (Lehtonen 2015.)

3.4.4 Iso Kortejärvi

Iso Kortejärvi sijaitsee Kouvolan kaupungissa. Järven pinta-ala on noin 230 hehtaaria. Iso Kortejärven vedenpintaa laskettiin 1937 Uudenmaan läänin maaherran päätöksellä, mutta kun laskuojan kunnossapitoa oli laiminlyöty, vedenkorkeus järvellä pääsi nousemaan. Laskuojaa perattiin 2002, jolloin samalla laskuojaan rakennettiin pohjapato. Tämän yhteydessä järven vedenpinta laski vallinneen korkeuden ja laskuhankkeen korkeuden välimaille. Padon tarkoituksena oli estää vedenpinnan holtiton lasku, joka olisi seurannut laskuojan perkaamisesta. Epäselvyyttä on myös siitä, että laskettiinko Iso Kortejärvi aikoinaan todella niin alas kun suunnitelmassa esitettiin. Kiista on nyt siitä, että katsotaanko padolla tehty vedenkorkeus uudeksi lailliseksi korkeudeksi vai pitäisikö vanha 1937 vuoden päätöksen mukainen korkeus palauttaa. Hankkeen tarkoituksena on

laillistaa nykyisen padon mukainen vedenkorkeus. Tämä kiista odottaa nyt ratkaisua korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Jos korkein hallinto-oikeus katsoo, että vedenkorkeus tulee palauttaa 1937 vuoden tasoon, ovat järven ranta-asukkaat varoiksi valmistelleet vedenkorkeuden nostohanketta. Padon myötä keskivedenkorkeus nousi noin 23 cm verrattuna 1937 vuoden päätöksessä annettuun korkeuteen. Nostohanketta varten perustettiin vesioikeudellinen yhteisö, joka jätti hakemuksen keskivedenkorkeuden nostosta ja yhteisön sääntöjen vahvistamisesta 10.7.2015 Etelä-Suomen aluehallintovirastolle. Luvanhakija on toivonut, että nostohanketta koskevaa lupahakemusta ei kuitenkaan käsitellä, ennen kuin korkein hallinto-oikeus on antanut päätöksensä Iso Kortejärven nykyisestä laillisesta korkeudesta. (Aho 2015.) Nostohankkeen toteuttamiskustannukset olisivat noin 20 000 - 25 000 euroa, sisältäen lupamaksun. Näiden maksujen lisäksi mahdolliset haittakorvaukset ja konsulttipalkkiot nostavat hankkeen kokonaiskustannukset noin 32 000 euroon. Tässä hankkeessa on ollut mukana kolme haastateltavaa.

4 Keskeiset käsitteet

Työn käsitteellinen tausta rakentuu toimijoiden välisen vuorovaikutuksen tarkastelun näkökulmasta. Tarkastelen toimijuuden ja sosiaalisen pääoman käsitteiden avulla keskivedenkorkeuden nostohankkeiden toimintaa. Lähteenmäki ja Rotko (2005) toteavat, että vesistöjen kunnostusten onnistumiset ovat suuresti kiinni siitä, kuinka aktiivisia ja osallistumishaluisia ihmisiä hankkeessa on mukana. Hakijoiden aktiivisuus osoittautui tässäkin työssä merkittäväksi osaksi hankkeen toteutumista. Erityisesti tämä toimijuus korostui luvanhakijoiden joukossa olevan aktiivin työssä. Aktiivilla tarkoitan tässä työssä sellaista henkilöä, joka omalla aktiivisella toiminnallaan vie hanketta eteenpäin. Tämä, yhden tai jossain tapauksissa kahden aktiivin työ, muodosti tärkeän pohjan hankkeelle. Tämän merkitystä tarkastelen toimijuuden käsitteen kautta.

Toinen merkittävä asia kunnostushankkeissa on vuorovaikutuksen rakentaminen kaikkien hankkeessa mukana olevien toimijoiden välille. Tätä vuorovaikutusta ja sen syntymistä tarkastelen sosiaalisen pääoman käsitteen kautta. Sosiaalisen pääoman vahvistamisen kautta voidaan kasvattaa erilaisia vuorovaikutuksen osa-alueita (Lähteenmäki & Rotko 2005, 47–49). Vuorovaikutuksen vahvistaminen on tärkeä osa keskivedenkorkeuden nostohankkeissa, koska hankkeessa on mukana useita toimijoita, joiden toimiminen yhteistyössä edesauttaisi hankkeen toteutumista.

Ongelmalähtöisyys on myös esillä tässä työssä sen takia, että lähtökohtaisesti tätä työtä lähdettiin tekemään, koska oli havaittu, että keskivedenkorkeuden nostohankkeissa on ongelmia. Yrjö Haila (2001) sanoo, että yksi ympäristöpolitiikan tärkeimpiä kysymyksiä on ongelmien määrittely. Tämä on tärkeää myös tässä työssä sen takia, että ongelmien määrittely luo perustan ratkaisujen etsimiselle. Ongelman määrittely on tämän työn kannalta tärkeää, koska helpottaakseen keskivedenkorkeuden nostohankkeiden ongelmia, tulee ensin ne määritellä. Ongelmia on pyritty lähestymään erilaisten toimijoiden näkökulmista, jotta ongelmista saataisiin mahdollisimman laaja kuva. Ongelmat saattavat näyttäytyä erilailla riippuen siitä, mistä näkökulmasta niitä katsotaan. Toisaalta sama problematiikka saattaa myös olla monen toimijan mielestä ongelmana. Ongelmien tunnistaminen ja määrittely mahdollistaa kehittämistoimenpiteiden suunnittelun.

Tarkastelen esimerkkihankkeissa ilmenneitä ongelmia osittain Kyyveden ja Onkamojärven nostohankkeiden kautta. Molemmat hankkeet kaatuivat ennen kuin olivat käytännössä päässeet kunnolla käyntiin. Hankkeiden kaatumisten taustalla oli samanlaisia ongelmia kuin mitä tämän työn

esimerkkihankkeissa on tullut ilmi, joten hankkeiden vertaaminen auttaa hahmottamaan, mitä ongelmista voi pahimmillaan seurata.

4.1 Toimijuus

Hankkeessa mukana olevien toimijoiden määrittelyssä olen käyttänyt apuna toimijuuden käsitettä. Toimijuus näkyi erityisesti hankkeiden aktiivisten paikallisten roolissa, mutta tietyissä tilanteissa toimijuutta oli havaittavissa myös muiden toimijoiden toiminnassa. Aktiivin toimijuus korostui, koska jokaisessa esimerkkihankkeessa oli mukana yksi tai kaksi aktiivista paikallista asukasta, jotka käytännössä vastasivat hankkeiden eteenpäin viemisistä. Nämä aktiivit ovat omalla toimijuudellaan saaneet muut henkilöt sitoutettua hankkeeseen. Toimijuuden käsitteen määrittelen tässä työssä sellaiseksi toimijan toiminnaksi, joka sitouttaa muita sekä määrittelee että tuottaa toimintamalleja mahdollisia ongelmia varten (Åkerman 2006).

Paikallisten asukkaiden toiminnassa korostuu myös kokemuksellinen tieto. Kokemuksellinen tieto on kansalaisten arjessa syntynyttä tietoa. Se on arkista ja käytännöllistä sekä usein toimijalle itselleen täysin todellista, vaikka tämä todenmukaisuus kyseenalaistettaisiin joltain toiselta suunnalta. Kansalaisten kokemuksellinen tieto ei vaikuta vain juuri siinä hetkessä, vaan siihen sisältyy historia ja tulevaisuus. (Bäcklund 2007.) Hankkeiden luvanhakijat ovatkin usein nähneet kuinka järven tila on muuttunut vuosien saatossa aina vain huonommaksi ja huonommaksi. Toimintaan näytti kannustavan tulevaisuuden toiveet siitä, että kunnostamistoimenpiteillä järven muutosta vielä huonompaan suuntaan saataisiin estettyä.

Kokemuksellinen tieto järven vedenpinnan laskusta voi näyttäytyä paikallisille todenmukaisena, vaikka muut toimijat kyseenalaistaisivat tämän. Kokemuksellisen tiedon tuottamiseen voidaan katsoa liittyvän myös ns. oman rannan syndrooma eli sellainen näkökulma, jossa oman rannan kautta tuotetaan itselle tietoa (Lähtenmäki 2005). Tämä johtuu usein siitä, että kokemukset syntyvät arjessa ja arkea vietetään omassa rannassa, joten siinä tapahtuneet muutokset koetaan erityisen merkityksellisiksi. Kunnostushankkeet yleisesti, kuten myös nostohankkeet, ovat kuitenkin laajoja ihmisjoukkoja koskettavia hankkeita, joissa mielipiteitä järven tilasta löytyy usein laidasta laitaan (Lähtenmäki 2005). Kokemuksellista tietoa voi syntyä kaikkien paikallisten asukkaiden arjessa, mutta kaikki asukkaat eivät välttämättä koe sitä niin merkitykselliseksi, että se vaikuttaisi heidän toimintaansa. Ne asukkaat, jotka lähtevät toimimaan oman kokemuksellisen tiedon kautta, ovat usein hankkeen aktiiveja.

Mahdollisuuksia omaehtoisten kunnostustoimien lisääntymiselle on omalta osaltaan auttanut myös tiedon saannin helpottuminen. Netistä löytyy paljon tietoa vesistöjen kunnostamisiin liittyvistä asioista ja tietoa pyritään koko ajan tuomaan yhä enemmän kaikkien ihmisten saataville. Näissäkin tapauksissa aktiivit olivat tehneet suuren työn etsiessään tietoa siitä, voidaanko vedenkorkeutta edes lähteä nostamaan ja kuinka se sitten tulisi tehdä, jos hanke päätetään aloittaa. Toisaalta, vaikka tiedon saantimahdollisuudet ovat lisääntyneet, ei sekään aina riitä takaamaan, että tieto saavuttaa tiedonetsijän. Ohjeiden ollessa liian yleisiä, voi tietoa olla vaikea soveltaa käytäntöön. Jos käytännön tilanne on kaukana ohjeistuksen mallitilanteesta, voi ohjeistus olla riittämätön.

4.2 Sosiaalinen pääoma

Sosiaalisen pääoman käsitettä on käytetty vesistöjen kunnostamisiin liittyvässä keskustelussa tuomaan esiin vuorovaikutuksen ja yhteistyön merkitystä (Rotko & Lyytimäki 2004, 50). Sosiaalinen pääoma perustuu ihmisten yhdessä tekemiseen ja kanssakäymiseen, jossa tärkeässä asemassa on luottamus ja vuorovaikutus (Kuisma 2001). Yhteistyö ja vuorovaikutus eri toimijoiden välillä nousivat merkittäviksi tekijöiksi myös keskivedenkorkeuden nostohankkeissa. Hankkeen onnistumisen kannalta näillä kahdella tekijällä oli suuri vaikutus siihen, miten sujuvana hanketta pidettiin. Ymmärrän sosiaalisen pääoman käsitteen tässä työssä Putnamin (2000) tapaan yhteisön ominaisuutena.

Sosiaalinen pääoma voi auttaa keskivedenkorkeuden nostohankkeissa, koska hyvällä yhteistyöllä voi olla esimerkiksi mahdollista korvata ainakin osa rahallisista voimavaroista. Oikeassa paikassa tehty neuvonta tai talkoovoimilla toteutettu padon rakentaminen voisivat olla esimerkkejä siitä, miten yhteistyöllä voidaan saada korvattua taloudellisia menoja. Hankkeen taloudelliset kustannukset voivat pahimmillaan kaataa muuten toteutumiskelpoisen hankkeen.

Sosiaalinen pääoma sitoo erilaisten toimijoiden näkökulmia yhteen. Se auttaa sopimaan yhteisistä tavoitteista ja toimintatavoista, joilla tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Parhaimmillaan sosiaalinen pääoma helpottaa jatkuvaa kykyä vastata uusiin ongelmiin. (Rotko & Lyytimäki 2004, 54.) Tämä on merkittävää keskivedenkorkeuden nostohankkeissa, joissa uusia ongelmia valitettavasti tuntuu nousevan esiin.

Sosiaalisen pääoman merkitys myös kasvaa pitkäkestoisissa hankkeissa (Rotko & Lyytimäki 2004, 50). Nostohankkeet ovatkin usein alusta loppuun asti vietyinä monen vuoden mittaisia hankkeita. Luottamuksen ja vuorovaikutuksen syntyminen eri toimijoiden välille lisäävät pitkänkin hankkeen

toteutumisedellytyksiä. Vuorovaikutus ja tiedottaminen eri toimijoiden välillä saattaa esimerkiksi vähentää hankkeen vastustusta, jolloin aikaa ei kulu valituksiin.

Keskivedenkorkeuden nostohanketta voidaan tarkastella kahdesta eri sosiaalisen pääoman näkökulmasta. Putnam (2000) erottaa sosiaalisesta pääomasta kaksi tyyppiä. Ensimmäisessä näkökulmassa ollaan kiinnostuneita vuorovaikutuksen syntymisestä ryhmän sisällä. Tätä kutsutaan *sitovaksi* näkökulmaksi. Tässä osassa on kyse samankaltaisista ihmisistä, jotka sitoutuvat yhteen sosiaalisen pääoman kautta. Nostohankkeessa tämä näkökulma voisi käytännössä olla vuorovaikutusta vesioikeudellisen yhteisön tai osakaskunnan sisällä. Toisessa osassa tarkastellaan yhteistyötä ja sidoksia eri toimijoiden välillä. Tätä kutsutaan *silloittavaksi* näkökulmaksi. Tässä tyyppissä ihmisillä tai ryhmillä saattaa olla erilaisia intressejä, mutta heidän välilleen etsitään yhdistävää sosiaalista pääomaa. Paikallisten asukkaiden yhteistyö muiden toimijoiden kanssa voidaan nähdä esimerkkinä tällaisesta siltaa rakentavasta yhteistyöstä. Myös nostohanketta kannattavien ja hanketta vastustavien välistä suhdetta voidaan tarkastella tämän ulottuvuuden kautta.

Vuorovaikutukseen yhteisön sisällä voi vaikuttaa se, tunteeko yhteisö yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteisön yhteenkuuluvuuden tunnetta voidaan esimerkiksi luoda korostamalla paikallisuutta. Oma koti- tai mökkijärvi luo yhteisen kiinnostuksen kohteen, joka yhdistää kaikkia sen äärellä asuvia (Lähteenmäki & Rotko 2005, 46). Se, kuinka merkittäväksi oma järvi koetaan, voi riippua henkilön luomista merkityksistä järveä kohtaan. Tiedot ja tunteet paikkaa kohtaan korostuvat, kun puhutaan paikan merkityksestä (Kuusisto-Arponen 2007, 5).

Yhteistyö erilaisten toimijoiden välillä on tärkeä osa nostohanketta. Yhteistyön syntyminen sellaisten toimijoiden välille, joilla ei ole aikaisemmin yhteistyötä ole ollut, saattaa olla vaikeaa. Toinen vaikeus liittyy sellaisten ihmisten mukaan ottamiseen, jotka eivät aikaisemmin ole olleet mukana toiminnassa. (Rotko & Lyytimäki 2004, 51.) Keskivedenkorkeuden nostohankkeen ollessa nyt omassa vesilain luvussa säädely hankemuoto, ei siinä mukana olevien toimijoiden välille ole välttämättä päässyt syntymään rutiininomaista ja selkeää yhteistyön toteuttamismuotoa. Tällaisen uuden yhteistyön synnyttäminen saattaa olla vaikeaa ja vaatii paljon siltä toimijalta, joka lähtee yhteistyötä rakentamaan.

Keskivedenkorkeuden nostohankkeissa toimijoiden välinen yhteistyö on koettu tarpeelliseksi erityisesti luvanhakija puolella. Tässä työssä luvanhakijat ovat toimineet yhteistyössä esimerkiksi

konsulttien, oppilaitosten, kuntien, ELYjen, AVIen ja Maanmittauslaitoksen kanssa. Yhteistyötä toivottiin kuitenkin olevan vielä enemmän eri toimijoiden välillä. Esimerkiksi oppilaitosten kanssa tehty yhteistyö koettiin erittäin hyväksi vaihtoehdoksi hankkeissa, jotka olivat pienimuotoisia ja sen takia niihin saattaa olla vaikea saada ulkopuolista rahoitusta. Varsinkin luvanhakijat kokivat kaiken yhteistyön hyödylliseksi ja tervetulleeksi.

Sosiaalisen pääoman käsitettä tarkasteltaessa on huomioitava myös sen negatiivinen puoli. Antisosiaalinen pääoma voi näyttäytyä esimerkiksi yhteisössä vahvoina sisäisinä suhteina, jolloin se saattaa tuoda esiin vastustusta muutoksia tai muita toimijoita kohtaan. Antisosiaalinen pääoma perustuu pelkoihin, epäluottamukseen, vihaan ja liialliseen haluun suojella yhteisöä. Kun taas sosiaalinen pääoma perustuu luottamukseen, myötätuntoon ja ymmärrykseen. Antisosiaalinen pääoma saattaa näkyä konkreettisesti esimerkiksi mökkiläisten ja maanviljelijöiden vastakkainasetteluna. (Rydin & Holman 2004.) Vedenpinnan nostaminen saattaa nostaa mökkien arvoa, kun taas maanviljelijöille nosto saattaa tuoda kustannuksia. Mökkien arvon nousu voi syntyä esimerkiksi virkistysarvon ja maiseman parantumisesta, kun taas maanviljelijöille kustannuksia voi syntyä esimerkiksi vettymishaitoista.

Radcliffe (2004) on kiinnittänyt huomiota sosiaalisen pääoman käsitteessä valtion roolin. Valtiolla on merkittävä rooli paikallistoiminnan mahdollistajana tai estäjänä. Tällainen valtion rooli näyttäytyy nostohankkeissa esimerkiksi rahoituksen kautta. Aikaisemmin valtion rooli on ollut myös itse toimijana, kun hankkeita toteutettiin kokonaan valtion toimesta. Tämä on kuitenkin muuttunut viime vuosina, eikä valtio enää yksinään lähde toteuttamaan hankkeita samaan tapaan kuin ennen. Heinäkuussa muuttunut valtion asetus vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa parantavien hankkeiden avustuslainsäädäntöön on muuttanut valtion roolia enemmän mahdollistajan suuntaan, kun nostohankkeiden lupamaksuihin voi saada nyt valtion tukea. Toisaalta valtio voidaan nähdä myös estäjänä, koska vaikka lupamaksuihin ja vahingonkorvauksiin on mahdollista saada avustusta, koettiin lupamaksut lähtökohtaisesti liian kalliiksi. Se, millaisiin hankkeisiin valtio avustuksia myöntää, voi määritellä sitä, nähdäänkö valtion rooli kyseisessä hankkeessa mahdollistajana vai estäjänä.

Paikallisten asukkaiden sosiaalinen pääoma kasvaa yhteisesti toteutettujen hankkeiden myötä. Perinteisesti paikallisten vesistökuunnostustoimina tehdyt hoitokalastus tai vesikasvien niitto on nähty vaikutuksiltaan lyhytaikaisina ja tilanneriippuvaisina, mutta ne auttavat kuitenkin kasvattamaan tietoisuutta ja paikallisten sosiaalista pääomaa. (Peltomaa 2008, 58). Kun paikalliset

eivät halua enää tyytyä tällaisiin vesistökuunnostuksen perinteisiin keinoihin ja lähtevät toteuttamaan uudenlaisia toimenpiteitä, vaatii se myös viranomaisilta uudenlaisia keinoja ja suhtautumista. Tähän pitäisi kiinnittää huomiota keskivedenkorkeuden nostohankkeissa. Tällä hetkellä viranomaisten keinojen ja uuden lainsäädännön ei ole koettu tarjoavan tarpeeksi vaihtoehtoja, jotta nostohankkeet pystyttäisiin toteuttamaan sujuvasti.

Kuten aikaisemmin kerroin, sosiaalisen pääoman vahvistuessa se kasvattaa vuorovaikutuksen erilaisia osa-alueita. Lähteenmäki ja Rotko (2005) mainitsevat tällaisiksi vuorovaikutuksen osa-alueiksi tiedon kulun helpottumisen, osallistumisaktiivisuuden kasvamisen, oppimisen lisääntymisen, puskaradion toiminnan tehostumisen, yhteisön yhteenkuuluvuuden vahvistumisen, pitkäjänteisen työn helpottumisen ja erilaisten intressien yhteensovittamisen. Kaikilla näillä osa-alueilla on merkittävä vaikutus keskivedenkorkeuden nostohankkeiden onnistumiseen, joten niiden vahvistaminen lisää hankkeen toimivuutta selkeästi.

5 Monenlaisia ongelmia

Haastatteluista kävi ilmi, kuten jo työhön lähdetessä oli tiedossa, että vedenkorkeuden nostohankkeissa on tullut vastaan monenlaisia ongelmia, jotka voivat vaikuttaa nostoprosessiin. Tässä osuudessa erittelen niitä ongelmia, jotka nousivat aineistosta eniten esille. Tyypittelin ongelmat isompiin kokonaisuuksiin sen mukaan, millaiset ongelmat haastateltavat kokivat kaikista merkittävimmiksi. Jaottelu on seuraavanlainen: käytännön työ, hakijan asiantuntijuus, taloudelliset asiat sekä vesilain tulkinta. Jaottelun taustalla on myös näkemys siitä, että haastatteluiden perusteella nämä neljä asiaa vaikuttaa siihen, että hanke on helpompi toteuttaa. Joten samalla kun nämä asiat aiheuttavat hankkeissa eniten ongelmia, ovat ne myös kehittämisen kannalta merkittävimmät asiat, mihin tulisi kiinnittää huomiota.

Ongelmia määritellään myös toimijuuden ja sosiaalisen pääoman käsitteiden kautta. Huomiota kiinnitetään siihen, millaista toimijuutta hankkeen eri vaiheissa on nähtävissä sekä millaista vuorovaikutusta ja yhteistyötä on havaittavissa. Yhteistyötä ja vuorovaikutusta tarkastellaan sosiaalisen pääoman sitovan ja silloittavan näkökulmien kautta. Esimerkkihankkeissa esiin tulleita ongelmia verrataan myös Kyyveden ja Onkamojärven toteutumatta jääneisiin hankkeisiin. Pohdin myös, miten tässä työssä mukana olevien esimerkihankkeiden ongelmat näkyivät Kyyveden ja Onkamojärven hankkeissa.

5.1 Käytännön työ

Yksi esimerkihankkeita helpottava tekijä on ollut aktiiviset puuhaihmiset, jotka ovat ottaneet vetovastuun hankkeen eteenpäin viemisestä. Nämä toimijat ovat vastanneet usein melko yksinään hankkeen käytännön eteenpäin viemisestä ja sen järjestelyistä. Maria Åkerman (2006) kuvailee toimijuudella toimijoiden ominaisuuksia tuottaa ongelmanmäärytyksiä ja toimintamalleja sekä sitouttaa muita toimijoita niiden alle. Tämä määritelmä sopii myös keskivedenkorkeuden nostohankkeiden aktiivisiin toimijoihin. Näitä toimijoita ajaa usein eteenpäin huoli omasta lähivesistöstä ja sen tilan heikkenemisestä.

Lähteenmäki (2005) toteaaakin, että vesistöä totutaan katsomaan ja arvioimaan juuri oman rannan näkökulmasta. Aktiivit ovat usein ensimmäisiä, jotka määrittelevät vesistön ongelmat ja pohtivat sille mahdollisia toimintamalleja. Aktiivit myös onnistuivat näissä tapauksissa sitouttamaan muut yhteisön jäsenet mukaan projektiin, joka takaa projektille heti paremmat onnistumismahdollisuudet. Kaikissa tämän työn esimerkihankkeissa oli tunnistettavissa tällainen aktiivi tai useita aktiiveja. Aktiivit pohtivat, millaisia ominaisuuksia hankkeen vetäjällä olisi hyvä olla,

jotta hanke saataisiin onnistumaan. Useat aktiivit puhuivat hyvistä yhteistyötaidoista, mutta myös yksittäisen aktiivin oma into tuli puheissa usein esiin. Yksi hakija totesi, että hyvät sosiaaliset suhteet ja sitkeys vievät jo melko pitkälle projektissa.

Luvanhakija: ”Henkilökohtaisella tasolla pitää olla tietysti sitkeyttä viedä hanketta eteenpäin ja loppuun asti... Samalla pitää tulla erilaisten ihmisten kanssa hyvin toimeen... Aika paljon siis sosiaaliset taidot auttavat hankkeen eteenpäin viemistä ja hankkeen onnistumista. ”

Aktiiveja ajoi myös huoli lähiympäristöstä ja usein omat henkilökohtaiset taustat näkyvät heidän toiminnassaan. Kaikki aktiivit olivat asuneet tai mökkeilleet monta vuotta kyseisen järven tai lammen rannalla ja huomanneet siinä tapahtuneet muutokset. Omat kokemukset asian tärkeydestä ajoivat eteenpäin, vaikka hankkeen toteutuminen olisikin välillä näyttänyt epätoivoiselta. Itse tuotettu kokemuksellinen tieto järven tilasta ja sen tulevaisuudesta koettiin merkittäväksi. Myös pienet onnistumiset matkan varrella lisäsivät uskoa siihen, että hanke tulee vielä valmiiksi. Mitä pidemmälle hanke oli saatu, sitä enemmän vahvistui tunne siitä, että jo tehtyä työmäärää ei haluttu enää loppumetreillä heittää pois.

Luvanhakija: ”...että alkuun vähän periaatteesta että se on mulle niin tärkeää ja kuitenkin oon alan ihmisiä niin täytyy yrittää. Sit kun näitä oli näitä vastuksia... niin hermostuttihan se mua hitosti itteenikin, niin mä koitin ottaa sen periaatteen että yks asia kerrallaan. Että katotaan nyt meneekö tää...niin sit mä katoin että tää selvitys on niin pitkällä ettei tätä nyt enää kannata keskeyttää... niin sitten oon vähän perustellut nyt vähän vaimolle ja tutuille että niin paljon on tehty töitä ettei nyt enää lopeteta.”

Toisaalta kokemuksellinen tieto ja oman rannan näkökulma saattavat myös sumentaa arviointikykyä, jos ei osata arvioida, mitä mahdolliset muutokset aiheuttavat muiden asukkaiden rannoilla. Pienikin keskivedenkorkeuden nosto saattaa aiheuttaa jollain rannoilla merkittäviä muutoksia rannan- tai tontinkäyttöön, mitä voi olla vaikea ymmärtää, jos omassa rannassa tapahtuvat muutokset ovat vain positiivisia. Tällainen tilanne voi olla hyvinkin mahdollinen, jos järven ranta on maastoltaan hyvin vaihtelevaa, jolloin vedenpinnan muutokset näkyvät hyvin eri tavoin eri puolilla järveä.

Omat kokemukset ja sitä kautta syntynyt aktiivin toimijuus ovat siis merkittäviä osia onnistuneessa hankkeessa. Tämä käy hyvin esille kun, vertaa esimerkkihankkeita Kyyveden nostohankkeeseen,

jossa aktiivin puuttuminen oli yhtenä syynä, että hanketta ei lähdetty toteuttamaan. Hankkeen vetäjän löytäminen onkin ensimmäinen iso haaste, kun päätetään lähteä toteuttamaan nostohanketta. Kun aktiivi on löytynyt, päästään hanke todennäköisesti ainakin käynnistämään.

Vaikka hanke päästään käynnistämään, siinä alkuun pääseminen tuntui hakijoista vaikealta ja tähän toivottiin tukea viranomaistaholta. Viranomaisten olisi hyvä ottaa huomioon tämä tarve tulevaisuudessa. Tällä hetkellä hankkeen aloittamiseen ei juurikaan valmiita ohjeita löydy, mutta jos hakijalla itsellään on viitseliäisyyttä ottaa asioista selvää ja olla yhteydessä asiantuntijoihin ja viranomaisiin, saadaan hanke luultavasti käyntiin. Tässä työssä olevat esimerkkihankkeet ovat lähteneet käyntiin aktiivisen asukkaan tai aktiivisen viranomaisen kautta. Aktiivinen viranomainen voidaan nähdä myös toimijana, joka omalla toimijuudellaan saa hankkeen liikkeelle. Valtion resurssien vähentyessä on viranomaisten toimijuus kuitenkin muuttunut. Vaikka hanke lähtisi liikkeelle viranomaisen toimijuudesta, vaaditaan hankkeen jatkumiseen usein paikallista toimijuutta.

Luvanhakija: "...tää viranomaisten rooli. Että viranomaiset on tärkeitä silloin kun lähetään alkuun, oikeen tärkeitä."

Valitettavasti kävi myös ilmi, että useissa tapauksissa aktiiviset paikalliset, jotka olivat hanketta vieneet eteenpäin, kokivat hankkeen läpi viemisen niin raskaaksi, että he eivät lähtisi enää uutta hanketta vetämään. Tämä oli huomattu myös viranomaisten puolella. Tähän olisi syytä kiinnittää tulevaisuudessa enemmän huomiota, jos halutaan edistää paikallisten vetämiä nostohankkeita.

Vesistöjen kunnostusviranomainen: "Mutta senkin voin sitten todeta, että mä en tiedä yhtään joka on vetänyt läpi vedennostohankkeen, niinkun paikallinen veturi, joka olisi lähtenyt toista hanketta vetämään. Siinä loppuu jokaisella, siinä on niin helvetinmoinen homma ja kestää usein vuosikausia eli siinä paukut valuu siltä, joka sen tekee."

Kaikki aktiivit puhuivat myös itse, että hankkeen toteuttamiseen oli kulunut suuri määrä voimavaroja ja aikaa. Siitä, lähtisivätkö he uudestaan toteuttamaan hankkeita, jos olisivat tienneet kaiken työmäärän etukäteen, ei ollut aktiivien kanssa haastatteluissa puhetta. Yksi aktiivi toi kuitenkin ilmi jälkikäteen, ettei olisi lähtenyt toteuttamaan hanketta, jos olisi tiennyt silloin, mitä se tulee vaatimaan. Toinen aktiivi tarkensi myös myöhemmin hankkeen vaatimaa suurta aikaa. Hankkeen toteuttaminen kuormittaa paljon aktiiveja ja nostohankkeen ollessa usein monen vuoden

projekti, se vaatii siihen ryhtyvältä paljon aikaa. Kaksi aktiivia kuvaili omaa ajankäyttöään hankkeiden parissa seuraavanlaisesti:

Luvanhakija: ”En ole laskenut tunteja, mutta olen arvioinut viiden vuoden aikana kertyneen noin 1,5 omakotitalon rakentamisen verran tunteja. Tässä on tosin mukana myös kehitystyötä jota olen pyrkinyt tekemään.”

Luvanhakija: ”Tarvittaviin selvityksiin ja konsultin tekemän suunnitelman laatimiseen on kulunut työaika useita tuhansia tunteja.”

Lähteenmäki ja Rotko (2005) toteavat, että vastuu kunnostushankkeissa ei saisi jäädä vain yhden ihmisen harteille, vaan vastuuta olisi tärkeää jakaa usealle henkilölle, jottei yksittäinen ihminen kuormitu liikaa. Tämä tulisi huomioida myös nostohankkeissa. Aktiivien käytännön kokemusten hyödyntäminen voisi olla apuna muille aktiivisille toimijoille tulevaisuudessa. Näin vältettäisiin samojen virheiden toistaminen. Jos aktiivi on saanut vietyä läpi nostohankkeen, olisi hänellä arvokasta tietoa siitä, miten se toteutettiin. Aktiivien tukeminen eri tavoilla olisi merkittävä kehittämistoimi keskivedenkorkeuden nostohankkeiden käytännön työssä.

Ongelmallisena pidettiin myös hankkeen byrokraattisuutta. Tämä korostui varsinkin sen takia, että uuteen vesilakiin oli kohdistettu korkeat odotukset juuri keskivedenkorkeuden nostohankkeiden osalta. Odotettiin, että uusi laki helpottaa hankkeiden toteuttamista ja kun tätä ei koettu tapahtuneen, oli pettymys suuri. Uusi laki koettiin osittain jopa byrokraattisemmaksi ja hankalammaksi kuin vanha vesilaki. Uuden lain vastaanottoa ei helpottanut myöskään se, että ohjeita esimerkiksi keskivedenkorkeuden nostamiseen oli alussa vähäisesti.

Myös se, mistä aloittaa ja keihin kaikkiin tulee olla yhteydessä, oli usein epäselvää luvanhakijoille. Tätä helpottamaan luvanhakijat toivoivatkin jonkinlaista yhtenäistä ohjeistusta sen osalta, miten tulisi toimia, kun hankkeeseen ryhdytään. Usean nostohankkeen parissa työskennellyt konsultti oli huomannut saman.

Konsultti: ”Semmonen tavallaan putki olis hyvä luoda näille hankkeille, että saa niinkun suoraan paperin käteen että soita tuonne, tuonne ja tuonne. Sillein se ohjeistus paremmaks ja selkeämmäks.”

Konsulttien ja luvanhakijoiden välistä yhteistä intressiä voidaan tarkastella tässä asiassa sitovan sosiaalisen pääoman näkökulman kautta. Molemmat toimijat halusivat parempaa ja selkeämpää ohjeistusta hankkeeseen ryhdyttäessä.

Kunnan ja ELY-keskuksen mukana olo hankkeessa koettiin positiiviseksi. Molempien edes nimellinen mukana olo lisäsi luvanhakijoiden mielestä hankkeen uskottavuutta. Jos hankkeessa ei ollut mukana minkäänlaisia yhteistyötahoja, saattoi se antaa hankkeesta sellaisen kuvan, että kyseessä on vain jonkun pienen ryhmän oma hanke. Tällöin muiden suhtautuminen hankkeeseen saattaa helposti muuttua negatiiviseksi. Epäluottamus ja pelot hanketta kohtaan voidaan nähdä antisosiaalisena pääomana. Jos epäluottamus ja pelot pääsevät kasvamaan liian suuriksi, on niiden muuttaminen vaikeaa. Putnam, Robert & Nanetti (1993) toteavat, että luottamus onkin sosiaalisen pääoman tärkein osa.

Luvanhakija: "Jos kunta ja ELY-keskus on mukana antaa se hieman arvovaltaisemman vaikutelman hankkeesta, vaikka kyseessä olevat tahot eivät mitään käytäntöön liittyvää hankkeen eteen tekisikään tai rahoittaisi hanketta."

Konsultti: "Että sitä yleistä läpimenoa sitten kanssa tietysti helpottaa, että jos kunta tukee hanketta, niin kyllä ihmiset sen paremmin mieltää, että tää on hyvä hanke."

Viranomaisten mahdolliseen mukana oloon ja neuvontaan on vaikuttanut oleellisesti vähenevät resurssit. Kun julkisen puolen resurssit vähenevät, olisi tärkeää löytää ne ohjaukset, joiden avulla yksityisiä ihmisiä saataisiin tuettua ja hankkeita saataisiin silti käynnistettyä.

Vesistöjen kunnostusviranomaisen: "...kyllä se huolestuttaa, että resurssit ELY maailmassa pienenee ja sitten kun siihen liittyy taloudelliset tekijät niin kyllä jatkossa tulee jäämään hankkeita tekemättä. Kun ne tökkää joko siihen rahan puutteeseen tai sitten ei oo sitä tietoa lähteä sitä viemään sitten. Mutta se justiinsa, että neuvontaa pitäis saada, just semmosta neuvontaa, että sais ne hankkeet aina lähtemään oikeelle raiteelle.

Hakijoiden yksimielisyys hankkeeseen lähtiessä oli iso tekijä siinä, miten sujuvasti hanke eteni. Vaikka alussa hakijat eivät olisi täysin yksimielisiä kaikista asioista, olisi tärkeää keskustella ja löytää kaikkia tyydyttävä vaihtoehto. Hanketta saatetaan vastustaa monista erilaisista syistä, mutta oli syy mikä tahansa, yksi merkittävä keino vähentää vastustusta on hyvä tiedottaminen. Jos hankkeesta lähti liikkeelle väärää tietoa, esimerkiksi vedenkorkeuden noston vaikutuksista tulvakorkeuksiin,

saattaa se herättää vastustusta vain, koska ei tiedetä kaikkia faktoja. Ennakkoluulot hanketta kohtaan kasvavat helposti, jos ei tiedetä, miksi ja miten jotain asioita tehdään. (Lähteenmäki ja Rotko 2005, 7.)

Esimerkkinä ennakkoluuloista ja sen mukana tuomasta vastustuksesta voidaan tarkastella Kyyveden nostohanketta. Hankkeen vastustus näkyi muun muassa kiistelynä siitä, oliko oikein kutsua hanketta alivedenkorkeuden nostohankkeeksi, koska osa paikallisista asukkaista oli sitä mieltä, että tulvakorkeuksia muutetaan myös. ("Kyyveden alivedenkorkeuden nostohanke". Kyyvesi kuntoon hankkeen www-sivusto.) Avoin tiedottaminen koettiin esimerkiksi onnistuneen hankkeen perustekijäksi.

Toinen merkittävä vastustusta lisäävä tekijä oli, jos tiedotusta ei ollut ollenkaan. Tiedottamattomuus johtaa helposti epäilyyn, että hankkeessa on jotain, mitä ei haluta kertoa. Tärkeää olisi, että tiedottaminen olisi monipuolista ja se tavoittaisi mahdollisimman monen toimijan. Tiedon kulkiessa joustavasti eri toimijoiden välillä vältytään turhilta väärinkäsityksiltä ja konflikteilta (Lähteenmäki ja Rotko 2005, 7).

Valvontaviranomainen: "Nää asukkaat oli sitä mieltä että heille ei oo tästä kerrottu tarpeeks. Eikä varmaan ollutkaan, että siinä oli kyllä varmaa vähän sitä vikaakin kun sen ei... pitänyt vaikuttaa siihen alapuolella olevaan niin siinä ei kyllä riittävästi tiedotettu ja otettu huomioon sitä ja siitä nousi se kauhee vastustus sit. Että siinä oli kyllä se virhe, että siinä olis pitänyt ottaa ne paremmin suunnittelussa vaikka sillä ei oliskaan vaikutusta niihin niin ne olis silti pitänyt ottaa siihen mukaan."

Riipinen (2006) puhuu sosiaalisen pääoman merkityksestä maankäytön oikeutuksessa paikallisyhteisöissä. Muutokset maankäytössä voidaan kokea negatiivisina, jos asukkaat eivät koe kuuluvansa paikallisyhteisöön. Samanlaisia kokemuksia saattaa syntyä keskivedenkorkeuden nostohankkeissa. Jos asukkaat ovat sitoutuneita omaan yhteisöön ja sen kehittämiseen, on muutoksiin helpompi suhtautua. Paikallisten asukkaiden yksimielisyys on kiinnostava tarkasteltava sosiaalisen pääoman sitovan näkökulman kautta. Asukkaiden ollessa yksimielisiä, he sitoutuvat yhteisöön paremmin, jolloin myös hankkeeseen sitoutuminen kasvaa.

Yksimielisyys hankkeeseen lähtiessä näkyi konkreettisesti esimerkiksi Onkamojärven nostohankkeessa, kun paikallisilla asukkailla oli hyvin erilaiset käsitykset siitä, millaisella veneellä Onkamojärven luusuasta, johon patoa oltiin rakentamassa, oli mahdollista päästä alapuoliseen jokeen. Näkemykset vaihtelivat kevyestä soutuveneestä raskaaseen moottoriveneeseen. (Soininen

2012a, 31–32.) Vesiliikennöintikeskustelu jakoi paikalliset asukkaat kahtia, eikä sitovaa sosiaalista pääomaa päässyt syntymään paikallisten välille.

5.2 Hakijan asiantuntemus

Hakijoiden omat kokemukset ja kiinnostus vesistöjä kohtaan toimivat usein alkusysäyksenä hankkeelle. Tämä ei kuitenkaan yksin riitä hankkeen läpiviemiseen, vaan tärkeä osa onnistunutta hanketta on myös siihen liittyvä asiantuntemus. Hankkeen eteenpäin viemisen kannalta oli tärkeää, että aktiivi pystyi vastaanottamaan tietoa ja välittämään sitä tarvittaessa eteenpäin. Asiantuntemusta ei niinkään tarvitse olla kaikista osa-alueista, vaan tärkeämpää olisi hahmottaa ne kohdat, missä ulkopuolista apua saatetaan tarvita.

Yksi mahdollinen ongelma kohta on itse lupahakemuksen laatiminen. Lupahakemuksen tekijälle on vesilaissa määrätty pätevyysvaatimukset siten, että hakemuksen laatijalla tulisi olla hankkeen laatu, laajuus ja vaikutukset huomioon ottaen riittävä asiantuntemus hakemuksen laatimiseksi (Vesilaki 11:4).

Lupaviranomainen: ” 11 luvun 4 pykälässä sanotaan että hakemuksen laatijalla on oltava hankkeen laatu, laajuus ja vaikutukset huomioon ottaen riittävä asiantuntemus hakemuksen laatimiseksi. Eli se on laissa ihan. Eli jos tuota noudatettas niin sillonhan aika harvat vois enää laatia järven nostosuunnitelmia...mutta pääsääntöisestihän se tarkoittaa konsultin käyttöä.”

Aktiivin asiantuntemus ja into ovat hankkeen kannalta yksi merkittävimmistä asioista. Silti nostohanke vaatii yleensä myös konsultin panosta ja osaamista. Konsultin tarve tuli esille kaikissa haastatteluissa. Kaikissa tämän työn neljässä esimerkkihankkeessa on käytetty konsultin palveluita. Siihen, kuinka paljon konsultin työtä tarvittiin, vaikutti kuitenkin merkittävästi aktiivin oma työpanos sekä hankkeen taloudellinen tilanne. Konsultin toimijuus korostuu tässä osassa hanketta. Konsultin toimijuudessa on tärkeää, että luvanhakijat kokevat konsultin toiminnan oikeudenmukaiseksi. Hyvin toimiva yhteistyö konsultin ja luvanhakijoiden välillä lisää sosiaalista pääomaa.

Keskivedenkorkeuden nostohankkeissa on ilmennyt muutamia ongelmallisia kohtia, jossa hakijan asiantuntemus todella punnitaan. Ongelmallisten kohtien ymmärtämistä ei auta se, että ohjeistus on tällä hetkellä vielä melko paljon kiinni vain hakijan omasta tiedonhalusta, eikä yleistä ohjeistusta ole vielä saatavilla. Lähteenmäki (2005) toteaa, että yleisesti kunnostushankkeissa vetäjältä vaaditaan innokkuuden, yhteistyö- ja aloitekyvyn lisäksi myös hyvin paljon tietämystä viranomaistoiminnasta. Tämä näyttäytyi myös näissä keskivedenkorkeuden nostohankkeissa.

Keskivedenkorkeuden nostohankkeisiin liittyy monia käsitteitä ja termejä, jotka eivät välttämättä ole tuttuja kaikille paikallisille asukkaille. Tämä tulisi huomioida viranomaisten puolella, että myös he käyttäisivät sellaisia käsitteitä, jotka ovat ymmärrettäviä myös asukkaiden mielestä. Esimerkiksi keskivedenkorkeuden nostaminen käsitteenä koettiin osittain vaikeaksi termiksi, koska siitä tulee helposti käsitys, että myös tulvakorkeuden nousee. Yleisesti vesienhoitoon liittyvässä vuorovaikutuksessa ja viestinnässä on haasteellista saada toimitettua tarpeellinen tieto, siitä kiinnostuneille ihmisille niin että he ymmärtävät sen (Rotko & Laitinen 2004,75).

Vesistöjen kunnostusviranomaisen: "...jos ne pääsee ne paikalliset semmoseen käsitykseen, että todella vedenkorkeutta nostetaan ja ne luulee, että se tulva nousee ja muu. Mutta ne ymmärtää sen että estetään se haitallinen aleneminen, liiallinen aleneminen. Ne ymmärtää paljon paremmin sen, kun että sanotaan että nostetaan alija keskivedenkorkeutta. Mikkä on juridisesti ne termit, mitä pitää käyttää."

Viranomaisten ja paikallisten yhteistyö tuo esiin sosiaalisen pääoman silloittavan näkökulman. Yhdistävänä sosiaalisena pääomana tulisi toimia hankkeen läpivieminen ja sitä varten on tiedostettava ne asiat, mitä hyvä yhteistyö vaatii. Tässä tapauksessa se tarkoittaa puhumista asioista samalla tavalla, niin että viranomaiset ymmärtävät luvanhakijoita ja luvanhakijat ymmärtävät myös viranomaisia.

Vesistöjen kunnostamisissa hyötyjen arvioimista käytetään päätöksenteon apuvälineenä (Ahtiainen 2008,7). Keskivedenkorkeuden nostohankkeen luvanhakijaa veloitetaan lupahakemuksessa esittämään hyötyjen ja haittojen kiinteistökohtainen arvio. Hyötyjen ja haittojen esittäminen on koettu vaikeaksi, koska tiettyjä asioita on vaikea arvottaa ja vertailla keskenään. Soininen (2012b) kertoo artikkelissaan yleisesti vesilain mukaisen intressivertailun vaikeudesta. Soinisenkin kirjoituksessa aineettomien hyötyjen arvottaminen ja intressien keskinäisen painoarvon määrittäminen koettiin hankalaksi. Tämä on noussut myös esille nostohankkeiden yhteydessä, kun haittoja ja hyötyjä arvioidaan.

Pelkästään rahallisten hyötyjen ja haittojen laskeminen olisi helpompaa, mutta tiettyjä asioita on vaikea mitata rahassa. Rahallisesti vaikeasti mitattavia arvoja voi olla esimerkiksi järvimaisema ja vedenlaatu. Hyötyjen ja haittojen laskemiseen ei myöskään ole olemassa yhtä tiettyä menetelmää, jolla se tulisi tehdä. Hannu Majuri (2005) avaa kirjoituksissaan erilaisia hyödynarviointimenetelmiä ja toteaa, että hyötyjen arviointiin tulisi suunnata lisätutkimusta, jotta hyödyt pystyttäisiin

tulevaisuudessa esittämään yksiselitteisemmin. Nyt kuitenkin, kymmenen vuotta myöhemmin, sama ongelmallisuus näkyy edelleen keskivedenkorkeuden nostohankkeissa.

Konsultti: ”Että siihen (hyötyjen määrittämiseen) on niinkun olemassa ihan hyviäkin opinnäytetöitä ja väitöskirjoja, että kuinka on joku määritetty mutta se on niin, että jos halutaan virkistyskäyttöhyöty selvittää vedenpinnannoston seurauksena niin se pitäis tehdä sitten niin että kaikki sen ympärillä: rantatontit, järven ympärillä olevat mökit, myydään ennen sitä hanketta pois ja sitten kun vedenpinta on nostettu niin ne ostetaan takasin ja sitten se hinnan ero siinä on se hyöty. Mutta sehän nyt ei oo aivan mahdollista niin se pitää jollain tavalla arvioida. Niin se on hankalaa. Plus sitten vielä että jos arvioidaan minkälainen vaikutus vedenpinnannostolla on veden laatuun, kun sillä on vähän siihenkin vaikutusta. Niin, kuinka sitten vedenlaatu vaikuttaa siihen rantatontin arvoon niin on vähän teoreettista. Mutta kun sitä halutaan, niin sitten teoreettinen arvo sille kyllä löydetään, että se ei oo niin kun ongelma. Niin ja sit niissä tutkimuksissa on esimerkiksi vesimaisema, no arvota nyt se vesimaisema sit, että se on hankalaa.”

Vesioikeudellisen yhteisön toimintaan liittyy myös paljon asioita, joista hakijan tulisi olla tietoinen. Hakijalla tulisi esimerkiksi olla tietämystä siitä, että vesioikeudellisen yhteisön sääntöihin tulee oikeat asiat. Säännöissä pitää olla laissa määrättyt asiat, mutta sen lisäksi tulisi miettiä tarkasti, mistä muista asioista säännöissä halutaan määrätä. Esimerkiksi kustannuksiin osallistumisesta voidaan säännöissä sopia tarkemmin kuin mitä laki velvoittaa. Keskivedenkorkeuden nostohankkeissa voidaan hakija määrätä osallistumaan toteuttamiskustannuksiin, mutta jos halutaan, että esimerkiksi myös ylläpitoon tulisi osallistua, se tulisi varmistaa yhteisön sääntöjen kautta.

Lupaviranomainen: ” Niin jos meiltä haetaan määräystä että hyödyn suhteessa kaikki osallistumaan padon toteuttamiskustannuksiin niin me voidaan määräys ehkä antaa mutta entäs se ylläpito? Siihen me ei voida antaa mitään määräystä. Se pitäis olla hoidettu niissä vesioikeudellisen yhteisön säännöissä.”

Hakijan asiantuntemusta mitataan nostohankkeessa monessakin kohdassa. Tärkeää ei niinkään ole, että luvanhakija osaisi tehdä kaikki toimenpiteet yksin, vaan tärkeää on se, että olisi tietoa siitä, keneltä ja mistä apua voisi saada. Konsultin käyttö on osoittautunut melkein pakolliseksi osaksi hanketta, mutta hakijan omalla asiantuntemuksella ja sen tukemisella pystytään vähentämään konsultin käyttöä ja sitä kautta voidaan saada esimerkiksi taloudellisia säästöjä.

5.3 Taloudelliset asiat

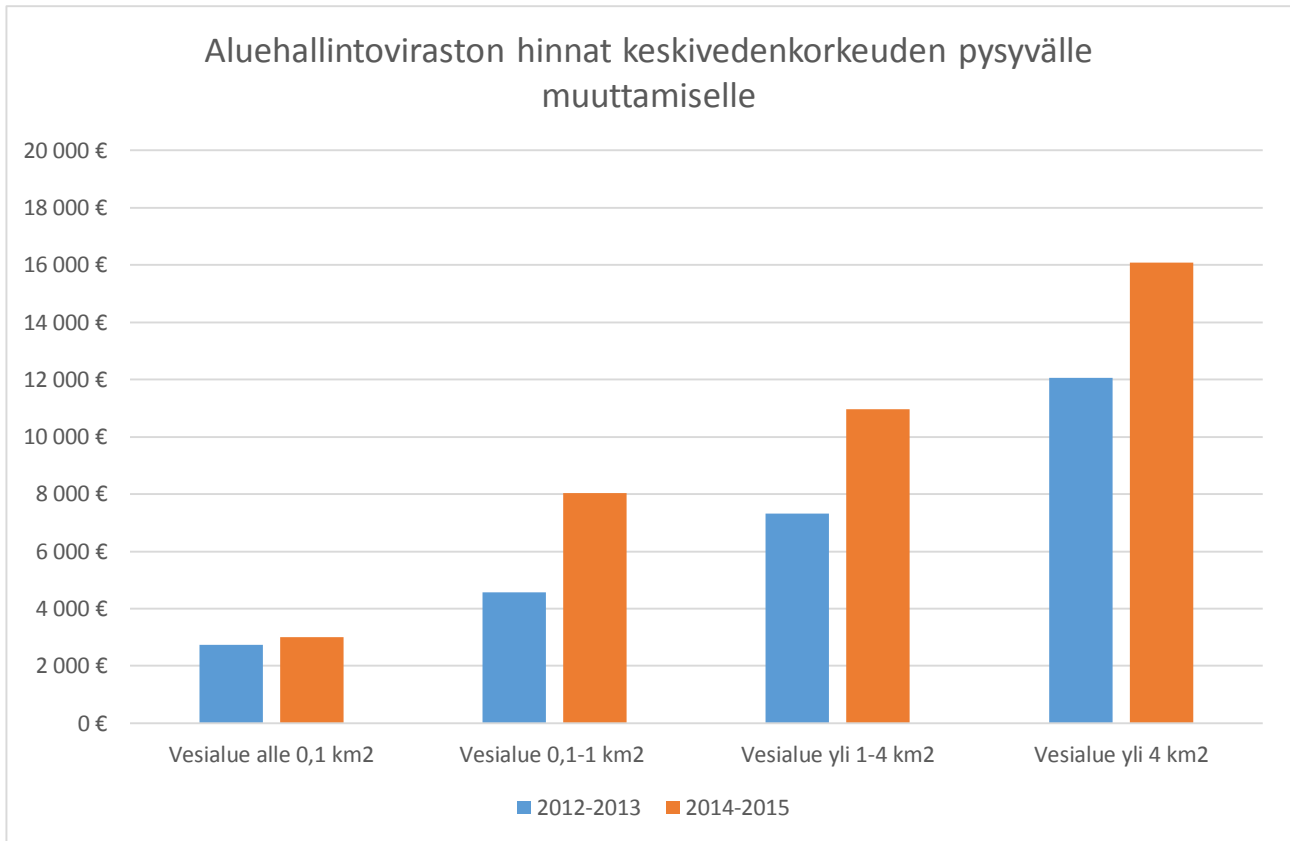
Taloudellisia kustannuksia syntyy hankkeen eri vaiheissa. Kustannuksia voi tulla muun muassa suunnittelusta, mahdollisen yhteisön perustamisesta, mahdollisten haittojen korvaamisesta, padon

tai kynnyksen rakennuskustannuksista, Maanmittauslaitoksen lausunnosta sekä itse lupahakemuksesta. Aktiivin toimijuus on merkittävä myös taloudellisissa asioissa. Toisaalta samalla taloudelliset kustannukset voivat rapauttaa parhaimmankin aktiivin toimijuuden, jos taloudelliset kustannukset osoittautuvat ylivoimaisiksi.

Suunnittelukustannukset riippuvat paljon siitä, kuinka paljon konsultin palveluita tarvitaan. Kuten jo aiemmin todettiin, konsultin käyttöön vaikuttaa paljon hakijoiden oma aktiivisuus ja työmäärä. Maanmittauslaitoksen lausunnon hinta veden alle jäävästä alueesta on riippuvainen työn määrästä. Lausuntoa varten voidaan joutua tutkimaan arkistoista vanhoja maanmittaustoimituksia, joka saattaa lisätä työn määrää ja näin ollen kasvattaa myös työn hintaa. Maanmittausinsinöörin työstä veloitetaan 97 euroa tunnilta. Maanmittauslaitoksen arvion mukaan tähän mennessä tehtyjen veden alle jäävien alueiden lausuntojen hinta on vaihdellut noin 500–2000 euron välillä. (Maanmittauslaitoksen tiedonanto.)

Hankkeen lupamaksu ja vesioikeudellisen yhteisön perustamismaksu määräytyvät valtioneuvoston asetuksen aluehallintovirastojen maksuista 2014–2015 mukaan. Keskivedenkorkeuden pysyvän muuttamisen luvan hinta vaihtelee taulukossa 3010–16 080 euron välillä, riippuen vesialueen koosta. Vesioikeudellisen yhteisön perustaminen, purkaminen tai muu yhteisöä koskeva asia maksaa 1610 euroa, mutta keskivedenkorkeuden noston lupapäätöksen yhteydessä tätä maksua ei ole yleensä peritty. Molempiin maksuihin vaikuttaa myös työmäärä. Tehtävään varattu työmäärä ilmoitetaan taulukossa, mutta sen ylittäminen tai alittaminen voi vaikuttaa lopulliseen maksuun +35 % tai -35 %. (Valtioneuvoston asetus aluehallintovirastojen maksuista vuosina 2014 ja 2015.)

Aluehallintoviraston lupamaksujen hinnat nousivat vuoden 2013 jälkeen. Aika, joka kuluu luvasta päättämiseen, ilmoitetaan henkilötyöpäivinä. Vuosina 2012–2013 laajimman eli yli 4 km² vesialueen keskivedenkorkeuden pysyvään muuttamiseen arvioitiin kuluvan 25–35 henkilötyöpäivää, kun vuosina 2014–2015 siihen arvioitiin kuluvan jo 35–45 henkilötyöpäivää. Kahdessa muussakin vesialueessa henkilötyöpäivien määrä on noussut. Ainoastaan samana on pysynyt alle 0,1 km² kokoisen vesialueen keskivedenkorkeuden muuttaminen. Siinä henkilötyöpäivät ovat olleet 2012–2013 ja 2014–2015 samat 5-10 henkilötyöpäivää. Tässä osuudessa myös hintojen kohoaminen on ollut maltillisempaa verrattuna isompien vesialueiden lupamaksuihin.

Kuva 3. Aluehallintoviraston lupamaksujen hinnat

Melkein kaikki haastateltavat kokivat, että hankkeen lupamaksu oli liian suuri. Lupamaksun suuruus tuntui erityisesti, jos maksu jäi vain yhteisön maksettavaksi tai jos hankkeelle oli erityinen tarve. Tällaiseksi tarpeeksi koettiin esimerkiksi, jos järveä oli aikoinaan laskettu ja nykyinen lupa ei millään tavalla vastaa enää tämänhetkisiin käyttötarpeisiin. Erityisesti tämä tuli esiin tapauksissa, joissa nyt joudutaan pitämään vedenkorkeutta eri tasolla kuin mitä nykyisessä luvassa määrätään. Vanha lupa koettiin näissä tapauksissa käyttötarkoituksiltaan niin erilaiseksi, ettei sen katsottu palvelevan enää millään tavalla nykyistä järven käyttöä. Tämän kaltaisia keskivedenkorkeuden laillistamishankkeita oli sekä Mustialanlammin hanke että Iso Kortejärven hanke.

Valvontaviranomainen: "Että ensinnäkin ne luvat maksaa aivan tolkkottomasti. Että kun teettää suunnitelmankin, niin sekin maksaa, mutta että vielä lupamaksukin, niin ne on ihan kohtuuttoman kalliita. Minusta jos ja kun olis tavallaan tarvetta, kun nää vanhat vedenkorkeudenlaskut on tehty tavallaan ihan eri lähtökohdista ja nyt on ihan erilaiset tarpeet niin pitäis saada jotenkin sitä helpotettua. Että silloin jos ketään ei enää hyödytä se vanhan luvan mukainen korkeus, eikä sitä enää voida noudattaa, niin se siellä vaan on... ja silloin on säännöstelypadolla tosi vaikea valvoa sitä, mutta ei oo mitään järkeä edellyttää, että palataan siihen luvanmukaseen korkeuteen. Mutta kun se on niin kallis prosessi ja kuntakaan ei ihan joka paikassa voi olla mukana, mutta

paikallisten toteuttamiseen se on liian kallis prosessi muuttaa se käytäntö, niin siinäkin mielessä jotenkin täytyis yhteiskunnan tulla mun mielestä vastaan siinä, että nää luvat ei vois maksaa näin paljoo.”

Hankkeen lupamaksuihin toivottiin helpotusta sen suhteen, että lupamaksujen hinnoittelussa voisi huomioida, jos hankkeessa on kysymys myös vesistön tilan parantamisesta, olisi lupamaksujen kohtuullistaminen pohdinnan arvoinen asia. Vaikka hankkeisiin voi saada rahoitusta ja avustusta, on sen saaminen melko paljon kiinni siitä, onko hakijoilla ollut oma-aloitteisuutta lähteä etsimään rahallista apua. Tähänkin kuitenkin vaaditaan jonkun verran tietoa siitä, mistä avustuksia voisi edes lähteä kysymään.

Jotta taloudelliset kustannukset eivät nousisi kohtuuttomiksi, tarvitaan silloittavaa yhteistyötä toimijoiden välille. ELY-keskuksilta on esimerkiksi mahdollista hakea avustusta nostohankkeisiin. Yhteistyötä tarvitaan kuitenkin jo ennen varsinaista avustusta, jotta paikalliset toimijat tietävät hakea avustuksia.

Toisaalta, vaikka lupamaksut koettiin suuriksi, oli myös huomattavissa kehitystä siihen suuntaan, että asukkaat ovat valmiimpia nykyään maksamaan isompia summia kunnostushankkeista. Tämä korostui kuitenkin tilanteessa, jossa järvi oli muuttumassa täysin käyttökelvottomaksi. Tilanteen haltuun ottaminen ennen kuin järvi on mennyt todella huonoon kuntoon, olisi tärkeää, koska kunnostustoimien suuntaaminen ennaltaehkäisevään työhön olisi huomattavasti halvempaa. Tosin paikallisten asukkaiden mukaan saaminen saattaa olla vaikeaa, jos heidän mielestään järven tila näyttää vielä hyvältä. Vasta omat kokemukset järven huonosta tilasta herättävät usein paikallisten toimijuuden. Vaikka viranomaiset kertoisivat järven huonosta tilasta jo ennakoivasti, ei se välttämättä riitä herättämään paikallisten asukkaiden toimijuutta.

Vesistöjen kunnostusviranomaisen: ” 15–20 vuotta sitten jos puhuttiin, että järven hyväks 15–20 markkaa eli nykyään 10 euroa, niin jotkut oli jo ihan kauhuissaan siitä, että ei hyvä ihme semmosia summa voi olla, se on kauhee raha... Niin nyt eka kyläläinen sanoi, että hän voi laittaa 10 000 euroa niin seuraava sano, että meillä on vähän enemmän, niin me laitetaan 20 000e. Kun järvi oli muuttumassa kokonaan suoks eli siis matala, rehevä, täysin vesikasvuston valtaama... Niin se on muuttunut sillä lailla että ihmiset on valmiita panostaan taloudellisesti ihan erilailia.”

Joitain vesistökuunnostuksien taloudellisia kustannuksia helpottavia muutoksia on jo tehty myös lainsäädäntöön. Vesistökuunnostuksien kustannuksia helpottava avustussäädös muuttui heinäkuun

alussa 2015. Valtioneuvoston asetus vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa parantavien hankkeiden avustaminen auttaa keskivedenkorkeuden nostohankkeita erityisesti, koska nyt avustusta voi hakea myös lupamaksuihin ja vahingonkorvauksiin, joita varten ei ennen ole ollut mahdollista tukea saada. (Valtioneuvoston asetus vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa parantavien hankkeiden avustamisesta)

Yleisenä ongelmana hakijoiden puolelta koettiin epävarmuudet, jotka liittyivät hankkeen taloudelliseen puoleen. Hankkeen kustannuksista on vaikea esittää arvioita etukäteen, koska kustannukset voivat vaihdella todella paljon. Kuitenkin jonkinlainen kustannusarvio helpottaisi luvanhakijoiden kokemaan epävarmuutta ja auttaisi heitä varautumaan kustannuksiin. Esimerkiksi mahdolliset tilusjärjestelyt herättivät paljon kysymyksiä hakijoissa. Kaiken kaikkiaan suuret kustannukset pelottivat hakijoita, varsinkin jos kustannukset jakautuivat pienen porukan kesken. Tällöin summat saattavat nousta yksilötasolla niin suuriksi, että halukkuus osallistua yhteisöön saattaa kärsiä, jolloin koko hanke voi jäädä toteutumatta.

Luvanhakija: "Ja mulla olis tässä tää, että ei tämmönen pikkuporukka voi lähteä sillä tavalla että nyt tehään nää suunnitelmat ja sitten lähetetään tonne viranomaisille eikä yhtään tiedetä sit että mitä se tulee maksaan. Yks pelottava juttu oli just nää maanmittaustoimitukset."

Yhteisön kokemaan epävarmuutta taloudellisista asioista pystytään hälventämään silloittavalla yhteistyöllä, jos konsultti ja viranomaiset osaavat antaa luvanhakijoille hyvissä ajoin kustannusarvion. Jonkinlainen arvio kustannuksista helpottaa sitovan sosiaalisen pääoman syntymistä, jolloin yhteisöön ehkä uskalletaan liittyä helpommin.

Epävarmuudet tilusjärjestelyistä nousivat yhdeksi syyksi hankkeesta luopumiseen sekä Onkamojärven että Kyyveden hankkeissa. Mahdolliset tilusjärjestelyt ovat myös herättäneet esimerkkihankkeiden luvanhakijoissa pelkoa. Luvanhakijat toivoivatkin, että tieto vedenkorkeuden noston vaikutuksista tilusjärjestelyihin olisi saatavilla hyvissä ajoin, jotta nostoa voitaisiin suhteuttaa mahdollisiin tilusjärjestelykustannuksiin. Pienetkin muutokset pinnankorkeudessa saattavat vaikuttaa tilusjärjestelyiden tekemiseen. Tämän vuoksi olisi tärkeää olla yhteydessä Maanmittauslaitokseen jo hankkeen suunnitteluvaiheessa.

Luvanhakija: "Hankkeen maksajat, eli yhteisön jäsenet joutuvat nyt olemaan liian pitkään hyvin epämääräisten tilusjärjestelykustannusarvioiden varassa...Mitä

myöhemmin tilusjärjestelyn tarve selvitetään, sitä hankalampi tilanne on yhteisön jäsenten osalta.”

Maanmittauslaitoksen puolella oltiin myös huolestuneita mahdollisista tilusjärjestelyistä. Tilusjärjestelyiden toteuttaminen vain pienten nostojen takia ei koettu merkitykselliseksi tavaksi toimia. Tilusjärjestelyiden toteuttamisessa Maanmittauslaitos voidaan nähdä toimijana, jolla on yhteinen intressi muiden toimijoiden kanssa välttää turhat tilusjärjestelyt. Tilusjärjestelyt ja siihen liittyvät kustannukset nähtiinkin kaikkien toimijoiden mielestä huolestuttava osana hanketta.

Maanmittauslaitos: ” ...semmonen huoli on vähän että pitäiskö sitä lainsäädäntöä jotenkin muuttaa? Ettei nyt sitten vaan tule sitä 100 000 euron tilusjärjestelyä 20 cm noston takia jossain järvellä.”

Kehittämistä toivottiin luvanhakijoiden puolelta erityisesti niihin osa-alueisiin, jotka saattavat nostaa kustannuksia huomattavasti. Erityisen turhauttavaksi koettiin myös ne työt, jotka osoittautuivat jälkikäteen hankkeen kannalta merkityksettömiksi. Tekivät työt sitten itse luvanhakijat tai teetti ne ulkopuolisella toimijalla, niihin kului usein paljon aikaa ja myös turhaa rahaa. Hyvällä ohjeistuksella tätä turhaa työtä voitaisiin vähentää. Jos hakijoille olisi olemassa selkeät ohjeet siitä, mitä kaikkea heidän tulee tehdä, saataisiin turhaa työtä vähennettyä. Vaikka luvanhakijalla ja viranomaisella saattaa olla eri intressit, voidaan yhdistävää sosiaalista pääomaa löytää. Yhdistävänä tekijänä voisi olla esimerkiksi hyvä ohjeistus, joka palvelisi luvanhakijan intressiä saada hankkeeseen liittyvää tietoa ja sitä kautta toteutettua hanke mahdollisimman helposti sekä lupaviranomaisen intressiä saada mahdollisimman hyvä hakemus sisään käsiteltäväksi.

Lupamaksun suuruus herätti paljon keskustelua varsinkin, jos hanke oli suurimmaksi osaksi omatoimisesti toteutettu. Valtion rooli voidaan sosiaalisen pääoman kautta nähdä mahdollistajana tai estäjänä (Radcliffe 2004). Suuret lupamaksut voidaan nähdä paikallisen toiminnan estämisenä, jos muuten omatoimisesti toteutettu hanke, kaatuu suuriin lupamaksuihin. Kokonaisuudessaan valtion toimijuus kunnostushankkeissa on muuttunut, kun ennen myös omana toimijana toiminut valtio, toimii nykyään enemmän vain ohjaavana ja avustavana yhteistyökumppanina.

5.4 Vesilain tulkinta

Lähtökohtaisena ongelmana uudessa vesilaissa pidettiin sitä, ettei se sovellu käytännön toimintaan keskivedenkorkeuden nostoissa. Lakia kuvailtiin toimistosta käsin tehdyksi, eikä siinä ollut

toimijoiden mielestä mietitty etukäteen käytännön sovelluksia ja tulkintoja. Laki koettiin raskaaksi ja byrokraattiseksi varsinkin pieniin keskivedenkorkeuden nostoihin tai niin sanottuihin laillistamisnostoihin.

Luvanhakija: "No se oikeestaan yllätti, että laki on tollalailla tullu voimaan ja siitä ei oo tämmösiä sovelluksia ja tulkintoja mietitty etukäteen ollenkaan. Kirjotettu vaan laki... että näitä ei ole testattu hitto vie!"

Järven tai lammen keskivedenkorkeuden nostamiseen tarkoitetun luvan myöntämisen edellytyksenä on, että vähintään kolme neljästä veden alle jäävän maa-alueen omistajista on antanut kirjallisen suostumuksen nostamiseen. Lupa voidaan myöntää myös, jos luvanhakija hallitsee omistusoikeuden tai pysyvän käyttöoikeuden perusteella enempää kuin puolta veden alle jäävästä alueesta. (Vesilaki 6:5.)

Vanhan vesilain aikana järvien nostot muuttuivat hankaliksi 2000-luvun alussa, kun korkein hallinto-oikeus muutti pitkään vallinnutta käytäntöä, että suostumuksilla tai sopimuksilla ei enää voinut kerryttää vesilain tarkoittamaa pysyvää käyttöoikeutta kiinteistöön, vaan hakijalla tuli olla alueen omistusoikeus. Päätöksien jälkeen järvennostot käytännössä pysähtyivät hetkeksi kokonaan. (ks. KHO:2001:60 & KHO:2001:62.)

Käyttöoikeuden saaminen uudessa vesilaissa ei kuitenkaan ole osoittautunut helpommaksi, jos hakijana toimii vesioikeudellinen yhteisö. Koska vesioikeudellisen yhteisön säännöt tulee olla vahvistettuna ennen kuin he voivat saada nimiinsä oikeuksia ja velvollisuuksia, tulee yhteisö siis perustaa ennen kuin lupapäätös annetaan. Ongelma on se, että yhteisön perustamisen myötä yhteisöllä ei ole omistusoikeutta veden alle jäävään maa-alueeseen, vaan omistusoikeus on niillä yksityisillä ihmisillä, jotka kyllä kuuluvat yhteisöön tai vesialueen osakaskuntaan, mutta varsinaisesti yhteisöllä tai osakaskunnalla ei ole omistusoikeutta yhtään. Korkeimman hallinto-oikeuden linjauksen myötä ei myöskään pysyvää käyttöoikeutta voida myöntää, koska 2000-luvun päätöksissä katsottiin, ettei pysyvää käyttöoikeutta voida tuottaa sopimuksilla tai suostumuksilla.

Lupaviranomainen: "Luvan voi myöntää jos luvanhakija hallitsee omistusoikeuden tai pysyvän käyttöoikeuden perusteella enemmän kuin puolta vedenalle jäävästä alueesta... tätä lain sanamuotoa pitäis täsmentää niin, että lupa voidaan myöntää myös jos luvan hakija tai hakijana toimivan hyödynsaajien tämän lain nojalla muodostaman yhteisön jäsenet yhdessä hallitsevat omistusoikeuden ja niin edelleen."

Käyttöoikeuteen liittyy toinenkin ongelmallisuus. Käyttöoikeus on kytketty hankkeen lupaan. Kun hankkeelle myönnetään lupa, saa hankkeesta vastaava samalla päätöksellä luvan toisen alueeseen. Käyttöoikeus on aina pakko ilmoittaa, jos se on saatu vesilain 6 luvun 6 pykälän mukaan eli hankkeesta vastaava saa hankkeen edellyttämän käyttöoikeuden veden alle jäävään maa-alueeseen lupaviranomaisen päätöksellä, jolla myönnetään lupa keskivedenkorkeuden nostamiseen. Käyttöoikeus tulee perustaa niihin veden alle jääviin alueisiin, joita hakija ei omista tai joihin hänellä ei ennestään ole pysyvää käyttöoikeutta. Käyttöoikeus pitää perustaa kaikkiin veden alle jääviin kiinteistönsiin riippumatta siitä, onko kiinteistön haltijalta saatu siihen suostumus vai ei.

Tämä johtaa siihen, että lupaviranomaisen tulee ilmoittaa nostopäätöksestä Maanmittauslaitokselle, joka tarvittaessa järjestää tilusjärjestelyn ja vie kiinteistötietojärjestelmään veden alle jääneet alueet ja nämä alueet poistetaan rantakiinteistön pinta-alasta. Ongelma syntyy siinä, että ne jotka eivät välttämättä ole lähteneet mukaan vesioikeudelliseen yhteisöön, ovat silti antaneet suostumuksen hankkeelle. Nyt näiltä suostumuksen antaneilta voidaan ottaa pois rantakaistale ja se voidaan siirtää yhteisen alueen hallinnoimaksi alueeksi.

Lupaviranomainen: ” Se (käyttöoikeuden perustaminen) olis johtanut siihen, että 17 luvun kiinteistöluvun perusteella meidän täytyy ilmoittaa järven nostopäätöksistä Maanmittauslaitokselle ja tarvittaessa Maanmittauslaitos järjestää tilusjärjestelyn ja vie kiinteistötietojärjestelmään ne veden alle jääneet alueet ja ne poistetaan ne veden alle jääneet alueet niiden rantakiinteistöjen pinta-alasta. Elikkä, näiltä suostuneilta, heidän asiaa ehkä ymmärtämättä, olis otettu kaistale kiinteistöistä. Viety pois se heidän omistuksestaan, siirretty se yhteisen alueen, osakaskunnan hallinnoimaksi alueeksi ja he olis saanu tilalle vain osuutta yhteiseen vesialueeseen.”

Toinen mahdollisuus luvan myöntämiseen on, että vähintään kolme neljästä veden alle jäävän maa-alueen omistajista on antanut kirjallisen suostumuksen nostamiseen. Tämä keino on mahdollisuus, jos syystä tai toisesta, hakija ei saa kokoon omistusoikeutta yli puoleen veden alle jäävään maa-alueeseen. Tässäkin tavassa on kuitenkin huomattu olevan ongelmia lain sanamuotojen kanssa. Jos yksi hakija omistaisi 48 % veden alle jäävästä maa-alueesta ja hän pyytäisi suostumuksia jäljellä olevilta omistajilta saadakseen kasaan tuon kolme neljästä olevan osuuden, ei hän sitä periaatteessa voi saada, koska mahdollista aluetta on jäljellä vain 52 % ja laissa sanotaan, että suostumuksia tulee olla kolmelta neljästä.

Lupaviranomainen: ”No ehkä fiksu luvanantaja katsois, että myös se luvanhakijan oma osuus lasketaan mukaan siihen 75 % eli kolme neljästä mutta eihän täällä laissa lue niin... sekin olis pitänyt tarkemmin säätää.”

Pysyvä muuttaminen voi olla siis sekä nosto että lasku, vaikkakin järven tai lammen laskuja enää harvemmin tehdään. Hyödynsaaja voidaan velvoittaa osallistumaan kustannuksiin, mutta se mihin kustannukseen hyödynsaajan tulee osallistua, on eri riippuen siitä, onko kyseessä nosto vai lasku. Keskivedenkorkeuden nostohankkeissa lupaviranomainen voi lupapäätöksessä velvoittaa hankkeesta yksityistä hyötyä saavan osallistumaan hankkeen toteuttamiskustannuksiin (Vesilaki 6:8). Jos kyseessä on taas keskivedenkorkeuden laskua tarkoittava hanke, jokaisen hankkeesta hyötyä saavan on osallistuttava hankkeesta aiheutuviin kustannuksiin (Vesilaki 6:7). Tämä kustannusten epäoikeudenmukaisen jakautuminen saattaa helposti johtaa hyvien hankkeiden kariutumiseen.

Kustannusten epäoikeudenmukainen jakautuminen tuli ilmi myös Onkamojärven hankkeessa. Jos hakija ei liittynyt osaksi vesioikeudellista yhteisöä, ei häntä voida velvoittaa osallistumaan kuin toteuttamiskustannuksiin. Tämä aiheutti sen, että ne asukkaat, jotka olisivat liittyneet yhteisöön, olisivat vastanneet kaikista muista hankkeeseen liittyvistä kustannuksista. (Soininen 2012a, 32.) Jos kustannukset jäävät vain pienen porukan maksettaviksi, ei yhteisöön liittymistä nähdä järkevänä vaihtoehtona, vaikka hanketta kannatettaisiinkin. Tämä ongelma tuli esille myös Kyyveden hankkeessa.

Keskivedenkorkeuden nostohankkeiden kannalta vesirajan määrittäminen on oleellista. Ongelmalliseksi vesirajan määrittämiseksi tekee se, että vesilain mukaista vesirajaa ja kiinteistöoikeudellista vesirajaa ei määritellä samalla tavalla. Vesilain mukaan pidetään vesialueen rajana maata vastaan olevaa keskivedenkorkeuden mukaista rantaviivaa (Vesilaki 1:5). Kiinteistöoikeudellinen vesiraja on oikeuskäytännössä vahvistunut isojaon aikaiseksi rantaviivaksi, joka tarkoittaa sitä, että esimerkiksi vesijättöä lunastettaessa toimii isojaon aikainen rantaviiva lähtökohtana, ellei vesijättöä ole aikaisemmin jaettu tai uusjako suoritettu. Jos uusjako on suoritettu ja siihen on otettu mukaan vesijätöt, on uusjaon aikainen rantaviiva ratkaiseva. Kiinteistön rantaviivan sijainti on myös voinut muuttua muissa kiinteistötoimituksissa. (Vähäsöyrinki 2014.)

Isojako on tehty Suomessa kylittäin. Etelä-Suomessa isojako on suoritettu 1750–1850 välisenä aikana. Isojaon aikaisen rantaviivan selvittäminen voi olla hankalaa, koska isojaon aikaan ei vielä ollut käytössä korkeustietoja. (Vähäsöyrinki 2014.) Järjestelytoimitus, jossa tiluksia järjestellään mutta omistussuhteita ei muuteta, kutsutaan uusjaksi (Maanmittauslaitos 2015b). Vesijätöksi

kutsutaan pysyvästi maa-alueeksi muuttunutta entistä vesialuetta, joka on syntynyt maankohoamisen, vedenpinnan laskemisen, liettymisen tai umpeen kasvamisen seurauksena. (Maanmittauslaitos 2015a).

Lupaviranomainen: ” Kiinteistöoikeudellinen vesiraja on siis tämä isojaon aikainen vesiraja, ellei myöhemmin oo tehty vesijätönlunastuksia tai muita maanmittaustoimituksia. Mutta vesilain mukainen vesiraja on keskivedenkorkeuden mukainen vesiraja, joka pitäisi tietysti laskea pitkältä jaksolta... mutta kiinteistöoikeudellisesti se maan ja veden välinen raja voi isojaon aikana olla paljon ylempänä mihin järven nosto menee. Eliikä nää on ristiriidassa keskenään, tää kiinteistöoikeudellinen vesiraja ja vesilain mukainen vesiraja. Ne määritellään eri tavalla.”

Ongelmat vesirajan määrittämisessä ovat tuottaneet hankkeissa ongelmia. Tämä on johtanut siihen, että ennen hankkeeseen ryhtymistä, tulisi luvanhakijan ensimmäiseksi hankkia Maanmittauslaitokselta lausunto, josta käy ilmi laillinen vesiraja kaikkien rantakiinteistöjen kohdalla sekä mahdolliset vesijätön lunastukset. Hankkeen hakijalla on velvollisuus toimittaa lupaviranomaiselle sellaiset kartat, joista käy selkeästi ilmi, missä tämä kiinteistöoikeudellinen rantaviiva on ja missä nykyinen vedenkorkeushavaintoihin perustuva keskivedenkorkeus on sekä missä uusi hakemuksen mukainen vedenkorkeus tulisi olemaan.

Lupaviranomainen: ” No siis se on tietysti ydinjuttu, että olis riittävän pätevä se hankkeen valmistelija ja suunnittelija, suunnitelmanlaatija. Ja sitten tää, että tää kiinteistötilanne olis Maanmittauslaitoksesta selvitetty ennenkun aletaan laatimaan suunnitelmaa.”

Lupaviranomaisen toimijuutta on muuttanut vesirajan epäselvyydet. Jotta ongelmilta vältyttäisiin, aluehallintovirasto on muuttanut toimintaansa niin, että lähdetäessä hankkeeseen, rantarajan kiinteistötilanne tulee olla Maanmittauslaitoksen toimesta selvitetty. Rantarajan selvittämisestä vastaa usein Maanmittauslaitos, vaikkakin se olisi myös mahdollista selvittää luvanhakijan itse. Selvitystä varten joudutaan usein tutustumaan vanhoihin karttoihin ja arkistoihin. Vaikka selvittäminen olisi käytännössä mahdollista tehdä itse, se vaatii aikaa ja asiantuntemusta, jonka takia useat selvitykset on tehty Maanmittauslaitoksen toimesta. Rantarajan epäselvyyksien takia lupaviranomainen on myös voinut vaatia, että Maanmittauslaitokselta on hankittu lausunto asiasta, jolloin itse tehty selvitys ei riitä. Rantarajan selvittäminen on yksi asia, jossa hakijoiden kannattaa

punnita riittääkö oma asiantuntemus selvityksen tekemiseen vai onko hankkeen sujuvuuden kannalta helpompi pyytää selvitys Maanmittauslaitokselta.

Maanmittauslaitos: ” ...se vaatii viitseliäisyyttä ja ehkä vähän tän tila-kartta järjestelmän osaamistakin. Että pitää mennä Maanmittauslaitoksen palvelupisteeseen ja kaivaa ne kaikki vanhat kartat. Osa niistä saattaa löytyä ihan heti sieltä ...tiskiltä, mutta osa saattaa olla semmosia, että ne pitää tilata jostain... tai tämmöstä.”

Aluehallintovirasto on esittänyt ympäristöministeriön kautta oikeusministeriölle, että vesilakiin tehtäisiin muutoksia, jotta esimerkiksi nämä edellä mainitut muutamat ongelmalliset sanamuodot saataisiin muutettua. Toistaiseksi näitä muutoksi vesilakiin ei ole vielä lähdetty toteuttamaan. Näiden muutaman sanamuodon korjaaminen olisi tärkeä lähtökohta hankkeiden kehittämisen kannalta ja se helpottaisi lupaviranomaisten työtä. Muutosten toteuttaminen voidaan nähdä silloittavana sosiaalisen pääoman lisäämisenä, joka helpottaisi lupaviranomaisen toimijuutta.

6 Ongelmat toimijuuden ja sosiaalisen pääoman näkökulmasta

Tämän työn esimerkkihankkeiden perusteella keskivedenkorkeuden nostohankkeiden ongelmia voidaan jäsentää neljän teeman kautta. Seuraavaksi käyn tiivistetysti läpi jokaisen teeman ja niissä ilmenneet ongelmat toimijuuden ja sosiaalisen pääoman käsitteiden kautta (kuva 4) sekä pohdin tarkemmin, mistä nämä ongelmat voisivat johtua.

Toimijuus

- Hankkeeseen ei löydetä aktiivista vetäjää
- Oman rannan syndrooma estää koko kuvan näkemisen
- Liian suuret kustannukset voi rapauttaa aktiivin toimijuuden

Sitova sosiaalinen pääoma

- Hakijat eivät ole yksimielisiä
- Paikallisilla on väärä oletuksia hankkeen vaikutuksista
- Kustannusten jakautuminen epäoikeudenmukaisesti

Silloittava sosiaalinen pääoma

- Hankkeen aloittamiseen ei saada tukea
- Ei tiedoteta
- Yhteistyössä ei ole selvää kuka tekee mitään
- Pyynnöistä huolimatta, ei muutoksia vesilakiin
- Uusi hanke, ei vakiintuneita toimintatapoja vielä
- Taloudellisten asioiden epävarmuus, tilusjärjestelykustannukset

Kuva 4. Ongelmien jäsenitys käsitteiden kautta

Käytännön työhön liittyvät ongelmat kiinnittyvät ensisijaisesti hankkeen luvanhakijoihin ja siellä toimiviin aktiiveihin. Aktiivin toimijuuden tukeminen olisi yksi keino helpottaa hankkeiden toteutumista. Aktiivin rooli on merkittävä kaikissa hankkeen kohdissa, koska hän on usein se, joka onnistuu sitouttamaan muita hankkeeseen ja vastaa usein hankkeen eteenpäin viemisestä käytännössä. Käytännön työhön liittyy oleellisesti tiedonsaanti ja tiedon jakaminen. Jos tietoa ei ollut saatavilla, luvanhakija sai helposti kuvan, ettei tietoa haluta antaa. Hankkeen etenemisen kannalta on tärkeää, että kaikki hankkeesta kiinnostuneet saavat tietoa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tiedottaminen, yhteistyö ja vuorovaikutus liittyvät oleellisesti kaikkiin vesistön kunnostushankkeisiin ja tämä näkyi myös näissä keskivedenkorkeuden nostohankkeissa.

Käytännön työssä näkyy selvästi toimijuus. Se näkyy erityisesti aktiivin työssä, mutta myös viranomaisten työssä on mahdollista nähdä toimijuutta. Aktiivin toimijuus näkyy varsinkin hankkeen aloittamisvaiheessa, koska ilman aktiivia ja hänen toimijuuttaan ei hanke yleensä pääse edes

käynnistymään. Paikallisten toimijuus saattaa kuitenkin vaikuttaa myös negatiivisella tavalla hankkeeseen, jos asukkaiden omat kokemukset järven tilasta eivät vastaa järven kokonaistilannetta. Tämä saattaa ilmetä esimerkiksi paikallisten kokemasta oman rannan syndroomasta, joka saattaa sumentaa paikallisten näkemykset järven tilasta. Omien kokemusten ollessa ristiriidassa hankkeen tavoitteiden kanssa, voi sitovan sosiaalisen pääoman syntyminen olla vaikeaa. Kun paikallisten kokemukset ovat yhteneväisiä nostohankkeen tavoitteiden kanssa, pystytään paikallisten toimijuuden kautta rakentamaan sekä sitovaa että silloittavaa sosiaalista pääomaa. Paikallisista erityisesti hankkeen aktiivin toimijuus on merkittävässä osassa sosiaalisen pääoman rakentumisessa, koska aktiivi lähtee rakentamaan yhteistyötä ensin yhteisön sisällä, josta se laajenee vuorovaikutuksen avulla myös muihin toimijoihin.

Hakijan asiantuntemus on tärkeä tekijä monimutkaisessa keskivedenkorkeuden nostohankkeessa. Kaikkea tietoa ei niinkään tarvitse olla itsellä hallussa, vaan merkittävää olisi se, että osaisi etsiä apua ja neuvoja. Hankkeessa syntyi ongelmia, jos viranomaiset käyttivät sellaisia termejä ja käsitteitä, joita paikalliset asukkaat eivät ymmärtäneet. Tämä tulisi huomioida neuvonnassa, jotta neuvonta tavoittaisi myös paikalliset asukkaat. Luvanhakijan olisi tärkeä hahmottaa mahdolliset ongelmakohdat, jotta niihin osataan kiinnittää tarvittavaa huomiota. Ymmärrys hankkeen etenemisestä ja sen erilaisista vaiheissa auttaa hakijaa suhteuttamaan matkan varrella tulleita ongelmia ja epävarmuuksia koko hankkeeseen. Yleisesti epävarmuuksien poistaminen tai ainakin niiden vähentäminen helpottaisi hakijoiden toimintaa.

Hakijan toimijuus korostuu toisessa teemassa, mutta myös konsultin toimijuudella on tässä osassa merkittävä rooli. Konsulttia on käytetty kaikissa esimerkkihankkeissa ja sen käyttäminen on lähes välttämätön osa nostohanketta. Siksi on tärkeää, että luvanhakijalla ja konsultilla on silloittavaa sosiaalista pääomaa. Silloittava sosiaalinen pääoma tulee esiin myös neuvonnassa, joka helpottaa hakijan asiantuntijuuden kasvattamista. Hakijan asiantuntijuudessa sitovan sosiaalisen pääoman syntymiseen voi vaikuttaa, jos paikallisilla asukkailla on vääriä olettamuksia hankkeen vaikutuksista. Hyvällä tiedottamisella on kuitenkin mahdollista hälventää paikallisten vääriä olettamuksia ja tällä tavalla helpottaa hankkeen läpi vientiä.

Hankkeen taloudelliset kustannukset saattavat pahimmillaan kaataa koko hankkeen. Erityisesti lupamaksun suuruus oli hakijoiden mielestä kohtuuton. Tämä korostui niissä hankkeissa, jossa vanhaa lupaa ei voitu enää noudattaa, koska se olisi ollut haitallinen sekä vesistölle että sen käyttäjille. Kokemukset lupamaksuista pitäisi tuntua kohtuullisilta ja oikeudenmukaisilta.

Taloudellisissa asioissa yleisesti kustannuksiin liittyvät epävarmuudet aiheuttivat ongelmia. Isoin yksittäinen epävarmuustekijä oli mahdolliset tilusjärjestelykustannukset.

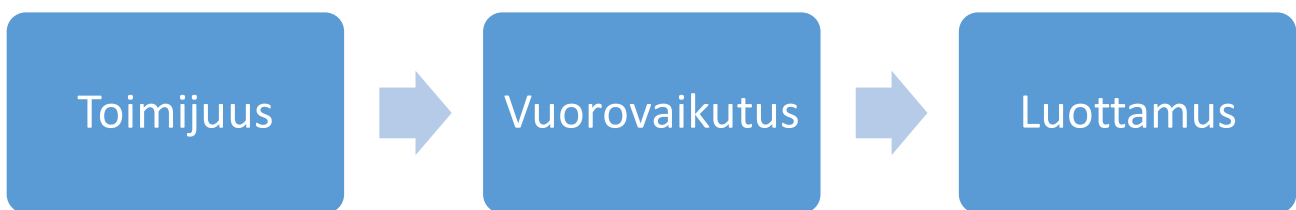
Pahimmillaan liian isot kustannukset voivat rapauttaa aktiivin toimijuuden, jolloin koko hanke kaatuu. Sitovasta sosiaalisen pääoman näkökulmasta katsottuna säästöjä voidaan saada esimerkiksi yhteisön tekemillä talkoilla. Sosiaalisen pääoman silloittavasta näkökulmasta katsottuna taloudellisiin kustannuksiin vaikuttaa myös yhteistyö, koska sen avulla on mahdollista saada hankkeen kustannuksia alemmaksi, kun pystytään hyödyntämään muiden toimijoiden kautta mahdollisia rahoituslähteitä. Yksi keino tähän on esimerkiksi hakea ELY-keskuksilta avustusta hankkeeseen.

Vesilain tulkinnassa nousi esiin, että hankemuotona keskivedenkorkeuden nostaminen koettiin byrokraattiseksi ja käytäntöön soveltumattomaksi. Suurimpia ongelmia vesilaissa oli käyttöoikeuteen liittyvät asiat, kustannusten epäoikeudenmukainen jakautuminen sekä rantarajan määrittäminen. Nämä ongelmat johtuivat vesilain epäselvyyksistä, jonka tulkinta vaikuttaa eniten lupaviranomaisten toimintaan, mutta sitä kautta luovat ongelmia myös muille toimijoille. Näiden epäselvyyksien korjaaminen olisi kuitenkin pieni helpotus jo muutenkin niin monimutkaisen hankkeen toteuttamisessa.

Vesilain tulkinnassa toimijuus näkyi selvimmin lupaviranomaisen toiminnassa, mutta myös vesilaki voitaisiin nähdä toimijana. Vesilain toimijuus nostohankkeissa on uutta, koska montaakaan uuden vesilain mukaista keskivedenkorkeuden nostohanketta ei ole vielä toteutettu. Yhteistyön syntyminen on vaikeampaa, jos yhteistyötä ei aiemmin ole ollut. Tämä näyttäytyi silloittavan sosiaalisen pääoman kautta, kun rutiininomaista yhteistyötä ja toimintaa ei nostohankkeiden ympärille ollut vielä syntynyt. Vesilain tulkinta aiheutti myös yhteisölle kustannusten epäoikeudenmukaisen jakautumisen, kun lupaviranomainen voi määrätä hyödynsaajat osallistumaan vain hankkeen toteuttamiskustannuksiin. Tämä saattaa vaikuttaa haluun liittyä yhteisöön ja sitä kautta sitovan sosiaalisen pääoman syntymiseen.

7 Onnistuneen hankkeen tekijät

Kaikissa vesistöihin liittyvissä suunnitteluhankkeissa on kasvanut yhteistyön ja vuorovaikutuksen merkitys (Martinmäki ym. 2010, 52). Tämä näkyy myös keskivedenkorkeuden nostohankkeissa. Jotta vuorovaikutusta ja yhteistyötä pääsee syntymään, tarvitaan aktiivisuutta käynnistää hanke. Julkisten resurssien vähentyessä paikallisten asukkaiden aktiivinen toiminta tulee entistä merkittävämmäksi. Onnistuneen hankkeen merkittävä tekijä on aktiivinen paikallinen toimija. Aktiivin kautta hanke lähtee käyntiin ja sitä viedään eteenpäin. Aktiivin toimijuus mahdollistaa myös vuorovaikutuksen syntymisen, joka helpottaa luottamuksen syntymistä (kuva 5).

Kuva 5. Onnistuneen hankkeen tekijät

Tiedon saaminen ja sen jakaminen eri toimijoiden välillä näyttäytyi tärkeänä osana hankkeen onnistumisessa. Tämän takia yksi merkittävin syy ongelmien syntymiseen oli vuorovaikutuksen puute. Vuorovaikutuksen luomiseen vaikuttaa merkittävästi luottamuksen kokeminen. Harisalo ja Miettinen (2010) tarkastelevat luottamusta inhimillisen vuorovaikutuksen tärkeimpänä osana. Luottamuksen puuttuminen hankaloittaa vuorovaikutuksen syntymistä ja näin ollen koko yhteistyötä. Koska vuorovaikutuksella on merkittävä rooli nostohankkeissa ja vuorovaikutuksen syntymiseen vaikuttaa luottamus, voidaan todeta, että luottamuksen puuttuminen on toinen merkittävä tekijä nostohankkeiden ongelmien syntymisessä. Toimijuus, vuorovaikutus ja luottamus nousivatkin tässä työssä merkittäviksi tekijöiksi onnistuneen hankkeen toteutuksessa, joten tarkastelen hankkeen onnistumista seuraavaksi näiden kautta.

7.1 Aktiivin toimijuus

Aktiivin toimijuus osoittautui merkittäväksi osaksi hankkeen etenemistä, koska aktiivin puuttuminen on jo itsessään este hankkeen käynnistymiselle. Aktiivi on usein joku paikallisista asukkaista, mutta myös muu aktiivinen toimija voi onnistua hankkeen käynnistämisessä ja muiden toimijoiden

mukaan sitouttamisessa. Paikallisten aktiivisten asukkaiden mukana olo on useiden kunnostushankkeiden elinehto (Rotko & Laitinen 2004).

Toimijuuden syntyminen vaikuttaa usein omat kokemukset. Esimerkkihankkeissa aktiivit kokivat järvessä tapahtuneet muutokset ja matalat vedenkorkeudet negatiivisesti, mikä motivoi heitä toimimaan tilanteen muuttamiseksi. Paikallisten kokemuksellinen tieto onkin merkittävässä roolissa hankkeen aloittamisessa.

Luvanhakija: ”Mä olin silloin 5.v kun me tänne muutettiin ja kyllä tää on ihan isän syntymäkotina, tää tässä ollu. Niin mähän oon koko ajan kattellu tota järveä ja järvi on koko ajan kiinnostanut. Mä silloin nuorempana kalastin, että kevät olin melkein tuolla järvellä. Siinä on semmosia vedenlaadun muutoksia tapahtunut.”

Vesistöjen kunnostushankkeissa painopiste on muuttunut julkisilta toimijoilta yksityisille kansalaisille. Valtion vähenevät resurssit ovat yksi muutos, joka on lisännyt paikallisten asukkaiden roolia hankkeissa. Julkisen toimijuuden vähentyessä, ei paikallisille toimijoille ole kuitenkaan osattu aina antaa tarvittavaa tukea. Tässä työssä mukana olleiden esimerkihankkeiden paikalliset aktiivit kokivat hankkeen läpiviemisen raskaaksi. Tämä aiheuttaa ristiriitaa sen kanssa, että yhä enemmän vastuuta omasta ympäristöstään halutaan siirtää paikallisille asukkaille. Jos paikallisten asukkaiden roolia ja vastuunottoa halutaan tulevaisuudessa kasvattaa, tulisi etsiä keinoja, miten paikallisia toimijoita pystytään innostamaan mukaan hankkeisiin sekä tukemaan heitä sen aikana.

Tällä hetkellä aktiivien toiminnan tukeminen ei ole kovin järjestäytyneitä, vaan ohjeiden ja neuvonnan saaminen perustuu aktiivin omaan toimintaan. Selkeän ohjeistuksen laatiminen vähentäisi hankkeen aktiivin kuormitusta, jolloin aikaa ja voimavaroja jäisi muuhun työhön enemmän.

Konsultti: ”...se prosessi on niinkun epäselvä sille toimijalle, joka sitä hanketta ajaa. Että se on kumminkin, siinä on monta eri tahoja joihin pitää ottaa yhteyttä ja pyytää lausuntoa. Se luoviminen siinä byrokratiassa on sitten aika haastavaa jos sitä ensimmäistä kertaa joutuu tekemään.”

Paikallisten asukkaiden näkemyksiä ei tulisi vain kuunnella ja sivuuttaa, koska muutoin osallistuminen muuttuu merkityksettömäksi (Häikiö 2005, 203). Jos aktiivien kokemukset nostohankkeiden toteuttamisten raskaudesta vain sivuutetaan, eikä asiaa koiteta helpottaa tai korjata, voi olla mahdollista että tulevaisuudessa innokkaita aktiiveja hankkeiden vetämiseen ei

enää löydy. Tämä yhdistettynä julkisen puolen väheneviin resursseihin tarkoittaisi vesistöjen kunnostushankkeiden vähenemisiä. Tällä hetkellä aktiivien merkitys hankkeille oli huomioitu varsinkin vesistöjen kunnostusviranomaisten puolelta.

Vesistöjen kunnostusviranomaisen: ” Että tietysti jos on tällöisiä (mainitsee nimeltä yhden aktiivin), että tälläset tietenkin pystyy, niillä on kauhee vauhti ja aktiviteetti päällä... Niin näähän on ihan helmiä tälläisille hankkeille. ”

Vuonna 2013 laadittiin vesien kunnostusstrategia, jonka yhtenä visiona olikin yhteisötyöverkostojen ja kumppanuuden vahvistaminen sekä omaehtoisten kunnostushankkeiden tukeminen. Keinoina omaehtoisten kunnostushankkeiden tukemisen toteuttamiseksi mainitaan muun muassa ELY-keskuksen rooli asiantuntija-apuna omaehtoisesti toteutetuissa hankkeissa. (Olin 2013, 7-8.) Kuitenkin omaehtoisesti toteutetuissa keskivedenkorkeuden nostohankkeissa aktiivit kokivat ongelmalliseksi tiedonsaamisen. Tärkeimmiksi tukikeinoiksi paikalliset aktiivit olisivat kaivanneet hyvän ja yhtenäisen ohjeistuksen sekä tarvittaessa saatavan asiantuntija-avun.

Kunnostusstrategiassa tiedostetaan, että paikallisia hankkeita tulisi tukea neuvonnan kautta ja paikallisille toimijoille tulisi tarjota helposti lähestyttävä kanava ELY-keskuksista, joista voisi saada apua ja neuvontaa esimerkiksi toteutukseen ja rahoitukseen (Olin 2012, 22). Keskivedenkorkeuden nostohankkeiden kannalta tähän tilanteeseen tulisi myös etsiä nyt konkreettisia keinoja, miten paikallisten tukemista voitaisiin toteuttaa.

7.2 Vuorovaikutus

Keskivedenkorkeuden nostohankkeiden monenlaiset ongelmat kertovat hankkeen monimutkaisuudesta. Monimutkaisuuden tunne syntyy varmasti osittain siitä, että keskivedenkorkeuden nostohanke on melko uusi hankemuoto, joten siihen ei ole ehtinyt syntymään vakiintuneita toimintatapoja. Hankkeeseen osallistuu myös monia erilaisia toimijoita ja sen huomioiminen vaikuttaa hankkeen toteutumiseen. Toimijoiden välisen vuorovaikutuksen luominen ja ylläpitäminen on merkittävä osa onnistunutta hanketta. Vuorovaikutusta tulisi olla kaikkien ranta-asukkaiden kesken, yhteisön sisällä sekä kaikkien mukana olevien toimijoiden kesken.

Vuorovaikutus hankkeessa aktiivisesti toimivien välillä ja hankkeen ulkopuolisten toimijoiden välillä auttaa hankkeen hyväksyttävyyden luomisessa. Paikallisten kesken on tärkeää, että kaikilla on mahdollisuus halutessaan osallistua hankkeeseen tai sen suunnitteluun jollain tavalla. Hyvällä vuorovaikutuksella vältetään väärin tietojen ja ennakkoluulojen syntyminen, mikä on tärkeää

hankkeen onnistumisen kannalta. Vuorovaikutus muihin toimijoihin lisää myös hankkeen uskottavuutta, ettei hanketta ei pidetä vain pienen paikallisen porukan projektina.

Konsultti: "...niin monet mieltää että tää nyt on tämmönen pienen henkilöryhmän oma hanke ja ne yrittää tässä nyt tehdä jotain paha, että se suhtautuminen voi sit muuttua negatiiviseksi."

Vuorovaikutus paikallisten kesken voi auttaa hälventämään esimerkiksi epäilyjä yhteisöön liittymisestä. Hyvä tiedottaminen hankkeen toteuttamisesta ja sen vaikutuksista auttaa ymmärtämään, mistä hankkeessa on kysymys. Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota passiivisiin ranta-asukkaisiin, jotta myös heidät saataisiin kytkettyä osaksi nostohanketta.

Luvanhakija: "Että tota näitä passiivisia pitäis tietysti vielä enemmän kiertää, että ne ymmärtäis ja informoida että mistä on kyse. Esimerkiks kaikki ei oo lähtenyt tän yhteisön jäseniks, kun eivät tiedä mistä on kyse ja paljonko joutuu maksaan ja mitä tässä tapahtuu..."

Yhteisön sisällä tapahtuva vuorovaikutus luo yhteenkuuluvuuden tunnetta ja auttaa sitouttamaan paikallisia hankkeeseen ja sen toteuttamiseen. Yhdessä tekeminen vahvistaa yhteisön jäsenten yhteenkuuluvuuden tunnetta, mikä saattaa kannustaa yhteisöä toteuttamaan myös muita kunnostustoimenpiteitä tulevaisuudessa. Yhteisön vuorovaikutuksen luomisessa aktiivilla on merkittävä rooli. Hanke ei saisi kuitenkaan pyöriä vain yhden henkilön ympärillä, vaan olisi tärkeää, että vastuuta saataisiin jaettua myös muille yhteisön jäsenille. Tämä on tärkeää sekä aktiivin jaksamisen kannalta että yhteisön toiminnan kannalta.

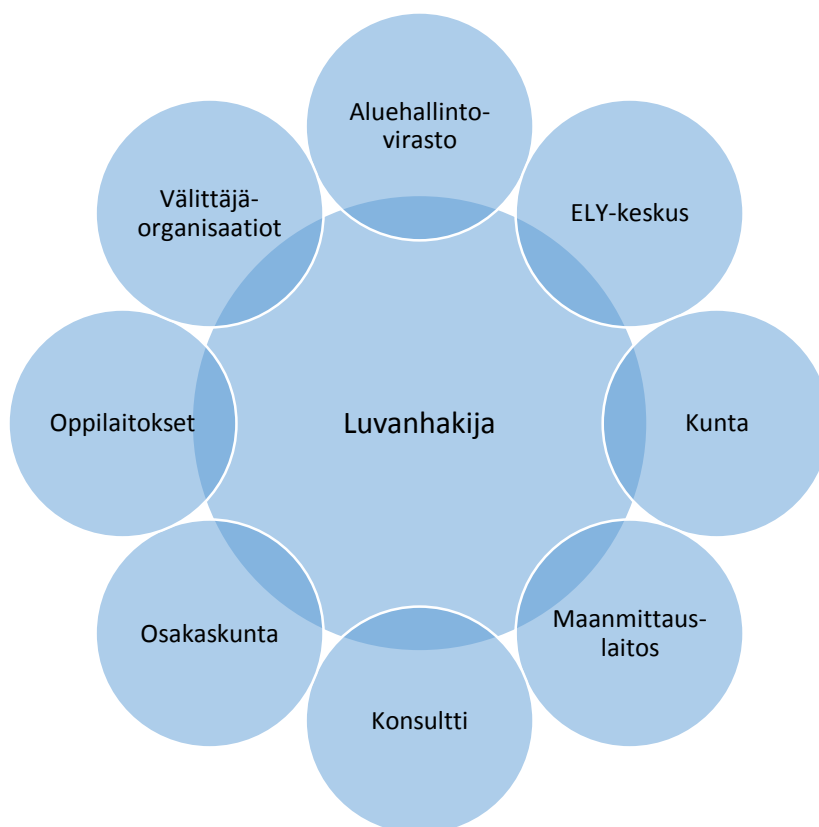
Vuorovaikutus kaikkien toimijoiden välillä auttaa tuottamaan uutta tietoa ja helpottaa myös tiedon liikkumista toimijalta toiselle. Mitä tiiviimpää toiminta on eri toimijoiden välillä, sen tehokkaampaa on suunnittelu, toteutus ja viestintä (Rotko & Lyytimäki 2004, 52). Monipuolinen vuorovaikutus eri toimijoiden välillä helpottaa hankkeen toteuttamista. Luvanhakijoille tietojen ja neuvonnan saaminen näyttäytyi todella tärkeänä. Neuvontaan tulisi kiinnittää tulevaisuudessa huomiota myös sen takia, että tietojen saaminen ei olisi vain sattumasta ja aktiivin omista kontakteista kiinni.

Luvanhakija: "No sillon kun tiedosta on pulaa, niin kaikki tieto on tervetullutta. Että näähän on sattuman ja tuttavien kautta tullu mitä on ollu käytettävissä. Mutta näin jälkeenpäin aatellen niin nehän on ollu tosi tärkeitä."

Luvanhakijat kokivat, että yhteistyö ja vuorovaikutus muiden toimijoiden kanssa olivat merkittävässä osassa varsinkin hankkeen aloittamisessa, vaikka ohjeistusta kaivattiin myös hankkeen aikana. Hankkeen saaminen oikeille raiteille heti alusta lähtien koettiin kaikkien toimijoiden mielestä tärkeäksi ja tässä neuvonnalla oli tärkeä rooli.

Vesistöjen kunnostusviranomaisen: ”Se justiinsa, että neuvontaa pitäis saada. Just semmosta neuvontaa, että sais ne hankkeet aina lähtemään oikeelle raiteelle.”

Esimerkkihankkeissa on ollut mukana monia yhteistyötahoja (kuva 6). Yhteistyö koettiin tärkeäksi osaksi onnistunutta hanketta, joten siihen, miten se toteutetaan, kannattaa kiinnittää huomiota. Kaikkien toimijoiden työtä helpottaa myös se, että yhteistyö on hyvin organisoitua, niin että kaikki tietävät, kenen vastuulla mitkäkin asiat ovat. Näin vältetään turhilta ennako-odotuksilta ja pettymyksiltä.

Kuva 6. Esimerkkihankkeissa mukana olleita yhteistyötahoja

Yhtenä hyvänä vuorovaikutuksen esimerkkinä voidaan mainita vesistökuunnostusverkosto. Vesistökuunnostusverkoston tavoitteena on toimia kaikille avoimena yhteydenpitofoorumina. Sen kautta välitetään tietoja ja kokemuksia vesistöjen kunnostamisista. (ks. ”Mikä vesistökuunnostusverkosto?” Ympäristöhallinnon yhteinen [www-sivusto](#).) Vesistökuunnostusverkoston palveluita voisi hyödyntää myös keskivedenkorkeuden nostohankkeiden tietojen ja kokemusten vaihtoon. Erityisesti toisten luvanhakijoiden neuvot voisivat olla hyödyllisiä tulevaisuuden keskivedenkorkeuden nostohankkeiden luvanhakijoille.

Toinen vuorovaikutusta edistävä tekijä voisi olla välittäjäorganisaatioiden hyödyntäminen hankkeessa. Tosin, Suomessa vesienhoidon välittäjäorganisaatioiden roolia on tutkittu vielä melko vähän (Rahkila 2015, 9). Liuska & Rahkila (2014) ovat tutkineet välittäjäorganisaatioiden roolia vesistökuunnostuksissa ja he totesivat, että välittäjäorganisaation toimintaa voisi kuvailla seuraavilla elementeillä: hankkeiden kokoaja, asiantuntija, neuvoja, tiedottaja ja vaikuttaja. Esimerkkinä välittäjäorganisaatiosta voidaan esitellä Vanajavesikeskus, joka toimii Hämeen järvien ja jokien hyväksi sekä edistää koko Hämeenlinnan seudun vetovoimaisuutta (”Vanajavesikeskus” Vanajavesikeskuksen [www-sivut](#)). Vanajavesikeskus oli mukana myös Lastujärven nostohankkeessa.

Onnistuneella vuorovaikutuksella on hankkeen sujuvuuteen ja läpivientiin suuri merkitys (Lähteenmäki & Rotko 2005, 59). Tämä näkyi myös esimerkkihankkeissa. Vuorovaikutukseen kannattaakin kiinnittää huomiota erityisesti, kun hankkeeseen ryhdytään, mutta myös koko hankkeen toteutuksen ajan. Vuorovaikutuksen lisäämiseksi on olemassa monenlaisia keinoja. Esimerkiksi erilaiset osallistamismenetelmät voivat kasvattaa osallistumisaktiivisuutta paikallisten keskuudessa, mikä kasvattaa myös vuorovaikutusta. Paikallisten osallistaminen auttaa myös kasvattamaan kansalaisten asiantuntijuutta tekemällä paikallisista lähiympäristön asiantuntijoita, eikä vain tiedon passiivisia kuluttajia (Rotko & Laitinen 2004, 29–30).

7.3 Luottamus

Eri toimijoiden välillä olevaan sosiaalista pääomaa ja luottamusta syntyy vuorovaikutuksessa. Jos vuorovaikutusta ei ole, luottamusta ei pääse syntymään. Luottamuksen puuttuminen näyttäytyi merkittävä syynä hankkeen ongelmien syntymisessä. Yleinen epäluottamus vesilakia kohtaan ruokkii luottamuspulaa myös toimijoiden välille. Kun uusi vesilaki ei onnistunut helpottamaan nostohankkeiden toteuttamista, se kasvatti epäluottamusta. Epäluottamus lakia kohtaan näkyi kaikkien toimijoiden puheissa.

Yksi hakijoiden epäluottamusta synnyttävä tekijä oli neuvonnan puuttuminen. Jos viranomainen ei osannut tai ehtinyt neuvoa luvanhakijaa, sillä tavalla kuin hakija olisi toivonut, syntyi epäluottamusta viranomaisen toimintaa kohtaan. Kun neuvontaa ei saatu, hakijat joutuivat etsimään itse tarvitsemansa tietonsa. Tämä ainakin hidastaa toimintaa, mutta pahimmassa tapauksessa, jos tietoa ei onnistuta itse löytämään, se saattaa kaataa koko hankkeen.

Luvanhakija: ”Lähes kaikki asiat joudutaan opiskelemaan itse, koska esim. ELY-keskus ei osaa tai kerkiä näissä asioissa neuvomaan. Tässä on suuria alueellisia eroja havaittavissa.”

Työnsä puolesta mukana olevat viranomaiset näyttivät tiedostavan, että avun tarvetta oli, mutta luvanhakijat kokivat silti, että neuvonnan tarjoaminen oli melko vähäistä. Viranomaiset kokivat käyttävänsä kuitenkin ison osan työajastaan neuvonnan antamiseen. Neuvontaa annettiin varsinkin, jos sitä kysyttiin. Osaltaan julkisen puolen resurssien väheneminen on vaikuttanut myös neuvonnan vähenemiseen, mutta viranomaisten olisi hyvä silti tiedostaa, että ohjeistusta hankkeen toteuttamiseen tarvitaan silti.

Muut toimijat kokivat jonkun verran epäluottamusta konsultteja kohtaan, mutta tämä koettu epäluottamus syntyi lähinnä siitä, että hakijat eivät uskoneet, että konsultit ovat kovinkaan innokkaita kehittämään hanketta. Tämä luottamuksen puute näytti syntyvän konsulttien työstään saamista taloudellisista hyödyistä, jolloin ajateltiin, ettei heillä ole tämän vuoksi välttämättä halukkuutta kehittää hanketta.

Luvanhakija: ”Konsultit eivät oman käsitykseni mukaan pysty tai halua kehittää toimintaa.”

Paikallisten asukkaiden välille epäluottamusta syntyi helposti, jos hankkeesta tiedottaminen oli vähäistä. Tiedottamisen puuttuminen loi hankkeesta helposti negatiivisen kuvan niille paikallisille, jotka eivät olleet hankkeessa mukana. Jos hankkeesta pääsee syntymään negatiivinen kuva, syntyy helposti myös epäluottamusta hanketta kohtaan. Antisosiaalinen pääoma näyttäytyy esimerkiksi epäluottamuksena. Tiedottamisen ja vuorovaikutuksen merkitys on siis suuri, jotta epäluottamusta ei pääsisi syntymään.

Paikallisten asukkaiden välillä saattoi olla myös vanhoja kaunoja, jotka näkyivät nostohankkeen yhteydessä. Jos paikalliset asukkaat kokevat epäluotettavuutta toisia ranta-asukkaita kohtaan,

saattaa se heijastua myös keskivedenkorkeuden nostohankkeeseen. Näissä tilanteissa luottamuksen rakentaminen voi olla haastavaa, kun valittamisen taustalla ei välttämättä ole itse hanke, vaan kyse saattaa olla vanhoista henkilökohtaisista mielipiteistä.

Konsultti: "Niin, olosuhteista riippuen on vaikka mitä vanhoja sukurasitteita, että kyllä sitä valitetaan ihan mistä vaan."

Maanmittauslaitoksella oli epäluottamusta siitä, miten muut toimijat osaavat toimia kartta-asioiden kanssa. Toisaalta myöskään Maanmittauslaitokseen ei kohdistunut suuria luottamuksen kokemuksia muiden toimijoiden puolesta. Tämä luottamuspula saattaa johtua siitä, että Maanmittauslaitos on uusi toimija keskivedenkorkeuden nostohankkeissa. Vanhan vesilain aikana kiinteistöoikeudellisia asioita ei ollut niin paljon kuin nyt uudessa laissa. Vuorovaikutus Maanmittauslaitoksen kanssa koostuu nyt vain muutamista sähköpostiviesteistä, joissa pyydetään selvitystä rantarajasta. Uskoisin, että yksi merkittävä syy sille, miksi Maanmittauslaitos voidaan kokea vaikeaksi yhteistyökumppaniksi, johtuu vähäisestä vuorovaikutuksesta.

Luvanhakija: "Eriyisen pettynyt olin Maanmittauslaitoksen tapaan neuvoo: neuvoja eikä tietoja annettu, vaikka jo hyvissä ajoin ennen hankkeen lupapäätöstä ryhdyimme asiasta keskustelemaan ja kyselemään useasti."

Yksi yhteinen tekijä kehittämiselle olisi luottamuksen kasvattaminen toisia toimijoita kohtaan. Luottamus helpottaa sosiaalisen pääoman muodostumista, koska sen avulla voidaan helpottaa kanssakäymistä ja kontrollin tarvetta. Putnam, Robert & Nanetti (1993) sanovat, että luottamus on sosiaalisen pääoman tärkein osa. Luottamuksen ajatellaan usein olevan edellytyksenä yhteistyön toteutumiseksi, mutta toisaalta se on myös hyvän yhteistyön tulos (Korkala 2010, 48). Tämä näkökulma luottamuksesta sopii hyvin nostohankkeiden tarkasteluun. Luottamusta vaaditaan, jotta uskalletaan lähteä mukaan nostohankkeeseen, mutta luottamus toisia toimijoita ja hankemuotoa kohtaan on usein myös hyvän hankkeen lopputulema.

Luottamuksesta voidaan erottaa kaksi puolta, ihmisiin kohdistuva luottamus ja instituutioihin sekä systeemeihin kohdistuva luottavaisuus (Luhmann 1988). Tämä jako on mielekäs tähän työhön, koska toimijoiden roolit ja intressit ovat hyvin erilaisia keskivedenkorkeuden nostohankkeissa. Luvanhakijoilla on selkeä rooli ja intressi saada hanke vietyä läpi, mutta muut toimijat ovat hankkeessa usein mukana työnsä kautta, joten heidän intressinsä saattavat olla vain työn

hoitaminen. Jaottelen luottamuksen luvanhakijoihin kohdistuvaan luottamukseen ja muihin toimijoihin ja heidän instituutioihin kohdistuvaan luottavaisuuteen.

Luottamuksen rooli sosiaalisen pääoman osana näyttäytyy tässä työssä erityisesti toimijoiden toisiinsa kohdistamassa luottamuksen määrässä. Jos luottamusta ei synny, on sosiaalisen pääoman muodostuminen vaikeaa ja hankkeen eteenpäin vieminen muuttuu työlääksi. Luottamuksen syntymistä voidaan helpottaa keskittymällä toimijoiden väliseen vuorovaikutukseen. Keskivedenkorkeuden nostohankkeissa on mielekästä keskittää huomio sekä sitovaan että silloittavaan näkökulmaan. Tämä tapa kiinnittää huomion sekä paikallisten muodostaman yhteisön keskinäiseen luottamukseen että yhteisön muodostamaan luottamukseen muita toimijoita kohtaan.

Luvanhakijoihin kohdistuva luottamus nousee esille heidän intressien kautta. Muut toimijat luottavat siihen, että hakijat haluavat saada hankkeen toteutettua. Tämä vaikuttaa myös toisin päin. Koska luvanhakijoilla on vahva halu saada hanke toteutettua, he toivovat, että muutkin toimijat tekevät kaikkensa hankkeen eteen. Toimijoilla on siis vahvat ennakkoluulot siitä, mitä toisten toimijoiden pitäisi tehdä. Jos nämä luulot eivät kohtaa, syntyy epäluottamusta, joka vaikeuttaa yhteistyötä. Väärien odotusten poistamiseksi, tulisi toimijoiden yhdessä sopia, mitkä asiat kuuluvat kenenkin hoidettaviksi.

Muiden kuin luvanhakijana toimivien toimijoiden roolia kuvaa luottavaisuuden käsite. Koska nämä toimijat ovat hankkeessa mukana usein työn kautta, kohdistuu luottavaisuus myös näiden toimijoiden taustalla oleviin instituutioihin. Institutionaalisista luottavaisuutta rapauttavat erityisesti lain epäselvyydet, jotka vaikuttavat viranomaisten työhön. Luvanhakijat taas näkevät asiat helposti niin, että ongelma on vain viranomaisten toiminnassa, vaikka ongelmat saattavat johtua alun jostain muusta, kuten tässä tapauksessa itse vesilaista. Institutionaalinen luottavaisuus on keskivedenkorkeuden nostohankkeiden kohdalla kokenut kolauksen juuri vesilain toimimattomuuden takia.

8 Kehittäminen

Aktiivin toimijuus, vuorovaikutus ja luottamus ovat tärkeitä tekijöitä onnistuneessa keskivedenkorkeuden nostohankkeessa. Seuraavaksi jäsennän tarkemmin esimerkkihankkeissa ilmenneitä kehitystarpeita sekä sitä, miten päästäisiin konkreettisesti kiinni esimerkkihankkeiden tai niitä vastaavien hankkeiden kehittämiseen. Kehittämistoimenpiteitä on jäsennetty toimijuuden ja sosiaalisen pääoman käsitteiden kautta (kuva 7).

Toimijuus

- Aktiivin tukeminen erityisesti hankkeen alussa
- Yhtenäinen ohjeistus hankkeen toteuttamiseen
- Osaava lupahakemuksen laatija ja suunnittelija

Sitova sosiaalinen pääoma

- Paikallisilla olisi yhteinen tavoite saada hanke läpi
- Luottamus yhteisöön
- Hyvä ja kattava tiedottaminen

Silloitava sosiaalinen pääoma

- Rahalliset avustukset / lupamaksujen kohtuullistaminen
- Neuvonta hankkeen aikana
- Rantarajan selvittäminen
- Vesilain täsmentäminen
- Vuorovaikutus toimijoiden välillä

Kuva 7. Kehittämisen jäsennys käsitteiden kautta

Aktiivien tukeminen hankkeen alussa on merkittävä kehittämistoimi nostohankkeissa. Tukeminen ei saisi keskittyä vain rahalliseen tukemiseen, vaikka sekin on merkittävää hankkeen kannalta. Hankkeen aktiivi vastaa toimijuudellaan usein hankkeen eteenpäin viemisestä, mutta hankkeen aloittamiseen vaaditaan tukea muiltakin toimijoilta. Luvanhakijoiden tukemiseksi toivottiin esimerkiksi, että eri toimijatahoilta nimettäisiin tukihenkilö, joka auttaisi hankkeen vetäjää hankkeen läpiviemisessä.

Yksinkertainen paikallisia aktiiveja tukeva toimintakeino olisi luoda jonkinlainen yhtenäinen ohjeistus siitä, miten nostohanketta voi lähteä toteuttamaan. Tämä ohjeistuksen tarve on huomioitu AVIn taholta, sillä jonkinlainen sähköinen lupahakemus pohja ja nostohankkeen ohjeistus on suunnitteilla asiakkaiden käyttöön. Yleisesti kaiken neuvonnan parantaminen helpottaisi hankkeisiin ryhtyviä, kun olisi paremmin tiedossa, mitä kaikkea hankkeen toteuttamiseen vaaditaan.

Neuvonnan keinoihin ja laatuun tulisi kuitenkin kiinnittää huomiota. Vaikka resursseja neuvonnan antamiseen on nykyään vähemmän, se neuvonta ja opastus jota annetaan, tulisi olla mahdollisimman hyvää ja monipuolista.

Yksi onnistuneen hankkeen tekijä on osaava lupahakemuksen laatija ja suunnittelija. Nämä tarkoittavat useassa tapauksessa konsulttia, mutta myös luvanhakijat osallistuivat tämän työn esimerkkihankkeissa aktiivisesti lupahakemuksen tekemiseen. Avun antaminen ennen lupahakemuksen jättämistä helpottaa kaikkien toimijoiden työtä, sillä mitä parempi hakemus lupaviranomaiselle saadaan alun perinkin lähetettyä, sitä vähemmän työtä tulee mahdollisista täydennyksistä ja selvityksistä.

Hankkeen alkuvaiheessa on hyvä kiinnittää huomio ranta-asukkaiden tiedottamiseen, jotta paikalliset asukkaat eivät koe jäävänsä hankkeen ulkopuolelle, vaan asukkaiden kesken saataisiin sovittua yksimielinen tavoite hankkeelle. Sitova näkökulma keskittyy vuorovaikutuksen syntymiseen paikallisten kesken. Nostohankkeissa vuorovaikutus lähti usein liikkeelle ja sitä piti yllä koko hankkeen ajan yhteisön aktiivi. Aktiivin onnistuessa sitouttamaan muut yhteisön jäsenet hankkeeseen, vastustus hanketta kohtaan vähenee. Paikallisten yhteenkuuluvuuden tunne kasvaa myös yhteisesti toteutettujen hankkeiden myötä, mikä helpottaa mahdollisesti muiden kunnostushankkeiden toteuttamisia.

Yhteisöön liittyminen vaatii luottamusta hanketta kohtaan. Jotta mahdollisimman moni liittyisi yhteisöön, tulisi siihen liittymiseen liittyvistä asioista tiedottaa hyvin paikallisille asukkaille. Tärkeää on huomioida esimerkiksi, mitä yhteisöön liittyminen käytännössä tarkoittaa ja mitä siitä voi seurata yksittäiselle ranta-asukkaalle. Koska nostohankkeiden jaettaviin kustannuksiin lasketaan vain toteuttamiskustannukset ja ne voidaan maksaa myös kertaeränä ilman yhteisöön liittymistä, saatetaan yhteisöön liittyminen nähdä epäsuotuisana vaihtoehtona. Jos moni jättäytyy kuitenkin yhteisön ulkopuolelle, kasvavat kustannukset yhteisöön liittyneillä. Aktiivin rooli on merkittävä tässä luottamuksen rakentumisessa, koska aktiivi on usein se henkilö, kehen ollaan yhteydessä konkreettisesti, kun harkitaan yhteisöön liittymistä.

Kehittämisen mahdollisuutta olisi myös nostohankkeen lupamaksujen kohtuullistamisessa. Lupamaksun kohtuullisuus ja oikeudenmukaisuus nousivat erityisesti esille, jos omatoimisesti toteutettu hanke parantaisi myös yleisesti vesistön tilaa. Näiden tapausten kohdalla olisi ehkä sopivaa miettiä uudelleen lupamaksujen hinnoittelua. Lupamaksujen suuruus on herättänyt

keskustelua aikaisemminkin. Esimerkiksi Vanajavesikeskus on tehnyt aloitteen ympäristöministeriölle, että jos vesitaloushanke on yleishyödyllinen ja ympäristön tilaa parantava, siitä ei tulisi periä lupamaksua (Vanajavesikeskuksen aloite ympäristöministeriölle). Korkeat ja väärin kohdistuvat lupamaksut voivat jopa estää yhteiskunnallisesti tärkeän hankkeen. Tällainen voi olla esimerkiksi keskivedenkorkeuden nosto, jossa luvanhakijaa veloitetaan maksamaan lupa ja hoitamaan siihen liittyvä lupahakemus, vaikka hakija ei saisi hankkeesta suurta rahallista hyötyä. Lupamaksujen kohtuullistamiseksi tulisikin etsiä keinoja. Yksi helpotuskeino lupamaksuihin tuli jo uuden asetuksen myötä, kun valtio saa nyt osallistua myös lupamaksun kustannuksiin.

Myös itse nostohankkeen aikana jonkinlaisen yhteistyöryhmän perustaminen olisi suositeltavaa. Tällöin voitaisiin sopia yhteistyön säännöistä ja kaikille olisi selvää, millaista apua mistäkin taholta on mahdollisesti saatavissa. Hyvin organisoitu yhteistyö vähentää vääriä odotuksia, mikä auttaa säilyttämään hyvät välit toimijoiden välillä. Se vähentäisi myös epäselvyyksiä siitä, kuka hoitaa mitään asioita. Julkisten varojen pienentyessä vastuu yhteistyön rakentamisesta jää paljon luvanhakijan harteille. Yhteistyöryhmiin toivottiin kuitenkin osallistuvan kaikkien tahojen edustajia, mieluummin niin, että viranomaisten puolelta tähän olisi nimetty jonkunlaiset vakiohenkilöt, joilla olisi erityistä tietämystä juuri vedenkorkeuden nostohankkeista.

Onnistuneessa hankkeessa viestintä on kattavaa ja mahdollisimman monen toimijan saavutettavissa. Viestinnässä tulisi huomioida, ettei se ole vain yksipuolista, vaan paikallisilla asukkailla sekä muilla toimijoilla olisi mahdollisuus esittää mielipiteitä ja kommentteja hankkeesta. Viestintää ja tiedottamista tulisi tehdä myös monen erilaisen kanavan kautta. Hankkeeseen voi olla hyvä tehdä viestintäsuunnitelma, joka helpottaa viestinnän kokonais kuvan hahmottamista ja sitä, miten viestintää kannattaisi toteuttaa.

Yksi toivottu kehittämistoimi oli myös rantarajaan liittyvien epäselvyyksien poistaminen. Tämä on osoittautunut hankalaksi asiaksi, koska Suomessa rantarajat ovat monin paikoin epätarkkoja. Maanmittauslaitos on kuitenkin aloittanut etsimään keinoja, miten rantarajojen kartoittamista saataisiin helpotettua. Lisäksi vesilain täsmentäminen oli myös toivottu kehittämistoimi varsinkin lupaviranomaisten puolelta. Tätä kehittämistä on lähdetty jo toteuttamaan, esittämällä muutospyyntö oikeusministeriölle.

Vuorovaikutus toimijoiden välillä vaikuttaa hankkeen onnistumiseen. Hyvällä vuorovaikutuksella helpotetaan tiedon kulkua ja vahvistetaan yhteistyötä. Näyttäisi, että mitä parempaa tiedonkulku

on toimijalta toiselle, sitä helpompaa luottamuksen rakentamisesta tulee. Hyvällä vuorovaikutuksella onkin mahdollista kasvattaa luottamusta toisiin toimijoihin, jotta nostohanke saadaan vietyä läpi. Luottamuksen kokeminen toisia toimijoita kohtaan tekee hankkeesta ennustettavamman, kun voidaan luottaa siihen, että kaikki toimijat hoitavat omat osuutensa. Tällöin väärät ennakkoluulot toisia toimijoita kohtaan vähenevät ja tiedetään, mitä muilta toimijoilta voidaan odottaa.

9 Johtopäätökset

Tämän työn tavoitteena oli tutkia keskivedenkorkeuden nostohankkeissa ilmenneitä ongelmia ja pohtia, mistä nämä ongelmat johtuivat. Tutkin neljää nostohanketta haastatteleamalla niissä mukana olleita toimijoita. Näiden neljän hankkeen perusteella, voidaan todeta, että uusi vesilaki ei merkittävästi onnistunut helpottamaan keskivedenkorkeuden nostohankkeita. Nostohankkeen toteuttaminen osoittautunut ongelmalliseksi monella tapaa. Työssä jaon ongelmat neljään osaan, helpottaakseni niiden paikantamista. Merkittävimpiä ongelmia oli käytännön työssä, hakijan asiantuntemuksessa, taloudellisissa asioissa ja vesilain tulkinnassa.

Käsitteellisenä taustana työhön lähdettäessä oli tarkastella toimijuutta ja sen avulla saatuja keinoja sitouttaa muita toimijoita hankkeeseen mukaan. Tarkastelun alla oli myös toimijoiden väliset vuorovaikutussuhteet sosiaalisen pääoman kautta. Valitsin toimijuuden käsitteen yhdeksi lähestymistavaksi, koska kaikki neljä nostohanketta oli toteutettu aktiivisten paikallisten aloitteesta. Huomasin kuitenkin työn edetessä, että toimijuutta ilmeni muidenkin kuin paikallisten aktiivien toiminnassa. Tämän takia laajensin toimijuuden käsitteen ymmärtämistä koskemaan myös muita toimijoita. Toimijuuden avulla tarkastelin, kuka on toimijana hankkeen eri vaiheissa ja millaista toimijuutta hänen toiminnassaan on nähtävissä.

Keskivedenkorkeuden nostohanke vaatii toteutuakseen monen toimijan yhteistyötä. Tämän vuoksi päätin käyttää sosiaalisen pääoman käsitettä päästäkseni kiinni toimijoiden välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Sosiaalisen pääoman käsitteestä erotin sitovan ja silloittavan näkökulman, joiden avulla tutkin toimijoiden välistä yhteistyötä. Toimijoiden välistä yhteistyötä tarkasteltaessa kiinnitin huomion toimijoiden välisiin kokemuksiin vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Nämä kaksi tekijää nousivat merkittäviksi osaksi hankkeen kehittämisessä.

Vuorovaikutus ja luottamus toimijoiden välillä vaikuttivat hankkeen sujuvuuteen. Luottamus toisiin toimijoihin sekä hankkeeseen helpotti hankkeen ennakoitavuutta ja uskallusta osallistua siihen. Hyvä vuorovaikutus niin yhteisön sisällä kuin kaikkien toimijoiden välillä helpotti tietojen jakoa ja sitä kautta hankkeen toteuttamista. Merkittävin kehittämistoimenpide olisikin vuorovaikutuksen kasvattaminen toimijoiden välillä, jota kautta myös luottamus kasvaisi.

Itse nostohankkeen toteuttamisen lisäksi myös vesioikeudelliseen yhteisöön liittyy monia mielenkiintoisia kysymyksiä. Mahdollisuus yhteisön perustamiseen piti helpottaa nostohankkeiden toteuttamista, mutta yhteisön perustaminen ja ylläpitäminen on kuitenkin koettu raskaaksi ja

byrokraattisiksi prosesseiksi. Yhteisön ylläpitäminen vaatii voimavaroja, kun yhteisön tulee kaikesta huolimatta esimerkiksi kokoontua vuosittain. Vesioikeudellisen yhteisön tarkoituksena oli saada hankkeelle vastaava taho, joka olisi sidottu vastaamaan hankkeen velvoitteista. Jää nähtäväksi, kuinka hyvin vesioikeudellisen yhteisön toiminta pysyy käynnissä vielä hankkeen valmistumisen jälkeen tai 20 vuotta hankkeen päättymisestä. Yhteisön toimintaan liittyy oleellisesti sen jäsenet. Jäsenten yhteisöön liittymisestä onkin jo saatu jonkun verran kokemuksia, mutta jäsenyyden päättymisestä ei ole vielä juurikaan tietoa. Jäsenyyden päättymisestä voidaan päättää yhteisön kokouksessa tai jos jäsen myy rantakiinteistönsä, siirtyy yhteisön jäsenyys kiinteistön mukana uudelle omistajalle. Yhteisön pysyvyys ja sen jäsenten toiminta olisi yksi mielenkiintoinen lisätarkastelun aihe.

Toinen huomionarvoinen asia liittyy nostohankkeen vaikutusten tarkkailuun. Keskivedenkorkeuden noston ollessa luvanvarainen vesitaloushanke, tulee sen vaikutuksia tarkkailla. Luvanhaltija voidaan velvoittaa esittämään tarkkailusuunnitelma, joka tulee hyväksyttävä viranomaisella ajoissa ennen toiminnan aloittamista tai muuta toiminnan vaikutusten kannalta merkittävää ajankohtaa (Vesilaki 3:11). Jos vedenpinnan tarkkailusta ei määrätä samassa luvassa nostohankkeen kanssa, tulee hakijan hakea uutta päätöstä tarkkailusta ja hyväksyttävä se erikseen valtion valvontaviranomaisella. Luvanhakijalle tämä tarkoittaa hankkeen aloittamisen pitkittymistä ja lisää kustannuksia. Tämän takia olisi hyvä, jos päätös tarkkailusuunnitelmasta olisi mukana jo noston lupahakemuksessa, eikä sitä tarvitsisi hakea enää erikseen.

Julkisten organisaatioiden vähenevät resurssit lisäävät omatoimisten kunnostushankkeiden syntymistä ja myös tarvetta. Keskivedenkorkeuden nostohankkeet ovat yksi esimerkki tällaisista omatoimisista hankkeista. Oli hakijana sitten vesioikeudellinen yhteisö tai paikallinen osakaskunta, on hanke lähtenyt liikkeelle paikallisten toimijoiden kautta. Vähenevistä resursseista huolimatta valtio osallistuu kunnostushankkeiden toteuttamisiin esimerkiksi neuvonnan ja avustuksien muodossa. Valtio ei enää lähde yksin toteuttamaan hankkeita, mutta kuten Lähteenmäki (2005) toteaa, paikallisten asukkaiden aktiivinen mukana olo lisää kunnan ja valtion osallistumisien mahdollisuuksia. Tämä näkyy siitä, että paikallisesti toteutettuihin hankkeisiin voidaan saada tukea valtiolta, mutta hanke ei todennäköisesti käynnisty ellei paikalliset itse lähde hanketta vetämään. Valtion roolin pienentyessä on aiheellista pohtia, millainen rooli aktiivisilla kansalaisilla on tulevaisuudessa vesienhoidossa ja -suojelussa tai ylipäätään ympäristöasioissa?

Ohjeistuksen ja neuvonnan siirtyminen sähköiseksi on muuttanut myös kansalaisten tiedonsaanti mahdollisuuksia. Monissa julkisissa palveluissa neuvonta onkin siirretty suurimmaksi osaksi sähköiseksi. Tämä voi olla hyvin toteutettuna suuri parannus tiedonsaamiseen tai vaihtoehtoisesti uhka hankkeiden toteutumiselle, jos tietoa ei saada tai osata hyödyntää sähköisten palveluiden kautta. Hyvin toteutettu sähköinen ohjeistus tai neuvonta auttaa sekä kansalaisia että helpottaa asiantuntijoiden työtaakkaa. Sähköiset palvelut eivät saisi jäädä kuitenkaan ainoaksi neuvonnan saanti mahdollisuudeksi, jotta paikallisilla asukkailla olisi tarvittaessa myös mahdollisuus olla yhteydessä suoraan asiantuntijoihin.

Paikallisten rooli kunnostushankkeissa korostuu varmasti tulevaisuudessa vielä enemmän. Tämän vuoksi tulisi hankkeen kehittäminen suunnata paikallisia toimijoita tukevaan toimintaan. Tämän työn hankkeet olivat paikallisten toteuttamia, mutta yhtenä pohdintana haastatteluissa nousi esille yleisen intressin perusteella toteutetut nostohankkeen. Näissä luvanhakijana täytyisi toimia todennäköisesti julkinen taho eli käytännössä kunta tai ELY-keskus. Tällaisen hankkeen tutkiminen ja vertaaminen paikallisesti toteutettuihin hankkeisiin olisi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe.

Huomion kiinnittäminen myös pelkästään paikallisten toimijuuteen auttaisi selvittämään tarkemmin, mitkä asiat motivoivat lähtemään toimimaan lähiympäristön hyväksi. Keskittyminen aktiiveihin ja heidän toimijuuteensa antaisi mahdollisuuden keskittyä syvällisemmin juuri hanketta eteenpäin vievien paikallisten toimintaan, kun nyt tässä työssä keskityttiin enemmän yleisesti kaikkien toimijoiden kokemuksiin. Toisaalta, myös keskittyminen pelkästään toimijoiden väliseen vuorovaikutukseen, antaisi varmasti tarkemman käsityksen vuorovaikutuksen syntymisestä ja toimijoiden välisistä suhteista. Tähän työhön valittu näkökulma keskittyi yleisesti avaamaan sekä toimijuutta että sosiaalisen pääoman syntymistä.

Keskivedenkorkeuden nostohankkeen toteuttaminen vaatii paikallisilta toimijoilta paljon työtä, että hanke saadaan vietyä maaliin asti. Paikallisten aktiivisuus on pakollinen osa hanketta varsinkin alussa, jotta se saadaan käyntiin. Aktiivien kautta rakentuu myös vuorovaikutus ja yhteistyö muiden toimijoiden välille, joiden kautta myös luottamus pääsee rakentumaan. Aktiivien rooli nostohankkeissa on siis jo nyt merkittävä, mutta tulevaisuudessa se tulee varmasti vielä kasvamaan. Tämän vuoksi hankkeen kehittämistä tulisi tehdä paikallisten näkökulmasta, jotta myös tulevaisuudessa löytyisi aktiivisia paikallisia, jotka lähtevät toimimaan oman lähivesistönsä tilan parantamiseksi.

Lähteet

Aho Jami (2015). Iso Kortejärven vedenpinnan nostohanke – Kouvola. Lupahakemusasiakirja. (Julkaisematon)

Ahola Teija, Tulonen Annu & Utriainen Heidi (2007). Kulttuuriympäristöjen Häme – Hämeen alueellinen kulttuuriympäristöohjelma 2007–2013. Hämeen ympäristökeskuksen raportteja 4/2007.

Ahtiainen Heini (2008). Vesistöjen tilan parantamisen hyötyjen arvottaminen - Tarve ja menetelmiä. Suomen ympäristö 7/2008. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Alatalo Hannu (2012). Tammelan Mustialanlammin vedenpinnan korkeuden laillistaminen. Lupahakemusasiakirja, Maveplan Oy. [viitattu 4.8.2015] Saatavilla: http://www.tammela.fi/UserFiles/tammela/File/asuminen_ja_rakentaminen/vesiensuojelu/hankkeet/kaukjarvi_kirkkaaksi/Mustialanlammi_AVI_201212.pdf

Anttila Veikko (1967). Järvenlaskuyhtiöt Suomessa. Kansatieteellinen tutkimus. Forssan kirjapaino Oy, Forssa.

Bäcklund Pia (2007). Tietämisen politiikka – Kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

Eriksson Päivi & Koistinen Katri (2014). Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä 11/2014.

Eskola Jari & Suoranta Juha (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere.

Haila Yrjö (2001). Johdanto: Mikä ympäristö? Teoksessa Haila Yrjö & Jokinen Pekka (toim.) Ympäristöpolitiikka – Mikä ympäristö, kenen politiikka. Vastapaino, Tampere.

Hallberg Pekka (2002). Vesioikeuslaki 100 vuotta. Vesitalous 5/2002, s. 7-8.

Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula (2009). Tutki ja kirjoita. Tammi, Helsinki.

Hollo Erkki (2009). Ympäristö ja oikeus. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. Yliopistopaino, Helsinki.

Hollo Erkki (2014). Vesioikeus. Bookwell Oy, Porvoo.

Hooli Jussi (2002). Maan kuivatus ja kastelu. Vesitalous 5/2002, s. 19–22.

Häikiö, Liisa (2005). Osallistumisen rajat. Valta-analyysi kestävän kehityksen suunnittelusta Tampereella. Väitöskirja, Tampereen yliopisto.

Järvelä Irene (2012). Keskivedenkorkeuden nostohankkeen selvitystyö. Opinnäytetyö, Metropolia.

KHO 2001:60 (28.11.2001/2972)

KHO 2001:62 (12.12.2001/3091)

Korkala Siru (2010). Luottamuksen ilmeneminen alueellisissa yhteistyöverkostoissa. Väitöskirja, Turun yliopisto.

Kuisma Juha (2001). Matka ympäristöyhteiskuntaan. Tilastokeskus, Helsinki.

Kurunmäki Kimmo (2007). Vertailu. Teoksessa Laine Markus, Bamberg Jarkko & Jokinen Pekka (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus, Helsinki.

Kuusisto-Arponen Anna-Kaisa (2007). Sotalapsien paikka(tunne). Alue ja ympäristö 2/2007, s. 3-17.

Kyyveden alivedenkorkeuden nostohanke. Kyyvesi kuntoon hankkeen www-sivusto. [viitattu 28.10.2015] Saatavilla: <http://kyyvesi.wordpress.com/alivedenkorkeuden-nostohanke/>

Laakkonen Simo (1999). Harmaat aallot: ympäristönsuojelun tulo Suomeen. Historiallinen arkisto 113. [viitattu 22.8.2015] Saatavilla: <http://elektra.helsinki.fi/helios.uta.fi/se/h/0073-2540/1999/113/harmaata.pdf>

Laki tulvariskien hallinnasta 620/2010 (24.6.2010)

Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä 1299/2004 (30.12.2004)

Lakso Esko (2005). Järven vedenpinnan nosto. Teoksessa Ulvi Teemu & Lakso Esko (toim.) Järvien kunnostus. Ympäristöopas 114, ympäristönsuojelu. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Lehtinen Antti, Sammalkorpi Ilkka, Harjula Heli & Ulvi Teemu (2002). Vesistöjen kunnostuksen tilanne ja ongelmat. Vesitalous 43 (6): 7-12.

Lehtonen Markku (2015). Sähköpostiviesti 12.11.2015.

Lehtoranta Virpi (2005). Johdanto. Teoksessa Ulvi Teemu & Esko Lakso. Järvien kunnostus. Ympäristöopas 114. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Leino Helena (2007). Yleinen ongelma, yksi tapaus. Teoksessa Laine Markus, Bamberg Jarkko & Jokinen Pekka (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus, Helsinki.

Liuska Laura & Rahkila Riina (2014). Järjestäytynyt yhteistyö vesistökuunnostusten edistämisen keinona - VYYHTI-hankkeen selvitys vesistökuunnostusten välittäjäorganisaatioista.

Lähteenmäki Heini & Rotko Pia (2005). Eväitä vuorovaikutteiseen viestintään vesistöjen kunnostus- ja säännöstelyhankkeissa. Ympäristöopas 125. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Lähteenmäki Reijo (2005). Yhteistyö ja vuorovaikutus sidosryhmiin. Teoksessa Ulvi Teemu ja Lakso Esko (toim.) Järvien kunnostus. Ympäristöopas 114. ympäristönsuojelu. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Maanmittauslaitoksen tiedonanto. Sähköpostiviesti 24.9.2015.

Maanmittauslaitos (2015a). Toimitusmenettelyn käsikirja. 6. Vesijätön, yhteisen maa-alueen ja ulkopalstan lunastaminen. [viitattu 22.8.2015] Saatavilla:
http://www.maanmittauslaitos.fi/sites/default/files/6_vesijatton_yhteisen_alueen_ja_ulkopalstan_lunastus.pdf

Maanmittauslaitos (2015b). Toimitusmenettelyn käsikirja. 8. tilusjärjestelyt. [viitattu 22.8.2015]
Saatavilla: http://www.maanmittauslaitos.fi/sites/default/files/8_tilusjarjestelyt.pdf

Majuri Hannu (2005). Hyödyn arviointi. Teoksessa Ulvi Teemu ja Lakso Esko (toim.) Järvien kunnostus. Ympäristöopas 114. ympäristönsuojelu. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Martinmäki Kati, Marttunen Mika, Ulvi Teemu, Visuri Mika, Dufva Mikko, Sammalkorpi Ilkka, Ahtiainen Heini, Lemmelä Eini, Auvinen Heini, Partanen-Hertell Marjut, Lehto Arto, Väisänen Tero, Mustajoki Jyri & Ihme Raimo (2010). Uusia menetelmiä järven kunnostushankkeen suunnitteluun. Suomen ympäristö 19/2010, luonnonvarat. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Marttunen Mika, Saarinen Jenni, Keto Antton & Verta Olli-Matti (2005). Vesistösäännöstelyjen kehittämisen nykyvaihe ja kokemukset kehittämishankkeista - yhteenveto kyselytutkimuksen tuloksista. Suomen ympäristökeskuksen moniste 330. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. [viitattu 17.9.2015] Saatavilla:
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40913/SYKEmo_330.pdf?sequence=1

Meisalmi Tapio (2014). Lastujärven kunnostussuunnitelma – Janakkala. Lupahakemusasiakirja. (Julkaisematon)

Mikä vesistökuunnostusverkosto? Ympäristöhallinnon yhteinen www-sivusto. [viitattu 30.9.2015]
Saatavilla: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Vesistokunnostusverkosto/Mika_verkosto

Moilanen Pentti & Räihä Pekka (2015). Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Valli Raine & Aaltola Juhani. Ikkunoita Tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. Bookwell Oy, Juva.

Mäenpää Milla & Tolonen Sini (toim.) (2011). Kooste vesienhoitoalueiden vesienhoitosuunnitelmista vuoteen 2015. Suomen ympäristö 23/2011. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. [viitattu 17.9.2015] Saatavilla: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/37044>

Nyroos Hannele, Partanen-Hertell Marjut, Silvo Kimmo & Kleemola Pauli (toim.) (2006). Vesien suojeleminen vuoteen 2015 - Taustaselvityksen lähtökohdat ja yhteenveto tuloksista. Suomen ympäristö 55/2006. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Olin Sini (toim.) (2013). Vesien kunnostusstrategia. Ympäristöministeriön raportteja 9/2013. Ympäristöministeriö. Luontoympäristöosasto. [viitattu 17.9.2015] Saatavilla:

<http://www.ym.fi/download/noname/%7B1F389AD2-7676-4144-9ACA-B3CA316EC742%7D/32871>

Peltomaa Juha (2008). Kauhean suuri ihme ja hämmästyys – tapaustutkimus asiantuntijuuden kyseenalaistumisesta Kangasalan Kirkkojärvellä. Pro gradu –tutkielma, Tampereen yliopisto.

Pilke Ansa (2012). Ohje pintaveden tyyppin määrittelyyn. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. [viitattu 22.8.2015] Saatavilla: <http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7BBBC21AAD-A08F-464A-8F8C-DC25C834B550%7D/77725>

Putkuri Eija, Lindholm Matti & Peltonen Aino (2013). Ympäristön tila Suomessa. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. [viitattu 4.8.2015] Saatavilla: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/42264>

Putnam Robert (2000). Bowling alone: the collapse and revival of American community. Simon & Schuster, New York.

Putnam Robert, Leonardi Robert & Nanetti Raffaella (1993). Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton University Press, NJ.

Radcliffe Sarah (2004). Geography of development: development, civil society and inequality – social capital is (almost) dead? Progress in Human Geography 28: 4, 517-527.

Rahkila Riina (2015). Toimiva vesienhoidon välittäjäorganisaatio Pohjois-Pohjanmaalle. Opinnäytetyö, Oulun ammattikorkeakoulu.

Riipinen Mari (2006). Maankäytön oikeutus paikallisyhteisöissä – Sosiaalisen pääoman valta ja skaala. Alue ja ympäristö 1/2006, s. 37-49.

Rotko Pia & Laitinen Liisa (2004). Viestintä ja vuorovaikutus vesistöjen käytössä ja hoidossa. Suomen ympäristö674, luonto ja luonnonvarat. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Rotko Pia & Lyytimäki Jari (2004). Viestintä vesistöjen kunnostuksessa - Innostaminen, uutisointi ja sosiaalinen pääoma. Suomen ympäristö 717, luonto ja luonnonvarat. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. [viitattu 17.9.2015] Saatavilla: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40413/SY_717.pdf?sequence=1

Rydin Yvonne & Holman Nancy (2004). Re-evaluating the contribution of social capital in achieving sustainable development. *Local Environment* 9:2, 117–133.

Saarela-Kinnunen Maria & Eskola Jari (2015). Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa Valli Raine & Aaltola Juhani. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. Bookwell Oy, Juva.

Saari Pasi (2013). Lupahakemus Tarkeelanjärvi ja Niemilampi. Lupahakemusasiakirja. [viitattu 10.7.2015] Saatavilla: http://tarkeela.com/web_documents/lupahakemus_valmis.pdf

Sammalkorpi Ilkka & Sarvilinna Auri (2010). Rehevöityneen järven kunnostus ja hoito. *Ympäristöopas 2010*. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Saukko Pentti (1984). Vesioikeudellinen lainkäyttö. Teoksessa Mustonen Seppo (toim.) 50 rakentamisen vuotta. Gummerus Oy, Jyväskylä.

Soininen Niko (2012a). Vesioikeudellisen yhteisön muodostaminen ja toiminta uuden vesilain mukaan erityisesti vesistön keskivedenkorkeuden nostamista tarkoittavissa hankkeissa. *Selvitys*, Soiström Consulting Oy.

Soininen Niko (2012b). Ympäristöoikeudellisen intressivertailun systematisointia. *Lakimies* 1/2012 s. 102–124.

Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto. Asuminen 2015. Rakennukset ja kesämökit 2014. [viitattu 4.8.2015] Saatavilla: http://www.stat.fi/til/rakke/2014/rakke_2014_2015-05-28_fi.pdf

Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki.

Vaihtelevat virtaamat, hupenevat hanget - ilmastonmuutos sekoittaa Suomen vesipalettia. Ilmasto-opaan www-sivusto. [viitattu 30.10.2015] Saatavilla: <http://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/vaikutukset/-/artikkeli/a0596a76-eb8b-45e7-ab51-9bc6149f7312/veden-maara.html>

Valtioneuvoston asetus aluehallintovirastojen maksuista vuosina 2014 ja 2015 1092/2013 (19.12.2013)

Valtioneuvoston asetus vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa parantavien hankkeiden avustamisesta 714/2015 (11.5.2015)

Vanajavesikeskuksen aloite ympäristöministeriölle (2014). Yleishyödyllisten vesitaloushankkeiden vapautus AVIn lupamaksuista. (Julkaisematon)

Vanajavesikeskus. Vanajavesikeskuksen www-sivut. [viitattu 4.11.2015] Saatavilla: <http://www.vanajavesi.fi/vanajavesikeskus/>

Vesienhoitoalueet. Ympäristöhallinnon yhteinen www-sivusto. [viitattu 24.9.2015] Saatavilla: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Vesi/Vesiensuojelu/Vesienhoidon_suunnittelu_ja_yhteistyö/Vesienhoitoalueet

Vesilain mukainen lupa eli vesilupa. Ympäristöhallinnon yhteinen www-sivusto. [viitattu 24.9.2015] Saatavilla: http://www.ymparisto.fi/fi-fi/asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Luvat_ilmoitukset_ja_rekisterointi/Vesilupa

Vesilaki 587/2011 (27.5.2011)

Vesiluvan päätöksenteko. Ympäristöhallinnon yhteinen www-sivusto. [viitattu 24.9.2015] Saatavilla: http://www.ymparisto.fi/fi-fi/asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Luvat_ilmoitukset_ja_rekisterointi/Vesilupa/Paatoksenteko

Vähäsöyrinki Esko (2014). Järven keskivedenkorkeuden nostaminen. Vesistökuunnostusten neuvottelupäivä 30.10.2014 Helsingissä. [viitattu 7.7.2015] Saatavilla: <http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B8320E1E0-9AB3-4683-83C5-1EB08B35346A%7D/107011>

Vääriskoski Jarmo & Ulvi Teemu (2005). Kunnostushankkeen käynnistäminen ja toteutus. Teoksessa Teemu Ulvi ja Esko Lakso. (toim.) Järvien kunnostus. Ympäristöopas 114. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Ympäristöministeriö (2012). Uudistunut vesilaki 2011 – Keskeinen sisältö ja tärkeimmät muutokset. Ympäristöministeriön raportteja 1/2012.

Åkerman Maria (2006). Tiedon tuotannon käytännöt ja ympäristöpoliittinen toimijuus - rajaamisen ja yhdistämisen politiikkaa. Väitöskirja, Tampereen yliopisto.

Liitteet

Liite 1: Teemahaastattelurunko

Hankkeet:

- Omat kokemukset hankkeista, mitä tulee ensimmäisenä mieleen nostohankkeista?
- Millainen rooli teillä on ollut hankkeissa
- Millaiseksi koitte oman asiantuntijuutenne keskivedenkorkeuden nostohankkeissa?
- Mitä mielestäsi olisi tärkeää huomioida kun hankkeeseen ryhdytään?
- Kuinka sujuvana pidät hankkeen menettelyä tällä hetkellä?

Vesilaki:

- Mitkä olivat mielestäsi uuden vesilain tavoitteet tämän hankkeen osalta?
- Toteutuvatko ne mielestäsi?

Hankkeista tiedottaminen:

- Kuinka helposti mielestäsi löytyy tietoa keskivedenkorkeuden nostohankkeista? Entä vesioikeudellisen yhteisön perustamisesta?
- Oletteko tehnyt esimerkkejä ja ohjeita hankkeeseen liittyen?
- Tiedotetaanko keinoista ja vaatimuksista joita hankkeisiin liittyy mielestäsi riittävästi?

Yhteistyö:

- Miten koit yhteistyön eri toimijoiden välillä toimivan vai oliko yhteistyötä? Kenen kanssa?
- Tarvitsisiko mielestäsi olla enemmän yhteistyötä jonkun kanssa? Kenen kanssa?
- Millaista yhteistyön tulisi olla?

Ongelmat:

- Onko hankkeessa ollut ongelmia? Millaisia? Miten näitä ongelmia voitaisiin helpottaa?
- Onko teihin oltu yhteydessä keskivedenkorkeuden nostohankkeisiin liittyvissä ongelmissa? Millaisista ongelmista oli kyse?

Onnistumiset:

- Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät asiat jotta hanke onnistui/ tulee onnistumaan?
- Kuvaile onnistuneen hankkeen eteneminen

Kehittäminen:

- Koetteko että tahollanne on kehitettävää koskien tätä aihetta? Oletteko saaneet kehittämiseen resursseja?
- Mitä mielestäsi pitäisi tehdä jotta hankkeen toteuttaminen olisi helpompaa tulevaisuudessa?